

1979/80:109

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Onsdagen den 26 mars

Kl. 10.00

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1979/80:95 till arbetsmarknadsutskottet

Propositionerna

1979/80:123 till näringsutskottet

1979/80:132 till lagutskottet

1979/80:155 till jordbruksutskottet

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:1919–1921 till skatteutskottet

1979/80:1922–1924 till finansutskottet

1979/80:1925 till jordbruksutskottet

1979/80:1926 och 1927 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:1928–1930 till utbildningsutskottet

1979/80:1931 och 1932 till näringsutskottet

1979/80:1933 och 1934 till socialutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

Justitieukskottets betänkanden 1979/80:27–30, 32 och 33

Trafikutskottets betänkande 1979/80:9

Näringsutskottets betänkanden 1979/80:33 och 34

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:21

§ 4 Alkoholpolitik och missbruksvård

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:31 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller alkoholpolitik och missbruksvård jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1979/80:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkterna J 1–J 10 (s. 203–221) föreslagit

(J 1) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 45 895 000 kr.,

(J 2) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare:

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

Utrustning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

(J 3) att riksdagen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 3 520 000 kr.,

(J 4) att riksdagen till Lån till byggnadsarbeten vid vårdanstalter m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,

(J 5) att riksdagen godkände de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. samt till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 243 400 000 kr.,

(J 6) att riksdagen till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 90 300 000 kr.,

(J 7) att riksdagen till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.,

(J 8) att riksdagen till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 12 950 000 kr.,

(J 9) att riksdagen till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 16 850 000 kr.,

(J 10) att riksdagen till Uppdragsforskning i alkoholfrågan för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 260 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:162 av Kerstin Anér (fp),

1979/80:163 av Eric Enlund (fp), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om alkoholinformationens inriktning och spritfri offentlig representation,

1979/80:281 av Olle Grahn och Margareta Andrén (båda fp),

1979/80:283 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en översyn av restriktionerna på alkoholområdet,

2. godkänna de riktlinjer för en treårig verksamhet på missbruksområdet som föreslagits i motionen,

3. godkänna de riktlinjer m. m. för information i missbruksfrågorna som föreslagits i motionen,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om skolans verksamhet på missbruksområdet,

5. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet,

6. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om utvärdering m. m. av försöksverksamhet med tillnyktringsenheter,

7. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om missbruksforskningen.

8. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en kommission mot missbruk,

9. till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 5 520 000 kr.,

10. till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 244 400 000 kr.,

11. till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 8 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 98 800 000 kr.,

12. till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 5 100 000 kr.,

13. till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 7 000 000 kr. förhöjt anslag av 19 950 000 kr.,

14. till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 22 850 000 kr.,

15. till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.,

1979/80:367 av Elver Jonsson m. fl. (fp),

1979/80:493 av Thure Jadestig m. fl. (s),

1979/80:636 av Catarina Rönnung och Ingegerd Elm (båda s),

1979/80:642 av Bengt Wiklund m. fl. (s, m, c, fp),

1979/80:840 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson och Elver Jonsson (båda fp),

1979/80:1018 av Rune Gustavsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen uttala sig för att prispolitiken för alkohol mer aktivt borde användas i konsumtionsbegränsande syfte,

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

2. hos regeringen begära förslag till varningstext på alkoholförpackningar,
3. uttala sig för återhållsamhet med alkohol vid all representation,
4. hos regeringen begära utredning av ett system för inköpsregistrering av alkohol,

1979/80:1214 av Torc Nilsson m. fl. (m, c, fp),

1979/80:1526 av Karl-Eric Norrby och Bertil Jonasson (båda c),

1979/80:1645 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m),

1979/80:1647 av Nils Carlshamre (m),

1979/80:1655 av Rune Gustavsson (c),

1979/80:1661 av Maj Pehrsson (c),

1979/80:1662 av Sixten Pettersson (m),

1979/80:1663 av Jan Prytz (m),

1979/80:1862 av Esse Petersson (fp), vari såvitt här var i fråga (yrkandena 1, 3, 4 och 5) hemställt att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära förslag till obligatorisk inköpsregistrering med ett personligt inköpskortsystem som skulle kombineras med skattefri bonus/gratifikation i enlighet med motionen,

3. att hos regeringen begära lagförslag för införande av varningstexter på varje enskild alkoholförpackning,

4. att som sin mening ge regeringen till känna att all statlig representation skulle vara alkoholfri samt att landsting och kommuner rekommenderades detsamma,

5. att som sin mening ge regeringen till känna att en omfattande informationskampanj för att begränsa den tilltagande konsumtionen av alkohol och andra droger borde genomföras i radio och TV samt inom skolan och föreningslivet tillsammans med nykterhetsrörelsen och andra organisationer som hade ett kunnande och intresse att arbeta i drogbe-gränsande riktning,

1979/80:1878 av Gabriel Romanus och Kersti Swartz (båda fp),

1979/80:1885 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att en ny drogpolitisk utredning tillsattes och att i dess direktiv bland annat borde ingå att belysa

- a) den sociala utslagningens roll i drogmissbruket,

- b) hur alkoholproblem skulle kunna förebyggas genom en mer restriktiv alkoholpolitik,
- c) vårdens roll i en sådan alkoholpolitik,
- d) resursfrågor,
- e) fördelning av ansvar mellan socialtjänst och sjukvård,
- f) institutionsvården och dess samarbete med öppenvården,
- g) behovet av särskild utbildning, gemensam för socialtjänst och sjukvård, när det gällde missbruksfrågor,
- h) hur missbrukare skulle kunna nås på ett tidigare stadium än vad som skedde i dag,
- i) hur folkrörelserna skulle kunna ges en mer aktiv och central roll i kampen mot alkohol- och annat drogmissbruk, och

1979/80:1886 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hemställde hos regeringen om att förhandlingar skulle upptas med Kommunförbundet och Landstingsförbundet för att överföra en väsentlig del av inkomsterna från alkoholbeskattningen till de organ som ansvarade för alkoholvården.

Sistnämnda motion hade remitterats till finansutskottet som sedermera med eget yttrande överlämnat den till socialutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om att tillsätta en kommission mot missbruk av alkohol att riksdagen med anledning av motion 1979/80:283 yrkande 8 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande tillsättandet av en drogpolitisk utredning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1885,
3. beträffande användningen av inkomsterna från alkoholbeskattningen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1886,
4. beträffande flerårsprogram för åtgärder mot missbruk att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:283 yrkande 2 och 1979/80:1878,
5. beträffande kartläggning och presentation av de samhällsekonomiska konsekvenserna av alkoholbruket att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:840,
6. beträffande alkoholkonsumtionens fördelning och utveckling att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:493,
7. beträffande prisinstrumentets användning i alkoholpolitiken att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1018 yrkande 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
8. beträffande utredning om langning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:642 yrkande 2,
9. beträffande riktlinjer för information i missbruksfrågorna att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 3,
10. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:283 yrkande 14 och propositionen till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 20 850 000 kr.,

11. beträffande skolans verksamhet på missbruksområdet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 4,
12. beträffande alkoholinformationens inriktning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:163 delvis,
13. beträffande inriktningen av samhällets antialkoholkampanjer att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:162,
14. beträffande en kampanj mot drogmisbruk att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1645 och 1979/80:1862 yrkande 5.
15. beträffande villkor för statsbidrag till alkoholinformation att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1647.
16. beträffande varningstext på alkoholförpackningar att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1018 yrkande 2, 1979/80:1214 och 1979/80:1862 yrkande 3.
17. beträffande alkoholfria miljöer att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:642 yrkande 1.
18. beträffande utredning om stöd till alkoholfria restauranger och kursgårdar att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:281.
19. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1979/80:283 yrkande 11 till Bidrag till alkoholpolikliniker och vårdcentraler m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 90 300 000 kr.,
20. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:283 yrkande 9 och propositionen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 5 720 000 kr.,
21. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:283 yrkande 10 och propositionen till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 245 300 000 kr.,
22. att riksdagen godkände de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,
23. beträffande personalsituationen inom alkoholistvården att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1661.
24. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:283 yrkande 13 och propositionen till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 14 850 000 kr.,
25. beträffande medelsanvisning till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 15,
26. beträffande frågan om servering av alkohol vid representation att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:163 delvis, 1979/80:1018 yrkande 3 och 1979/80:1862 yrkande 4 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.
27. beträffande allmän registrering och begränsning av alkoholinköp att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:367, 1979/80:1018 yrkande 4, 1979/80:1526, 1979/80:1663 och 1979/80:1862 yrkande 1,

28. beträffande översyn av restriktionerna på alkoholområdet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 1,

29. beträffande blodundersökning för att spåra alkoholskador att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:636, 1979/80:1655 och 1979/80:1662,

30. beträffande försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 5,

31. beträffande försöksverksamheten med tillnyktringsenheter att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 6,

32. beträffande missbruksforskningen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:283 yrkande 7.

33. att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 45 895 000 kr.,

34. att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

35. att riksdagen till Lån till byggnadsarbeten vid vårdanstalter m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,

36. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1979/80:283 yrkande 12 till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.,

37. att riksdagen till Uppdragsforskning i alkoholfrågan för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 260 000 kr.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Alkohol och narkotika, och de skador som följer med användningen av dessa medel, är våra största sociala och medicinska problem. Den satsen är nu en sliten självklarhet. Jag skall inte komma dragande med en mängd siffror för att belysa problemens storlek. Den diskussion som följer kommer säkert att erbjuda många illustrationer. Låt mig bara få påminna om ett par data ur de undersökningar som varje år görs av ungdomens alkoholkonsumtion.

De senaste siffrorna visar att ungefär en tiondel av 16-åringarna, både pojkar och flickor, dricker sprit en à två gånger i veckan. När man frågade hur mycket ungdomarna dricker, visade det sig att 44 % av alla tillfrågade 16-åriga pojkar dricker mer än en halvflaska sprit varje gång de dricker alkohol. 27 % av flickorna gav samma svar. Även om dessa siffror skulle innehålla en del överdrifter – någon kanske uppger en mängd som är större än vad han egentligen dricker, för att han tycker att det är tufft – är det fruktansvärda uppgifter. De visar en mycket oroande ökning.

Att politikerna nu ser allvarligt på utvecklingen inom alkohol- och narkotikaområdet framgår av budgeten från socialdepartementet. Det framgår vidare av de många motioner som har väckts vid årets riksmöte – 22 motioner behandlas i detta betänkande från socialutskottet. Det framgår också av det enhälliga utskottsbetänkande som vi nu skall behandla.

Inom utskottet har vi eftersträvat att bli överens för att just markera allvaret i denna fråga. Vi tror att det gör ett starkare intryck om det råder stor enighet i riksdagen när vi tar ställning till frågan. Det kan alltid vara bra. Men här föreligger speciella skäl. För det första vet vi att de människor som dricker alkohol – vare sig de dricker mycket eller litet – alltid har en tendens att säga till sig själva, att det här är nog inte så allvarligt. Om det då råder olika meningar bland partierna innebär det ett extra stöd för den här flyktmekanismen. För det andra vet vi att det, för att man skall komma till rätta med de här problemen, kan vara nödvändigt att politikerna tar ansvar för en eller annan åtgärd, som inte omedelbart upplevs som positiv av den stora majoritet av vårt folk som dricker alkohol.

Det finns alltså en frestelse att göra sig populär hos den stora gruppen genom att säga nej till en eller annan av de åtgärder som kan bli nödvändiga. Just därför är det viktigt att vi har lyckats bli överens. Jag hoppas att vi kan fortsätta att vara överens vid behandlingen av alkoholfrågan under såväl det här riksmötet som kommande riksmöten.

Ett exempel på de frestelser som här finns är att vpk i höstas gick emot det beslut om skattechöjning som vi andra fattade. Vpk är ju inte med i utskottet, men jag tolkar ändå vpk:s motion nu och andra signaler från vpk så att man är i färd med en omorientering, att man är på väg bort från den extremt alkoholliberala – om man nu skall använda det märkliga ordet – syn som partiet tidigare har givit uttryck för. Jag hoppas att Per Israelsson i dag kommer att bekräfta att så är fallet.

Jag är alltså glad över att vi inom socialutskottet har lyckats bli överens. Det är av särskilt värde just på det här området.

Jag skall i korthet presentera utskottets betänkande. Till att börja med kan vi konstatera att det redan av regeringens förslag framgår att man ser allvarligt på utvecklingen på det här området. I årets budget satsas mer pengar på en ökning av insatserna på alkohol- och narkotikaområdet än på andra områden. Kostnaderna för dessa insatser ökar i stort sett från 370 milj. kr. till 420 milj. kr. – en ökning med drygt 52 miljoner, alltså med drygt 14 %.

En sak som jag personligen är särskilt glad åt är naturligtvis att den breda aktion mot överlåtelse av alkoholdrycker till ungdom, som vi tog initiativet till från socialdepartementets sida i slutet av förra våren, har fått en så fin uppföljning i årets budget och att den också tycks vinna bred anslutning inom alla grupper, organisationer och myndigheter. Det är väsentligt att den aktionen verkligen har ett brett stöd när den nu kommer upp i fullt varv. Trots att vi inom utskottet är medvetna om att regeringen har satsat mycket på de här frågorna, föreslår vi ändå en ytterligare höjning av anslagen med anledning av den motion som socialdemokraterna har väckt. Vi föreslår en ökning med ytterligare tio miljoner för nästa budgetår. I den socialdemokratiska motionen föreslås 34 miljoner. Som alla andra är vi självfallet medvetna om att budgetläget är utomordentligt ansträngt. Men ändå föreslår vi en ökning på några punkter – det rör sig alltså totalt om tio miljoner – och det visar hur allvarligt vi ser på missbruksläget.

Från regeringspartiernas sida är vi angelägna om att markera, att det här inte får vara signalen till någon allmän upplösning av budgetmoralen i riksdagen. Från folkpartiet har vi sagt att detta är den ökning som över huvud taget bör ske i förhållande till regeringens budgetförslag. Enligt de rapporter som jag fått har centern och moderaterna samma inställning.

De förslag som utskottet har ställt sig bakom innebär att man anordnar ytterligare 100 nya platser vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare utöver de 100 nya platser som regeringen föreslår. Att dessa platser behövs råder det inget tvivel om. Det finns en väntelista med kommuner som är beredda att inrätta platser om de får statsbidrag, och socialstyrelsen har i sitt yttrande angivit att man bedömer det möjligt att få fram ytterligare 200 platser. Vi vill därför ge socialstyrelsen och kommunerna den chansen. Det ankommer sedan på socialstyrelsen att se till att det verkligen inrättas 200 nya platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Utskottets förslag innebär en ökning av anslaget för anordnande av inackorderingshem med 2,2 miljoner och för drift med 1,9 miljoner.

Vi föreslår vidare att det s. k. Länkanslaget ökas med 1,9 miljoner. Höjningen är i första hand avsedd för försök med nya behandlingsformer och nya behandlingsmetoder i såväl kommunala som enskilda inrättningar. I den del av Länkanslaget som det här handlar om finns också vissa ideella organisationer med, bl. a. Lewi Pethrus stiftelse och RIA-verksamheten. Det är en god tradition att riksdagen ställer sig bakom en snabbare ökning av just detta anslag.

Under anslaget Upplysning och information på alkoholområdet föreslår vi en ökning med 2 miljoner till andra organisationer än arbetslivets. Det betyder inte att vi anser arbetslivets organisationer vara mindre viktiga – tvärtom. Vi menar att det är riktigt att ge dem en stor del av detta anslag även i fortsättningen, men vi vill göra det möjligt också för andra organisationer att få anslag till informationsinsatser. Jag vill gärna säga att jag tror att insatser inom arbetslivet – där framför allt löntagarorganisationerna har lämnat värdefulla bidrag – är en av de viktigaste framgångsvägarna i det kommande arbetet.

Vi föreslår också att ytterligare 2 miljoner skall satsas på stöd till alkoholfri nöjesverksamhet, främst för ungdom. Vi vet att de belopp som olika organisationer har ansökt om, är många gånger större än dem som socialstyrelsens alkoholnämnd disponerar. Vi vill därför öka det här anslaget något.

Utöver de föreslagna anslagshöjningarna föreslår utskottet att riksdagen gör tillkännagivanden på tre punkter.

För det första föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att det behövs ett organ direkt under regeringen som snabbt gör en översyn av läget på detta område och presenterar ett handlingsprogram. Utskottet har här haft två utgångspunkter: dels att socialministern har uttalat att det finns behov av ett organ för samordning mellan de olika departement som behandlar alkoholfrågor, dels det socialdemokratiska motionsförslaget om en kommission mot missbruk. Vi menar att dessa båda synpunkter kan förenas och anger på s. 6 i

betänkandet att motionärernas förslag bör tillgodoses genom att den samarbetsgrupp, som regeringen planerar att tillsätta, utökas och får formen av ett samordningsorgan på alkoholområdet med uppgift att i första hand lägga fram förslag som kan beaktas senast i nästa års budgetproposition. En del av de olika yrkanden som framställts i motionerna kan vi därför för dagen avstyrka med hänvisning till att vi förutsätter, att de frågor som aktualiseras där tas upp i detta samordningsorgan. Bland dessa yrkanden finns det som framförs i en motion av Kersti Swartz och mig om en flerårsplan för minskad alkoholkonsumtion, liksom åtskilliga av yrkandena i den socialdemokratiska partimotionen.

För det andra föreslår utskottet ett tillkännagivande av riksdagen i fråga om prisinstrumentet. Vi vet sedan gammalt att av de instrument som vi hittills har använt i alkoholpolitiken är prisinstrumentet ett av de få som har effekt. Senast i höstas kunde vi konstatera att konsumtionskurvan, efter att ha gått upp under 1979, vände nedåt när priserna höjdes. Utskottet säger därför att prissättningen på alkoholdrycker mer aktivt skall användas som ett instrument i konsumtionsbegränsande syfte. Vi vill alltså ge regeringen friskt mod att föreslå riksdagen skattehöjningar på det här området. I varje fall socialutskottet skall inte ställa sig negativt till sådana förslag, och vi hoppas att även riksdagen godtar dem.

För det tredje föreslår vi ett tillkännagivande när det gäller alkohol vid representation. Utskottet skriver: "Utskottet anser därför att all statlig representation bör vara spritfri. Staten bör vidare visa stor återhållsamhet i fråga om användningen av andra alkoholhaltiga drycker" – än sprit alltså – "i representationssammanhang." Vidare skriver vi att vi hoppas att landsting och kommuner kommer att följa efter och att man också när det gäller den privata företagsrepresentationen kommer bort från den alkoholtradition som finns på området. Det sistnämnda är ju en skattefråga, varför de motionerna kommer att behandlas av skatteutskottet.

Vi tror naturligtvis inte att återhållsamhet med alkohol vid den statliga representationen löser alla problem. Det är inte någon stor åtgärd, utan måste ses som en del av ett större program. Men vi betraktar det som ett bidrag till opinionsbildningen, dels för att markera allvaret i vår alkoholtradition i Sverige – en till synes ganska oskyldig alkoholkonsumtion kan ingå i ett farligt mönster –, dels mer positivt, som en markering av att det går att ha trevligt utan en massa alkohol. Jag kan inte se att det skulle finnas några nackdelar med den linje som utskottet föreslår. Det kan knappast bli något problem vid den statliga representationen, om man avstår från sprit och är återhållsam med alkohol över huvud taget.

Jag är medveten om att det finns de som vill gå längre och helt ta bort alkoholen vid offentlig representation. Jag hoppas att de som ser saken så kan acceptera det här förslaget som ett steg i rätt riktning och att de också kan se ett värde i att man nöjer sig med de steg som det går att vinna bred förståelse för. Jag tror att i synnerhet de som inte får dricka på skattebetalarnas bekostnad har stor förståelse för att man är återhållsam med alkohol i dessa sammanhang.

Som vanligt gör socialutskottet också vissa markeringar i texten i motiveringarna på de punkter där motionerna avstyrks. Vi utgår från att de läses i kanslihuset och ämbetsverken. Betänkandet bör tolkas så, att om det som utskottet säger inte skulle beaktas, är utskottet berett att återkomma med skarpere tongångar. Det gäller frågan om ytterligare restriktioner i det alkoholpolitiska systemet förutom dem som vi nu har, t. ex. allmän registrering eller ransonering. Det finns motionsyrkanden på det området. Utskottet skriver att det inte är berett att nu ta ställning för mera långtgående åtgärder. Vi anser att den primära uppgiften inom alkoholpolitiken är att fullfölja 1977 års alkoholpolitiska program. Det bör alltså få sin chans att verka. Men vi betonar att det kan vara värdefullt att utreda hur en registrering eller ransonering skulle gå till tekniskt, så att vi har en handlingsberedskap om så skulle behövas. Den som vill kan tolka utskottets betänkande som en liten varning. Om inte utvecklingen vänder, om det inte blir en nedgång i den allmänna alkoholkonsumtionen och en minskning av skadorna, och om inte åldersgränsen respekteras på ett helt annat sätt än i dag, kan det bli aktuellt att införa mera långtgående restriktioner. Men vi ger alltså inte förord för några sådana. Man kan ju välja mellan olika åtgärder.

Vi är medvetna om att alla de ytterligare skärpningar som har diskuterats har nackdelar. Jag tror säkert att vi alla är överens om att det vore bäst, om vi kunde undvika att ytterligare skärpa restriktionerna när det gäller allmänhetens inköp av alkoholdrycker.

På en annan punkt gör vi en markering, med anledning av en motion av Nils Carlshamre. Han säger att de flesta nog finner det stötande om alkohol serveras eller tolereras vid kurser, konferenser och andra arrangemang där man får bidrag till information om alkohol och narkotika. Utskottet säger att vi anser det självklart att den verksamhet som bedrivs vid sådana arrangemang äger rum i en alkoholfri miljö. Det betyder för det första att det naturligtvis inte serveras någon alkohol och för det andra att den som ordnar en kurs eller en konferens, vare sig det gäller upplysning om alkohol eller inte – men särskilt då – har ett ansvar för att bedriva en sådan opinionsbildning bland deltagarna att det blir en alkoholfri miljö. Den som försöker låta bli att dricka alkohol skall inte behöva riskera att utsättas för frestelser eller påtryckningar när han eller hon deltar i konferenser och liknande. Alla vi som sysslar med politik vet att det här inte är något skenproblem, utan det är något som verkligen äger rum. Därför är det viktigt att alla organisationer känner sitt ansvar.

Vi markerar också i utskottets betänkande att informationen på alkoholområdet bör ha den inriktningen att man inte bara varnar för missbruk utan också belyser vår alkoholtradition i Sverige och vad den innebär av risker för alla som regelbundet dricker vin, sprit eller öl.

Det här är vad utskottet har sagt i sitt enhälliga betänkande.

Herr talman! Låt mig bara avrunda med ett par personliga reflexioner. Det finns många som anser att vi under senare år har haft en tendens inom socialpolitiken att överlåta ansvaret för medmänniskorna till myndigheterna

– till kommunen, den kommunala socialtjänsten och andra myndigheter. Jag tror att det finns en sanning i den iakttagelsen. Vi har en uttunning av den personliga solidariteten, av solidariteten i vardagen, som är allvarlig. Den är sannolikt en följd av omflyttningarna, av att vi inte längre har det som man inom sociologin kallar social kontroll eller ett socialt nätverk kring människorna, utan de lever ofta rätt isolerade i nya bostadsområden.

Missbruksområdet är ett av de områden där jag anser att den här utvecklingen måste vändas. Vi måste få större utrymme för personliga solidariska insatser och för en ny gemenskap mellan människor.

Vi har just nu haft en folkomröstning. Det vore onaturligt att inte anknyta till den. Den har givit många människor tillfälle till ett personligt ställningstagande och en engagerad insats. Inte minst från de nya bostadsområdena har det vittnats om att detta arbete, utöver själva engagemanget i sakfrågan, också har fyllt något av en social funktion. Man har plötsligt känt sig hemma i det bostadsområde där man bor, man har fått nya vänner och en ny gemenskap. Man har frågat: Vad händer nu, hur skall det gå med mitt engagemang, min möjlighet att göra en insats?

Det är klart att många kommer att arbeta vidare för en god miljö i mer traditionell mening, men jag skulle vilja säga till alla dem som har engagerat sig i folkomröstningskampanjen att det vore bra om de såg arbetet för en god miljö i vidare bemärkelse, så att det också innefattar missbruksfrågorna. Det ger verkligen en uppfordran till ett personligt ställningstagande och en egen insats – i första hand naturligtvis ställningstagandet till om man skall använda alkoholdrycker eller inte. Men låt det inte stanna vid det. De flesta svenskar är inte nykterister, och de är inte beredda att avstå från att i festliga sammanhang dricka alkoholdrycker. Men även de som ser det så har rika möjligheter till ett personligt ställningstagande.

För det första kan man solidariskt respektera den åldersgräns som vi har satt upp, dvs. låta bli att medverka i den omfattande överlåtelse till ungdom som nu förekommer. Det är inget bekvämt och enkelt ställningstagande om man har tonåringar hemma eller om man är äldre kompis till tonåringar, men det är en möjlighet till konsekvent handlande med en social innebörd.

För det andra är det också, även om man inte är nykterist, möjligt att visa att man av och till kan ha fest och ha roligt utan att det serveras alkohol. Om vi inte är beredda till det, utan om vi vuxna i praktisk handling visar våra ungdomar att så fort vi har fest, så fort vi skall ha trevligt, måste det finnas alkohol, hur kan vi då tro att de unga skall dra någon annan slutsats för egen del? Hur kan vi då inbilla oss att de skall acceptera att ha sina fester utan alkoholdrycker?

Ett tredje ställningstagande är att i alla sammanhang där alkohol serveras också tillhandahålla ett alkoholfritt alternativ – och ett alkoholfritt alternativ på lika villkor, inte något som man måste tjata sig till, som man måste ställa till besvär och dra uppmärksamheten till sig för att få, utan som skall serveras på helt likvärdiga villkor, lika festligt och trevligt och lättillgängligt som alkohol. Det är också ett ställningstagande som var och en kan göra, och naturligtvis också ett ställningstagande mot alla ansatser till påtryckningar.

Var och en av oss vet att spritpennalismen har varit värre i det svenska samhället än den är nu, men vi vet också att den finns kvar i mer eller mindre oskyldiga former, t. ex. att man visar förvåning över att den som man normalt känner som en glad broder plötsligt inte vill ha alkohol – han måste förklara sig. Vi skall sluta med det. Det ingår också i det personliga ställningstagandet i alkoholfrågan.

Den egna insatsen kan också bli större eller mindre. De som kanske inte förut har demonstrerat, men som nu har blivit vana att göra det, kan ställa upp i de demonstrationer som kommer att anordnas utanför systembutikerna mot att överlåta alkohol till ungdomar. Det är alltid en påfrestning att gå omkring med plakat. För många känns det säkert mera avigt att stå utanför systemet och demonstrera än att gå i ett demonstrationståg mot kärnkraft, men det är inte mindre viktigt. Man kan ställa upp och arrangera gårdsfester, tillställningar på arbetsplatser och andra ställen, utan servering av alkohol. Man kan ställa upp som ungdomsledare, idrottsledare, scoutledare osv. För den som vill ha utrymme för en egen arbetsinsats på ett viktigt område i syfte att skapa god gemenskap och bättre miljö ger alkoholfrågan ett fint arbetsfält.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till socialutskottets förslag.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först beklaga att socialministern Karin Söder på grund av engagemang i Nordiska rådet inte kan vara med i debattens inledning. Men hon kommer att få ett betänkande att läsa, och hon kommer också, förmodar jag, att läsa vad vi har att säga i den här debatten – som i och för sig är litet remarkabel därför att vi här har ett enhälligt betänkande som vi trots allt får en diskussion om under några timmar.

Utskottets talesman, Gabriel Romanus, betonade i sitt anförande här något som jag gärna vill stryka under. Han sade nämligen med direkt adress till regeringen att det har gjorts en del markeringar i detta utskottsbetänkande. Om regeringen inte tar hänsyn till de markeringarna, kommer socialutskottet tillbaka. Jag kan på den socialdemokratiska gruppens vägnar lova att vi i det här avseendet kommer att noga följa vad som nu händer inom regeringen och att vi skall återkomma om vi ser att de åtgärder som vidtas inte går i den riktning som vi vill.

Vi har under tre år – alltsedan den alkoholpolitiska propositionen kom 1977 – i den alkoholpolitiska frågan knackat på den borgerliga majoritetens dörr och sagt att det nu måste tas krafttag. Vi har också föreslagit åtgärder, och vi har återkommit gång efter annan. Så mycket mer har emellertid inte hänt än att regeringen har sagt att detta är vår största sociala fråga tillsammans med narkotikaproblematiken. I år har vi dock märkt att vi får in några miljoner till en kampanj mot langningen. Vi understryker i utskottsbetänkandet värdet av en sådan kampanj och hälsar anslaget med tillfredsställelse.

Vi har på socialdemokratiskt håll begärt ett treårsprogram. Det skulle kosta ungefär 106 milj. kr., därav 34 milj. kr. nästa budgetår. Vi har träffat en

uppgörelse i socialutskottet och av dessa 34 milj. kr. fått ut 10 milj. kr. Den ena hälften av det beloppet går till vårdsidan och den andra hälften till de folkrörelser som ju är så utomordentligt intresserade av den här frågan och som vill göra insatser beträffande såväl information och upplysning som aktiviteter.

Den andra begäran som vi har fått stöd för är tillsättandet av vad vi kallat en kommission, direkt underställd regeringen, och som här har kommit att betecknas som ett samordningsorgan. Det betyder att alla de frågor som vi har tagit upp i vår motion och även de frågor som andra har tagit upp i de 22 motioner som utskottet haft att behandla kommer att tas upp – det utgår vi ifrån – i detta samordningsorgan.

Vi har för vår del inte sagt att vi vill ha en parlamentarisk utredning – det finns ett sådant krav i en av motionerna – därför att en sådan utredning skulle lägga sig i vägen för det som *nu* behöver göras. Här måste alltså handlas; det är inte framför allt nya utredningar som behövs. Men när man går igenom de olika ärendena kan det ju visa sig att man kan ta upp vissa saker nu och att man kan dröja med vissa andra. Vi har i betänkandet skrivit att samordningsorganet skall arbeta snabbt och först ta fram de frågor som vi kan besluta om redan nästa budgetår, medan andra frågor får ha en mera långsiktig karaktär. Jag vill gärna uttrycka min tacksamhet över att vi har kunnat nå denna överenskommelse och att det här betänkandet är enhälligt.

Jag vill också ta upp ett par andra frågor. Den ena är att vi har gjort ett par tillkännagivanden utöver att vi vill ha kommissionen, eller samordningsorganet, och den andra gäller att vi får ut dessa 10 miljoner. Vi talar om den spritfria representationen. Jag har tagit upp det ämnet tidigare men tycker att jag då har fått undvikande svar, varför vi nu har aktualiserat det på nytt i motionen. Utskottet säger på den punkten: "Utskottet anser därför att all statlig representation bör vara spritfri. Staten bör vidare visa stor återhållsamhet i fråga om användningen av andra alkoholhaltiga drycker i representationssammanhang. Utskottet anser att en restriktiv inställning från statens sida då det gäller alkohol i representationssammanhang är ägnad att påverka landstings- och primärkommuner till motsvarande återhållsamhet på området." Det är klart att vi inte tror att detta omedelbart skall förändra det alkoholpolitiska läget i vårt land. Man skall i stället tolka det så här: När vi nu i olika sammanhang begär åtgärder är det ganska självklart att samhället går före med gott exempel och säger att "vi är beredda att visa den återhållsamhet som är nödvändig för att nå resultat".

Den A-nämnd som finns inom socialstyrelsen och i vilken ingår representanter för de mest framträdande folkrörelserna i vårt land beslöt för bara ett par veckor sedan att skriva till regeringen och begära att statliga myndigheter och organ åläggas alkoholfri representation. Det understryker vad Gabriel Romanus sade, att det finns många som vill gå längre. Dessutom gick A-nämnden ut med en sådan rekommendation till kommuner och landsting liksom till organisationer. Här finns således, det vill jag skicka med till regeringen, en stor uppslutning bakom detta krav.

Jag skall inte säga så mycket mer i denna fråga – utskottsbetänkandet talar för sig självt. Det kommer också att hållas många tal här, och regeringen har fått sitt besked: Handla! Ni har en enhällig riksdag bakom er. Socialministern Karin Söder har en stor och betydelsefull uppgift framför sig, och jag hoppas att jag inte missförstås när jag säger att detta verkligen tillhör socialministerens verksamhetsområde.

Medan debatten om den fredliga användningen av kärnkraften har diskuterats i alla tonarter dog under ett år kanske 5 000 människor av alkoholskador utan att någon egentligen brydde sig om det. 300 à 400 barn föddes missbildade på grund av mödrarnas alkoholbruk. Det beräknas att 20 % av våra sjukhussängar upptas av människor hos vilka alkoholskadorna utgör en väsentlig del av sjukdomen. På våra mentalsjukhus är siffran säkert omkring 50 %.

Vad vi nu begär är alltså en akututryckning, och vi säger att den bör ske genom ett samordningsorgan som är direkt underordnat regeringen och där generaldirektörerna för skolöverstyrelsen och socialstyrelsen finns med. Detta samordningsorgan bör stå i nära kontakt med socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, som har en mycket stark folkrörelsekontakt. Jag inledde mitt anförande med att säga, och jag vill gärna upprepa det nu, att vi kommer tillbaka om vi finner att det inte händer något väsentligt.

Innan jag slutar vill jag summera vad den socialdemokratiska riksdagsgruppen säger i sin motion om vad denna kommission, som nu kommit att heta samordningsorgan, skall syssla med.

”Kommissionen skall

- ges mandat att genomföra det av socialdemokraterna föreslagna flerårsprogrammet för att angripa missbruksproblemen,
- tillsammans med utbildningsmyndigheterna och under medverkan av fackföreningsrörelsen och andra folkrörelser genomföra en studicoffensiv i landets alla skolor kring den sociala utslagningen och missbruket av alkohol och narkotika,
- genom Sveriges Radio stimulera radio- och TV-företagen att behandla missbruksproblem och utslagning”.

Män kan här göra följande parentes: Tänk om massmedia och Sveriges Radio ägnat den här frågan en hundradel av det intresse som de under senare tid har ägnat kärnkraftsfrågan!

Kommissionen skall vidare

- ”– starta och stödja en debatt i landets kommuner, som resulterar i kommunala handlingsprogram mot den sociala utslagningen,
- samordna olika samhällsinsatser inom vårdområdet mot målet: alla människor med missbruksproblem skall erhålla den vård och det stöd de kan behöva,
- i samverkan med folkrörelserna ta initiativ och framlägga förslag om ytterligare insatser.”

Det är vad vi vill, och det är vad vi kommer att bevaka. Vi är tacksamma för att vi i dag har ett enhälligt betänkande, som ger besked till regeringen: Handla!

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag hade på sin tid i den gamla folkskolan en utomordentlig folkskollärare, som var nykterhetsman och som påverkade årgång efter årgång. Han blev omsider hedersledamot i Lunds nation av studentkåren. Den nationen var ingen nykterhetsförening. Men man skrev där om denne man, som f. ö. hette Nils Ludvig Olsson: Han är absolut absolutist och rolig. Ja, det är bra med glada predikanter, för de förmår mycket.

Jag vill anknyta till vad Gabriel Romanus sade. Han talade här om hur viktigt det personliga engagemanget är, och det är så sant som det är sagt. Människor är nu en gång mycket mer betydelsefulla än pengar och paragrafer. Det personliga engagemang som är oundgängligen nödvändigt hoppas vi också skall kunna animeras fram i den här väsentliga frågan.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att vi är eniga i utskottet om betänkandet. Som redan har sagts flera gånger är detta vår väsentligaste samhällsfråga. Då är det viktigt att riksdagen står enig. Det behövs en enig front om vi skall kunna bekämpa det svåra missbruk det här gäller.

Om man läser betänkandets inledning, får man en ganska skrämmande bild av läget. Det är frestande att lägga till ytterligare uppgifter, men man skall ju inte trötta.

Jag tänker på vad Evert Svensson sade om de 400 barnen som föddes alkoholskadade. Det innebär ju en grym tillvaro. Så säger man att det beror på att kvinnorna har missbrukat alkohol. Ja, det är sant. Men männen har också del i detta, för det är klart visat att männen också bidrar här till; ett missbruk kan bidra till att det uppstår kromosomskador på sädescellerna.

Det finns också anledning, när det gäller ungdomsproblemen, att framhålla den enkät som klart gav vid handen att föräldrar ibland förser sina barn med alkoholhaltiga drycker, agerar som langare. Det är något som de kommer att ångra, föreställer jag mig.

Det är faktiskt så att antalet alkoholister fördubblas på tio år. Det betyder att vi på 1990-talet, om utvecklingen fortsätter, har en miljon människor med dessa svåra problem.

Vi vet också att dödligheten i dag är 15 gånger större i medelåldern för alkoholister än för andra. I mitten av 1950-talet, när vi gjorde oss av med motboken, var det knappt någon skillnad i mortalitet mellan de här båda grupperna. Det kan naturligtvis vara ett argument för restriktioner. Hela 25 % av vårdkostnaderna på sjukhus gäller alkoholskadade människor.

Vi vet att skadeverkningarna ökar i takt med den totala konsumtionen. Det finns en populär inställning att det gäller en statisk grupp som inte förändras av åtgärder på det här området, men så är det ingalunda. I vissa fall ökar skadeverkningarna med kvadraten på konsumtionsökningen. Det gjordes en dansk undersökning som omfattade åren 1964–1974. Man noterade där att konsumtionen av alkohol hade fördubblats men att dödligheten på grund av skrumplever hade fyrdubblats.

Herr talman! Till allt detta kommer den personliga tragedi som sällan syns i statistiska uppgifter. Tusentals familjer är drabbade, makar och barn.

Nu knyter vi de bästa förhoppningar till det här samordningsorganet, som

skall planera insatser och komma fram med ett handlingsprogram och som har ett rikhaltigt förråd av förslag i de många motioner som har väckts om missbruksvården.

Låt mig bara kommentera ett par punkter i betänkandet som måhända kan ge anledning till meningsskiljaktigheter.

För att krympa konsumtionen av alkohol och i någon mån också komma åt langningen till ungdom har motionärer från alla partier föreslagit någon form av registrering av inköpen. Utskottet avstyrker motionerna och säger att man inte nu vill göra någon sådan beställning. Men man uttalar att det är en uppgift för samordningsorganet att undersöka effekterna av ett sådant arrangemang och de tekniska möjligheterna, så att man kan ha detta i beredskap om problemen fortsätter. Jag skall inte utveckla detta närmare – det gjorde herr Romanus på ett utmärkt sätt.

Den andra punkt som folk måhända kan ha olika meningar om gäller den spritfria representationen. Utskottet anser att den statliga representationen bör vara spritfri. Vi vet helt och fullt att en sådan åtgärd inte löser problemen. Den förändrar inte läget inom vårt folk. Vi omvänder inte svenska folket genom att riksdagsmän och utländska diplomater vid festliga tillfällen avstår från sprit – självfallet inte.

Men detta har en psykologisk betydelse. Vi vet själva hur det är ute bland folk. Riksdagsmän är inte så väldigt högaktade – de sitter gärna och lagstiftar för andra. Men här är ett fall där vi tar upp vår egen situation. Och det gäller att skapa opinion.

Jag är alldeles övertygad om att om en politiker inte själv går in i de politiska idéer som han rekommenderar andra är han helt utan slagkraft utåt. Det är hyckleri att anbefalla andra det man inte är beredd att gå in under själv. Därför skall man inte underskatta förslaget om spritfri representation.

I samma betänkande uttalar utskottet att om en organisation på någon konferens får bidrag till alkoholinformation så skall denna konferens arrangeras i spritfri miljö. På ett annat ställe föreslår utskottet att man skall ha en liknande spritfri miljö när det gäller försök med nöjesverksamhet. Där vill vi anslå ytterligare 2 miljoner utöver vad regeringen föreslagit. Detta måste på något sätt få konsekvenser för oss själva.

Jag menar att det är allvarligt att gå emot förslaget om den spritfria representationen, som gäller oss själva. Vi måste själva vid dessa officiella tillfällen kunna ålägga oss den återhållsamhet som vi kräver av andra.

F. ö. står det i betänkandet att utskottet anser att all statlig representation "bör vara spritfri". Om någon skulle missförstå det och tror att där står "skall vara spritfri" så är inte någon stor skada skedd. Men där står alltså bara "bör".

Jag tror att det här förslaget har psykologisk effekt så till vida att det skulle uppskattas inte bara av organiserade nykterister utan också av våra många skattebetalare.

När det gäller radio och TV vet vi att vi inte har någon rätt att dirigera programverksamheten. Men man må kunna uttala förhoppningen om sådan

vakenhet i styrelsen att den här kampanjen får bästa möjliga bistånd.

Låt mig till sist, herr talman, citera överläkaren vid alkoholkliniken på Malmö allmänna sjukhus, Barbro Lizelius-Lanke, alltså en som står i främsta ledet när det gäller kampen mot alkoholmissbruket:

”Varje år dör flera tusen svenskar en för tidig död på grund av hälsovådlig alkoholkonsumtion. Trots detta finns det inte ett enda politiskt parti som tagit upp systematiska konsumtionsbegränsande åtgärder på sitt program. Om man gör tankeexperimentet att kärnkraften i dag avlivade lika många människor årligen, skulle partierna troligen tävla om att komma med det mest restriktiva programmet, därtill påhejade av de flesta i massmediagruppen. Men när det gäller alkoholmissbruk så sviker man alkoholisten och hans anhöriga.”

Det här uttalandet av en i frontlinjen andas inte några större förhoppningar om åtgärder från politikerna. Jag hoppas emellertid att de människor som satsar sig själva helt och fullt i det här arbetet skall få se att politikerna vill ge allt stöd de kan.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Utskottets enighet bör bli en manifestation i kampen mot drogerna, en manifestation som följs upp runt om i landet, i arbetet i kommunerna, i landstingen, i organisationer och bland enskilda.

Det är inte bara fråga om politiska beslut – det är fråga om hur vi som enskilda deltar i det här arbetet. Vi löser inte problemen om vi varje dag står och talar i den här talarstolen eller fattar beslut, utan det måste sedan följas upp. Vi hjälper här till att skapa förutsättningar.

Vad vi behöver är en ny folkkampanj för att skapa en opinion mot drogmisbruket, som i dag är ett hot mot nationen. En sådan folkkampanj borde huvuddelen av det svenska folket kunna ställa sig bakom.

Gabriel Romanus har här redovisat utskottets ställningstagande, och därför skall inte jag ta upp den saken. Låt mig emellertid slå fast att utskottets enighet bygger på att vi nu ytterligare skall kämpa för att följa upp de målsättningar som riksdagen drog upp för alkoholpolitiken 1977. En enig riksdag sade då ifrån, att vi måste vidta åtgärder som minskar den totala alkoholkonsumtionen. År 1978 uttalade riksdagen att samhället inte kan acceptera någon form av narkotika som inte är medicinskt betingad.

Ett enigt utskott står bakom detta betänkande, och jag skall därför inte polemisera mot någon. Evert Svensson sade att socialdemokraterna redan 1977 krävde krafttag mot missbruket, och det är riktigt. Det var också det året som den borgerliga regeringen lade fram sitt program. Det hade behövt tas krafttag redan före 1977 – det fanns problem då också. Nu är vi alltså eniga, varför det inte finns någon anledning för partierna att disputera sinsemellan. Nu gäller det att följa upp besluten, och det skall jag säga några ord om.

Debattklimatet i dessa frågor har blivit såc...nt att det bör finnas förutsättningar för ett helt annat arbete och engagemang än tidigare. Det

debattklimatet hade vi inte 1977 eller 1978, utan det började komma – vågar jag säga – år 1979 och har sedan utvecklats.

Vad det främst handlar om är rehabilitering och förebyggande åtgärder. Det görs f. n. stora satsningar på vårdsidan när det gäller narkotika- och alkoholskadade människor. Vad som behövs är flexibilitet i vården och en vårdkedja som leder till att människor inte vandrar in och ut på de olika behandlingshemmen och vårdcentralerna, vilket så många f. n. gör. Vi måste ta till vara de vårdresurser som finns.

Jag hoppas också att familjevården, där försöksverksamhet pågår, skall utvecklas och bli ett bra komplement till de övriga vårdinrättningarna.

Vi måste satsa mer på organisationerna. Det oerhört stora och betydelsefulla vårdarbete som organisationerna bedriver måste samhället ta till vara. Man måste satsa på det engagemang som dessa organisationer och enskilda människor inom dem har.

Beträffande landstingens övriga verksamhet skall jag säga några ord om deras friskvårdsarbete, som har vunnit allt större anslutning. Den verksamheten utgör, som jag ser det, ett mycket verksamt medel i kampen mot alkohol och narkotika. Det är inte fråga om att bara diskutera kost och motion, utan hela problematiken måste in i detta friskvårdsarbete. Det gäller både att vidta åtgärder i förebyggande syfte och att arbeta med rehabilitering.

Ett led i detta förebyggande arbete är att arbeta för ett decentraliserat samhälle och därmed bättre miljöer. I samhällsplaneringen måste också de sociala aspekterna tas in. Vi måste arbeta för bättre gemenskap och bättre kontakter. Hemmens roll kan inte nog understrykas. Också betydelsen av det personliga ansvar som tidigare talare har tagit upp vill jag livligt betona.

För att vi skall klara denna uppgift måste vi göra klart för var och en att det inte räcker med att samhället träder in. Vi alla, du och jag, måste ta vårt personliga ansvar dels för vårt eget handlande, dels för att hjälpa människor. Också skolan har en oerhört viktig roll, som vi har diskuterat tidigare här i kammaren. Den ytterligare informationsverksamhet som vi satsar på måste drivas vidare, och kontakten mellan skolan, hemmen och föräldraorganisationerna måste utvecklas. På samma sätt är kontakten mellan de sociala myndigheterna och hemmen, skolan och folkrörelserna oerhört viktig.

Vi måste få till stånd en diskussion ute i samhället, i bostadskvarteren osv. om hur situationen är. Väldigt många föräldrar vet faktiskt inte om vilka problem ungdomarna har. Jag menar att det för att vi skall kunna arbeta vidare är nödvändigt att människor samlas i grupper och tar upp den diskussionen.

Det måste alltså till ett engagemang från var och en i dessa frågor. Om vi utgår ifrån att den enighet och det engagemang som kommit till uttryck i det arbete som socialutskottet har presenterat i sitt betänkande också kan föras ut i samhällets olika delar – ut i kommunerna, i landstingen, i organisationerna och i varje hem – tror jag att vi har möjlighet att lyckas.

Det är alltså genom det personliga engagemanget, vars och ens deltagan-

de, som problemen skall lösas. Jag har förut från denna talarstol framhållit att våra folkrörelser tidigare har visat prov på att de kan lösa stora problem och gå till kamp mot missbruk i samhället, och jag är övertygad om att det alltjämt gäller. Våra möjligheter att lyckas på detta område är inte bara en fråga om politiska beslut utan är också beroende av ett gemensamt arbete, och jag efterlyser den verkliga folkkampanjen emot drogmissbruket – vi behöver en sådan de närmaste åren framöver. Det gäller ett långsiktigt arbete, men vi får inte förtröttnas i detta utan måste driva det vidare.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Gabriel Romanus ställde i sitt inledningsanförande en fråga om vpk:s inställning, och han väntade sig att jag skulle ge besked om vart vi är på väg. Jag valde att i stället för att begära replik ta upp frågan inledningsvis i mitt huvudanförande.

Gabriel Romanus sade att vpk gick emot en höjning av skatten på alkohol. Han hoppades att vpk gått ifrån en tidigare extremt alkoholliberal inställning, och han ville höra hur det förhåller sig med den saken.

Det första spørsmålet, att vi gick emot skatthöjningen, är ett faktum – det gjorde vi. Men varför gjorde vi det? Jo, det har vi ganska utförligt förklarat både i vår motion i det ärendet och i den debatt som fördes med anledning av det som vi där skrev.

Vi gick emot skatthöjningen därför att vi ansåg att i den situation då förslaget fördes fram det alkohopolitiska innehållet i beslutet helt och hållet undanskymdes av en ekonomisk-politisk konfrontation, som vid det tillfället förelåg.

Vi sade också i den motion som väcktes att vi var helt beredda att i ett samlat alkohopolitiskt sammanhang diskutera prishöjningar som ett vapen inom ramen för en restriktiv alkohopolitik.

Sedan vill jag bestrida det andra påståendet som Gabriel Romanus gjorde i sitt inledningsanförande, nämligen att vpk skulle vara extremt alkoholliberal. Jag tror att det är en oriktig bedömning.

Jag själv har aldrig betraktat mig som alkoholliberal utan har i de sammanhang, här i riksdagen i alla fall, då jag varit uppe i dessa frågor, i stället anslutit mig till en restriktiv hållning, faktiskt på den linje som framförts i regeringens proposition där man säger, vilket jag återkommer till, att man är för restriktioner så långt de kan förankras och vinna förståelse i breda befolkningsskikt.

Därmed tror jag att jag har svarat på den fråga som Gabriel Romanus ställde och övergår till vad jag tänkte säga i mitt huvudanförande.

I socialutskottets betänkande nr 31 behandlas en mängd motioner om alkohopolitik och missbruksvård, däribland motionerna 1979/80:1885 och 1886 från vänsterpartiet kommunisterna. Den förstnämnda motionen utmynnar i krav om en ny drogpolitisk utredning med i motionen angivna direktiv, och den sistnämnda kräver överförande från staten av medel från alkoholbeskattningen till landsting och kommuner för vård av missbrukare.

Jag skall i det här sammanhanget bara summariskt gå igenom vad vi säger i motionerna.

Vi konstaterar att alkoholbruket är ett folkhälsoproblem och i dag uppfattas som ett sådant också internationellt. Mellan en tredjedel och hälften av sjukligheten i Sverige har samband med alkohol. Den sammanlagda vårdkostnaden för alkoholskador kan beräknas ligga så högt som 5 miljarder kronor om året. Ca 6 000 människor i Sverige dör i förtid som följd av alkoholpåverkan. En numer vanlig orsak till plötslig död hos unga människor är blandmissbruk av alkohol och tabletter. Medellivslängden hos vårt folk stiger inte längre. Det beror bl. a. på inverkan av en ökad alkoholkonsumtion i befolkningen.

Från vpk ser vi det som synnerligen viktigt att människorna är aktivt intresserade av sin egen och samhällets utveckling och genom egen aktivitet försöker omvandla samhället till sin egen och allas gemensamma fördel. Här ser vi en av drogernas allra farligaste sociala verkningar – drogpассивeringen. Beroendet av droger försätter missbrukaren i en situation där förhållandet till medlet överskuggar allt annat. Drogen förändrar tillfälligt den beroendes verklighetsuppfattning i för honom mera uthärdlig riktning. Det är ju detta som skapar beroendet.

Men den obehagliga verkligheten kommer ständigt tillbaka. Den beroende är inne i en ond cirkel. Missbrukaren är passiverad, vilket betyder att han är ur stånd att kämpa för att förändra den verklighet han lever i och i stället ständigt bara försöker tillfälligt förändra sin egen verklighetsuppfattning.

Om ett sådant missbruk breder ut sig till allt fler arbetslösa och utslagna i samhället, kan vi få en enorm mängd människor som står utanför den samhälleliga gemenskapen, passiverade och utan möjligheter att påverka vare sig sin egen livssituation eller samhällets utveckling i stort. Därför är det en självklarhet att ett politiskt parti som vill på ett avgörande sätt förändra samhället måste bedriva en bestämd kamp mot allt drogmisbruk.

Vi säger i motionen att det är två teorier som har bidragit till att mystifiera drogproblemet. Den ena är sjukdomsteorin, och den andra är symtomteorin. Dessa två teorier har lett till att drogproblemet har setts som ett vård- och terapiproblem och inte som ett problem som kan tryckas tillbaka genom ideologisk och politisk kamp för arbete åt alla i ett bättre samhälle där alla ges delaktighet. Vi menar att det förhållandet att många drogmisbrukare behöver vård inte behöver innebära att själva drogberoendet betraktas som en sjukdom. Vad gäller symtomteorin så anser vi att det inte räcker med att relatera drogmisbruk till den sociala bakgrunden. Vi erkänner att arbetslöshet, utslagning och sociala missförhållanden är grogrund för missbruk men inte dess enda orsak. Det visas av det faktum att hög konsumtion av alkohol och alkoholberoende förekommer i stor utsträckning också bland människor som är socialt välintegrerade. Men det är också ett faktum att följderna av missbruk blir mycket svårare när det är kombinerat med samtidig social utslagning.

Som jag redan antytt är vi av den uppfattningen att det inte räcker med att

bara söka förbättra den sociala bakgrunden och vårda de drabbade. Det gäller också att angripa själva medlen, alkohol och andra droger. Det är där som symtomteoretikerna och andra skiljer sig åt. Detta angrepp på medlen kan bl. a. ske genom restriktioner av olika slag. Vad det måste handla om är att få ned totalkonsumtionen. Vad gäller alkohol så finns det ett mycket bestämt samband mellan konsumtion och skador. Det sambandet är betydligt mera skrämmande än vad folk i allmänhet tror. Det rör sig nämligen, vilket Mårten Werner tidigare var inne på, om ett kvadratisk samband. En fördubblad alkoholkonsumtion leder till en fyrdubbling av alkoholskadorna. Det är också så, att den andel i befolkningen som dricker klart skadliga mängder ökar i en bestämd proportion till totalkonsumtionen. Det finns således mycket starka skäl för att söka få ned totalkonsumtionen av alkohol i samhället. Men vi menar här, i likhet med vad som sades i den av riksdagen antagna alkoholpolitiska propositionen, att restriktioner måste vara förankrade hos befolkningens flertal för att få effekt. I annat fall kan man få ett motstånd mot också helt nödvändiga restriktioner. När det gällt att hålla narkotiska preparat illegala har det funnits ett naturligt stöd bland folket, men när det gäller alkohol – som ju har en bred användning i vår kultur – förhåller det sig annorlunda. Inser man inte detta, kan den restriktiva alkoholpolitiken bli utsatt för en rekyl från befolkningen som motverkar det syfte man vill uppnå.

Som jag nyss sade torde det råda en bred enighet om att all hantering av narkotika bör hållas för illegal. Vi menar att all langning och allt innehav av sådana medel måste föranleda rättsliga åtgärder. Vi hävdar också att åtalseftergift för innehav av mindre mängder narkotika inte får existera. Vi är emot legal förskrivning av metadon. Vi tror att det skulle vara möjligt att ingripa kraftfullare mot den ekonomiska brottslighet som följer med försäljningen av narkotika samt att förhindra, eller åtminstone klart försvåra, att pengar från denna hantering så att säga tvättas rena för användning i lagliga projekt. Vidare tror vi att det skulle vara möjligt att väsentligt dra ned den legala förskrivningen av beroendeframkallande mediciner utan att för den skull träda berättigade medicinska intressen för när. Det är väl alltid bättre att arbeta med lösningen av själva problemen än att söka mildra upplevelsen av dem.

Vad sedan gäller den trots allt nödvändiga vården av missbrukare vill vi avgörande förändra denna, och det är själva grunden till vårt krav på en ny drogpolitisk utredning. Vår utgångspunkt är att drogproblemen lika litet som andra samhällsproblem kan vårdas bort. Likväl behövs vård av humanitära skäl och som komplement till mera genomgripande åtgärder. Huvudansvaret för denna vård ligger nu hos landsting och kommuner. Dessa huvudmän har en hårt ansträngd ekonomi. Vi kräver här att statliga medel från alkoholbeskattningen skall överföras till landsting och kommuner för att underlätta för dessa att fullgöra sina uppgifter. Det yrkandet har gått till finansutskottet för yttrande. Man yrkar avslag med motiveringen att man är emot en återgång till specialdestinering av statsbidrag och att man i stället vill ha generella bidrag. Jag tycker inte att man av sådana formella skäl skall låta förslaget

falla. Vad som krävs är att förhandlingar upptas för överförande av de aktuella medlen. Formuleringen är inte sådan att transfereringen nödvändigtvis skulle vara strängt specialdestinerad. Det kan räcka med att man uttalar att överföringen bl. a. avser att göra det lättare för huvudmännen att ekonomiskt klara sina uppgifter på missbruksvårdens område. På den grunden vidhåller jag motionskravet.

I motionen kritiserar vi hårt den nuvarande missbruksvården. Kritiken skjuter in sig på i första hand två punkter. För det första anser vi att vårdinsatserna inte varit kopplade till en genomtänkt syn på drogproblemen i stort. För det andra anser vi att kopplingen mellan behandling och arbetsrehabilitering varit dålig. Vi anser också att det är anmärkningsvärt att man lyckats skriva en proposition om socialtjänsten på grundval av en socialutredning som omfattar 1 600 trycksidor utan att diskutera alkohol och narkotika, trots att majoriteten av klienterna har sådana problem. Vidare påpekar vi att den kontakt mellan vård och arbetsliv som vi anser naturlig och helt nödvändig efter hand blivit allt sämre. Missbrukarna sjukskrivs och ges terapi i stället för produktivt arbete. I motionen har vi också tagit upp frågan om vård utan den behandlades eget samtycke. Vi menar att den frågan fått alltför stora proportioner i debatten. Vården av vuxna skall i normalfallet vara frivillig, men det finns fall där det i både den omhändertagnes och hans omgivnings intresse är helt nödvändigt att ge tvångsvård. Men då skall denna vård inte ges under sken av att vederbörande är psykiskt sjuk, vilket han ju egentligen inte är. Vården skall i stället ombesörjas av den som normalt är social huvudman.

Slutligen menar vi att vårdapparaten måste sättas på fötter om den skall kunna ge resultat, vilket är möjligt endast om den centreras till arbetslivet och om arbetsrehabiliteringen blir en grundläggande uppgift. Vi anser att det finns erfarenhetsmässiga belägg för att sådana behandlingsformer verkligen fungerar. Det är mot den bakgrunden vi ställer vårt krav på en ny drogpolitisk utredning. Nu säger utskottet att en sådan utredning bara skulle försena de insatser som behöver göras omedelbart. Vi tycker emellertid inte att så behöver bli fallet. Det rör sig här om att söka nya vägar för missbruksvården. Det borde man kunna göra samtidigt som man fortsätter med insatser efter de gamla linjerna, även om de tyvärr inte gett något påtagligt resultat.

Herr talman! Med stöd av det jag anfört yrkar jag under punkt 2 i utskottets hemställan bifall till motion nr 1885 om tillsättande av en ny drogpolitisk utredning och under punkt 3 i hemställan bifall till motion nr 1886 med krav på överförande av medel från alkoholbeskattningen till kommuner och landsting.

Med detta yrkande har jag inte velat säga att vi i alla avseenden avisar det som utskottet har föreslagit eller att det inte skulle vara en styrka att ha en bred enighet i fråga om alkohol- och drogpolitiken, men en centrering av denna till arbetsrehabilitering i ett samhälle där alla har möjlighet till arbete har vi ansett vara så viktig att vi vill ha en utredning med denna nya inriktning.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! När jag sade att vpk tidigare har haft en extrem inställning till de här frågorna tänkte jag i första hand på att vpk som enda parti har föreslagit att man skall sänka åldersgränsen för inköp av alkohol, men också på att vpk som enda parti gick emot förslaget om skattehöjning i höstas. Per Israelssons försvar för detta ståndpunktstagande var kanske en aning pliktskyldigt, och det förstår jag, för vi ser ju nu effekten av prishöjningen. Efter att ha minskat under 1977 och 1978 hade konsumtionen börjat stiga igen under 1979, men den kurvan vände i och med att priserna höjdes. Mot den bakgrunden förstår jag om vpk ångrar att man gick emot prishöjningen.

Det pågår tydligen en omorientering när det gäller dessa frågor inom vpk, eftersom man i sin motion säger att man är för en mera restriktiv politik. Jag har inte lyckats hitta någonting om att vpk avstår från sitt krav på en sänkning av åldersgränsen, men jag förmodar att en ändring är på väg också i den frågan.

Mycket av det som Per Israelsson sade i dag tycker jag var sympatiskt. Han talade exempelvis om värdet av att minska totalkonsumtionen. Någonting sådant sade inte vpk:s företrädare i höstas, när vi diskuterade skattehöjningen, men jag hälsar uttalandet i dag med tillfredsställelse.

Per Israelsson hade två yrkanden. Det ena gällde krav på en övergripande utredning. Som jag ser det behöver vi just nu inte fler utredningar om bakgrund, orsaker och sådana ting. Vi känner ganska väl till allt detta. Vad vi nu behöver är handlingsprogram. Jag tror att kravet på en utredning i huvudsak fyller funktionen att underlätta för vpk att göra en omkostymering. Men den saken får ni klara på egen hand utan någon statlig utredning. Jag önskar er lycka till.

Det andra yrkandet gällde att de medel som man får in genom alkoholskatten skulle gå direkt till kommunerna. I höstas föreslog ni att medlen skulle gå direkt till Länskrörelsen. Jag sade då att Länskrörelsen nog skulle bli förvånad, om staten plötsligt hällde över den mer än 1 miljard kronor – dess anslag ligger ju på omkring 10 miljoner. Den ståndpunkt ni framför i dag visar hur illa genomtänkta era förslag var i höstas, men ni har ju glädjande nog övergett dem. Vi skall försöka se till att kommuner och landsting får de resurser de behöver, men vi bör inte införa en koppling mellan vissa skatter och vissa ändamål.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Gabriel Romanus tycks mena att vi håller på med en omorientering, men det är nog inte alldeles riktigt. Vi debatterar frågan – debatt förekommer väl inom alla partier som försöker komma framåt.

Gabriel Romanus frågade om åldersgränsen. Detta är en fråga som vi har diskuterat. Alla måste inse att det är mycket svårt rent logiskt att verka för att få igenom en åldersgräns som ligger högre än myndighetsgränsen. Jag tror emellertid att vi i dagens läge övergångsvis skulle kunna vara beredda att ha

kvar en högre åldersgräns, även om det från logisk synpunkt är mycket svårt att förklara detta för människorna.

Gabriel Romanus sade att vpk håller på med något slags omkostymering, men det vill jag ifrågasätta. Men vi har lyckats att engagera fler människor inom vår rörelse i de här frågorna, och det tror jag är viktigt.

Sedan till skattefrågan där vi gick emot regeringsförslaget. Om nu det verkliga motivet inte var statsfinansiellt utan det bara handlade om att driva alkoholpolitik kan man fråga sig varför ni ville höja skatten på läskedrycker och lättöl. Är detta också någon sorts alkoholpolitik? Det är ju en mycket låg alkoholprocent i t. ex. lättöl, och i läskedrycker finns det ju ingen alkohol alls. Det tycker jag inte heller är riktigt konsekvent.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort.

Jag har inte kritiserat vpk för att ni ändrar ståndpunkt. Det tycker jag är bra. Det är inte något att skämmas för. Har man haft en åsikt som har visat sig inte hålla inför verkligheten – t. ex. kravet på en sänkning av åldersgränsen och detta att ni motsatte er skattechöjningen i höstas; det visade sig ju att den var befogad – tycker jag att det är bra om ni ändrar åsikt. Det beöver ni inte be om ursäkt för. Missförstå mig inte på den punkten.

Men, Per Israelsson, försvara inte en omöjlig sak, försvara inte att ni sade nej till skattechöjningen i höstas. Det är alltid svårt att föra en debatt om motiven hos andra människor. I regel finns det flera motiv för en åtgärd. Det viktiga beträffande höjningen av skatten på alkohol var ju effekten. Hade vi gjort som vpk ville hade vi inte fått den sänkning av alkoholkonsumtionen som nu glädjande nog har inträffat och som även Per Israelsson måste tycka är bra, eftersom han här i dag har talat för en sänkning av den totala konsumtionen. Nils Berndtson, som i höstas företrädde vpk, ifrågasatte ju värdet av åtgärden från alkoholpolitisk synpunkt. Han sade att man inte vet vilka som minskar sin konsumtion. Något sådant tal har vi glädjande nog inte hört från Per Israelssons sida i dag. Så i all välmening skulle jag vilja ge er rådet att fullfölja er omorientering i stället för att försöka förneka den. Då har ni min respekt. Om ni försvarar ståndpunkten från i höstas och svävar på målet när det gäller åldersgränsen, blir jag mindre entusiastisk.

PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande beslutet i skattefrågan vill jag säga att vi håller fast vid vår ståndpunkt. Där omvärderar vi inte och försöker inte be om ursäkt.

Efter att ha fört ut frågan i partiet fick vi uppfattningen att vi handlat riktigt. De allra flesta ansåg att vi hade handlat riktigt och uppfattade frågan som en skattepolitisk fråga. I den redovisning som från regeringshåll gjordes inför riksdagen räknade ni med – ni sade visserligen att det bara var ett räkneexempel – att det i huvudsak skulle bli en oförändrad konsumtion. Det här var ett sätt att tillföra statskassan mer pengar, som skulle ge utrymme för att sänka marginalsatser osv. Vi skall inte ge oss in i någon ekonomisk

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

debatt – någon sådan skall inte föras i dag – men vi uppfattade att detta var huvudsyftet med förslaget. Det alkoholpolitiska momentet var helt undanskymt, så som vi såg det. Förslaget framfördes i ett läge då det var konfrontation om den ekonomiska politiken. Det var alltså huvudskalet till att vi då gick emot förslaget, men samtidigt sade vi i vår motion att vi var beredda att i ett samlat alkoholpolitiskt sammanhang medverka till en restriktiv alkoholpolitik, där också prisinstrumentet kunde användas.

Det sade vi då, och det står vi för i dag. Vi har inte anledning att be om ursäkt för det.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Vi har under de senaste månaderna haft en mycket intensiv och engagerad debatt i en viktig samhällsfråga. Jag tycker att det är värdefullt att notera de många unga människornas engagemang i detta arbete. Massmedia har också verkligen satsat på ett brett utbud – t. o. m. i en sådan utsträckning att många människor har tyckt att det har varit ett överutbud från massmedias sida. Men jag hoppas att vi skall kunna fånga upp en hel del av det starka engagemang som har funnits just i det sammanhanget när det gäller den fråga vi i dag tar upp.

Jag har i dag fått i min hand ett uttalande som Ungdomens nykterhetsförbund gjorde i föregående vecka – i hopp om att, i den mängd av information som tonade fram i samband med kärnkraftsdebatten, även kunna få fram ett annat budskap. Men det lyckades inte. Massmedia var inte intresserade. Jag skulle vilja nyttja tillfället att få citera åtminstone några satser ur uttalandet. Rubriken lyder "Det som göms i snö". Sedan heter det:

"Protesterna mot förstörelsen av vår miljö har ökat år från år. Utsläpp från fabriker förstör luften vi andas. Maten vi äter ger oss cancer. Naturen omkring oss dör av försurning och gifter. Så här års, när snön börjar smälta, ser vi burkar, skräp och flaskor som dolts av snötäcket under vintern.

Samtidigt som töandet, pågår avslöjandet av ännu djupare miljöproblem i vårt samhälle.

Alkoholen slår ut allt fler. Unga människor går under. Droger av olika slag har accepterats så länge, att vi idag, men med öppna ögon och statsmaktens goda minne låtit hundratusentals människor hamna vid sidan av samhället.

Nu när 60- och 70-talens liberala tänkande töar undan kan vi se hur penningstarka intressen, ett kortsiktigt tänkande och en miljödebatt som bara sett till de yttre miljöproblemen, givit oss en generation av unga utslagna människor."

Jag tycker att det här budskapet från Ungdomens nykterhetsförbund är värt att notera. Vi skall inte skapa en hysteri kring alkoholfrågorna, utan vi skall försöka verka för att få en debatt och ett åtgärds paket som kan accepteras och kännas meningsfullt för de många människorna. Men vi måste tyvärr notera att alkoholbruket ökar på nytt. Vi noterar också det glädjande förhållandet att massmedia i högre grad än tidigare deltar i debatten och inser

att de åtgärder som krävs är nödvändiga och att vi har fått en olycklig utveckling. Det råder i dag heller inte något tvivel om att drogbruket utgör ett av våra största samhällsproblem. Orsakerna därtill är naturligtvis många.

Vi kan se frågan i ett längre tidsperspektiv och konstatera att det under årtionden har funnits ett mycket omfattande missbruk. Man ställde tidigt förhoppningen att kampen mot missbruket och dess sociala problem genomgripande skulle förändras i och med att människorna fick bättre levnadsvillkor. I det hänseendet har nog många av oss gjort en misräkning.

Självfallet skiljer sig dagens samhälle från gårdagens. Mycket har förbättrats, men utvecklingen har också skapat nya problem. Kampen mot alkoholmissbruket måste utgå från det samhälle som vi lever i. När vi nu kritiskt granskar vårt samhälle kan vi blott konstatera, att trots den målmedvetna satsningen på välfärdssamhället finns ännu de stora bristerna kvar.

Den främsta yttringen av de sociala problemen är just alkoholmissbruket, som i allt högre grad – vilket redan har framhållits i denna debatt – tränger ned i de allra yngsta årskullarna. Men det får inte göras så enkelt att det bara stämplas som ett ungdomsproblem. Låt vara att utslagningens första tendenser möter oss redan i skolan och i de ungas fritidsaktiviteter, men det är de vuxnas vanor som påverkar ungdomens. Därför måste åtgärder vidtas på bred front och med både generella och individuella insatser – ett åtgärdsprogram som grundar sig på våra folkrörelsernas människosyn: alla människors lika värde och ansvar för varandra. En devis som jag personligen känner mycket starkt för är: omsorg och omtanke om varandra. Detta kan bara genomföras i ett samhälle präglad av rättvisa, solidaritet och gemenskap.

Efter att ha tagit del av socialutskottets betänkande känner man nästan att det andas en uppmaning till oss alla att verkligen gå i intensiv kamp mot alkohol- och drogbruk. Jag tycker mig kunna utläsa en utmaning till oss alla att delta i den kampen. Utmaningen riktar sig inte minst till oss äldre men helt naturligt även till måttlighetsbrukarna. Det är den totala konsumtionen som måste minskas. Detta kan endast ske genom att var och en ser över sin egen konsumtion eller tar det fulla ansvaret att helt avstå från alkohol.

Jag läste för någon tid sedan ett yttrande som jag tyckte mycket om och som löd: "Det räcker inte att få ungdomarna att sluta dricka sprit för att skapa en positiv situation för dem." Det var bra sagt. Många ungdomar är ensamma, saknar kontakter och känner att de har svårt att påverka sin egen situation. Det är därför positivt att i dag kunna konstatera, att tankegångarna i utskottets förslag innebär ett accepterande av den socialdemokratiska partimotionen om insatser under rubriken Alkoholfri nöjesverksamhet. Den bygger reellt på en hemställan från de samlingslokalägande riksorganisationerna – Folkets hus-föreningarna, bygdegårdarna och nykterhetsrörelsens Våra gårdar – som gemensamt har utarbetat förslag till sådana aktiviteter.

Nu synes vi få chansen inom samlingslokalrörelsen. Insatserna måste ses

mot bakgrund av att just alkoholkonsumtionen är speciellt hög i de lägre åldrarna. Undersökningar visar att 60 % av trettonåringarna använder alkohol. Bland sextonåringarna är det 90 % som konsumerar sprit regelbundet, t. o. m. i berusningssyfte. För att komma åt detta och för att förändra attityderna krävs sådana här speciella insatser. Vi måste vara medvetna om att det arbetet kommer att ta lång tid och kräva ännu större insatser av både samhället och folkrörelserna. Men det kommer också att ställa krav på föräldrarna och inte minst på ungdomarna själva.

Låt mig notera att en rad folkrörelseaktioner just nu är på gång – t. ex. av IOGT-NTO-rörelsens folkresningskampanj, frisksportarrörelsens folkriksdag mot alkohol samt, inte minst, den speciella ungdomsaktionen med våra större ungdomsorganisationer som initiativtagare. Allt detta visar att folkrörelserna känner sitt ansvar och är beredda att göra insatser. Jag kanske får uttala den förhoppningen att de här aktiviteterna av folkrörelserna inte glöms bort av massmedia – de behöver få mass medias hjälp för att deras arbete skall lyckas. Dessutom har här tidigare noterats den samhälleliga kampanjen mot langning.

Jag noterar också i utskottsbetänkandet att den av riksdagen beslutade utredningen om det "tunga" narkotikamissbrukets omfattning inom kort skall presenteras. Det är glädjande, eftersom det är mycket viktigt att vi inte glömmar bort narkotikan när vi debatterar drogfrågorna. Även här måste samhällsinsatser vidtas för vård och förebyggande åtgärder.

I motionen 493 har jag tillsammans med några riksdagskolleger yrkat på en mer inträngande studie över alkoholkonsumtionens fördelning och utveckling – alltså återkommande studier, inte någon engångsinsats. Utskottet säger i sin skrivning att det måste vara en självklar uppgift för såväl regeringen som den alkoholpolitiska nämnden att fortlöpande följa utvecklingen och vidta åtgärder som är påkallade. Låt mig säga att när jag läser detta ser jag det närmast som en from önskan. Jag är nämligen övertygad om att här måste specifika åtgärder vidtas och ekonomiska resurser ställas till förfogande för att vi skall kunna nå ett gott resultat.

Nu hänvisar utskottet motionskravet vidare till den kommission som i utskottsbetänkandet föreslagits för att pröva och ta hand om alla de olika förslag som just nu likt ballonger kretsar i luften. Det kanske är en chans, om kommissionen verkligen jobbar effektivt.

Jag noterar att utskottet när det gäller vår motion säger att regeringen skall ha ett ansvar, att den alkoholpolitiska nämnden skall ha ett ansvar och att den tillkommande kommissionen också skall ha ett ansvar för att se över det här. Dessutom nämns socialtjänstens beredningsgrupp. Man kan naturligtvis fråga sig vilka förhoppningar man som motionär kan ha när ens motionsförslag skall hamna i så många olika händer. Men vi motionärer tror ändå att det i dag inte finns någon anledning att yrka direkt bifall till motionen, utan att det är bättre att i stället verkligen bevaka ärendet och förhoppningsvis också förvissa sig om att de olika instanserna har förstått motionens anda och mening.

Dessutom noterar jag att utskottets talesman Gabriel Romanus i sitt

anförande betonade att utskottets ledamöter nu skall noga följa regeringens handläggning av ärendet och utskottets framtoning kring det åtgärds paket som föreslås i betänkandet. Och om detta inte sker skall frågorna tas upp igen genom ett utskottsinitiativ. – Detta kanske är det tryck som regeringen behöver utsättas för i det här allvarliga läget.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Vi har ju nu redan diskuterat alkoholsituationen och vår alkoholpolitik en ganska god stund och också ganska ingående. Det är därför inte min mening att här ta upp alla de synpunkter och argument som jag annars kunde ha skäl till. Men jag vill ändå stryka under några synpunkter och kanske komplettera en del andra.

Först vill jag då säga att om vi skall ha någon chans att komma till rätta med det bekymmersamma alkoholproblemet – ja, hela missbruksproblemet – måste vi vara uppmärksamma på förhållandena i samhället i stort och beredda till insatser över hela fältet både när det gäller förebyggande arbete, restriktioner, vård och rehabilitering.

I riksdagsbeslutet 1977 slog vi fast att målet för den framtida alkoholpolitiken skall vara att minska den alltför höga alkoholkonsumtionen. Men nu kan vi tyvärr konstatera att vi inte lyckats med det. Alkoholkonsumtionen har i stället stigit under år 1979, och nu ser vi med oro på vad som kommer att ske i början av 1980-talet.

Visserligen sjönk konsumtionen något i slutet av 1979, men det berodde troligen på höjningen av priserna på alkoholdryckerna. Det är därför viktigt vad utskottet säger, när det påpekar att tiden har varit för lång mellan de två senaste prishöjningarna.

Vid riksdagsbeslutet 1977 ställde vi stora förhoppningar på den s. k. A-nämnden, men den har tydligen haft stora initialsvårigheter, vilket utskottet också har konstaterat. Vi hoppas nu att nämnden under den nya ordförandens ledning kommer fram med fler och mer konkreta förslag än hittills. Skall inte vår trovärdighet som riksdagsmän sättas i fråga måste vi nämligen se till att vi lever upp till vårt beslut från 1977 om att minska alkoholkonsumtionen.

Trots alla larmrapporter som når oss om den kris som alkoholen håller på att försätta oss i finns det dock vissa positiva inslag. Jag tänker då bl. a. på den uppmärksamhet som nu ändå riktas mot alkoholen och de skador som detta medel förorsakar både individ och samhälle. För bara några år sedan hade det varit omöjligt att föra en sådan alkoholdebatt som den som i dag ändå förs både i massmedia, i samhället och man och man emellan. – Rune Gustavsson var också inne på detta med det förändrade debattklimatet. Också det stora antal motioner som har väckts på det här området liksom det eniga utskotts betänkandet är tecken på en ändrad inställning till alkoholproblemet.

Det är också glädjande med den satsning som regeringen nu vill göra, inte minst då det gäller information. Ett enigt utskott har gått ännu längre och föreslår ytterligare ekonomiska satsningar. Jag instämmer i vad flera talare

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

har sagt, att frivilligorganisationerna är oerhört betydelsefulla för arbetet på alkoholområdet – för information, vård och rehabilitering.

En stor del av de medel som har ställts till A-nämndens förfogande går till information på våra arbetsplatser. Det tror jag är en riktig och viktig insats. Vi måste nämligen lära oss att bättre ta hand om och intressera oss för varandra. Vi kanske inte alltid tänker på att våra kamrater som vi dagligen umgås med kan behöva vår hjälp och vårt stöd. Många som vi minst anar kan ha begynnande alkoholproblem. Tidiga hjälpinsatser kan då ha avgörande betydelse för dessa personers framtida tillvaro. Jag vill instämma i vad Mårten Werner sade, att människor är mer betydelsefulla än paragrafer och pengar.

Men alldeles speciellt måste informationsinsatserna vända sig till våra ungdomar och deras föräldrar. Jag hoppas att den stora kampanj som nu startas mot langning skall ge resultat. Jag motionerade redan förra året om en sådan kampanj och kommer därför att följa denna med stort intresse.

En annan grupp som vi inte heller får glömma bort i det här sammanhanget är invandrarna. De har säkerligen ofta orsak att känna sig isolerade och övergivna och är då i farozonen när det gäller alkoholen. Inte minst invandrarungdomarna befinner sig i en svår situation då de kommer i kontakt med svenska alkoholvanor.

Upplysning och stödjande insatser till gravida kvinnor bör utökas och intensifieras. Barnen bör åtminstone få födas till världen utan att redan då vara skadade av alkohol.

Men trots de stora satsningar vi gör och har gjort på informationsområdet tycks det inte räcka till för att minska den alltför höga konsumtionen. Folkpartigruppen i Stockholms kommunfullmäktige tog därför för litet mer än ett år sedan initiativ till en parlamentarisk utredning om alkoholsituationen i Stockholm. Den fick också i uppdrag att lägga fram förslag till alkoholpolitiska åtgärder för att minska den verkligen oroande höga alkoholkonsumtion som vi har och som vi alla här i huset inte kan undgå att se konsekvenserna av ute på Sergels torg och på andra offentliga platser i staden.

Under det omfattande alkoholpolitiska utredningsarbetet har man kunnat konstatera en omsvängning mot tidigare i synen på alkoholproblemen både bland de politiska partirepresentanterna och bland socialarbetare och andra som har funnits med i en referensgrupp. Det intressanta är också att utredningen har blivit enig trots att våra förslag i många delar är ganska långtgående. Men vi är alla införstådda med att krafttag måste tas när t. ex. tre av fyra 12–13-åringar i Stockholms skolor använder alkohol – och nio av tio 14-åringar. Inte heller kan vi förbli oberörda då vi vet att var fjärde patient på våra akutmottagningar i Stockholms län kommer in alkohelpåverkad, eller att var tredje säng på Södersjukhuset är upptagen av en alkoholskadad, eller att alkohol finns med i sjukdomsbilden för mer än hälften av patienterna på våra psykiatriska sjukhus.

Jag nämner den här utredningen, som går under förkortningen LUKA, eftersom den fått ganska stor publicitet och eftersom många kommuner ute i

landet bett att få vår utredning för att se vad som går att använda i just deras fall.

Bland sina många förslag, som jag här naturligtvis inte kan gå närmare in på, för LUKA-utredningen fram ett par vilka också berörs i de motioner som nu behandlas i det här betänkandet. Sålunda önskar utredningen att regeringen skall ta initiativ till forskningsinsatser, som belyser formerna för och effekterna av ett på datateknologin baserat ransoneringssystem. Likaså begär utredningen att lämpligheten och effekterna av registrering av alkoholinlöpen skall övervägas och jämföras med andra möjliga alternativ, t. ex. obligatorisk legitimationskontroll.

Dessa förslag går ganska bra ihop med utskottets förslag om att ett särskilt samarbetsorgan skall inrättas och bl. a. få till uppgift att utreda hur inköpsregistrering och ransonering tekniskt kan ordnas.

I dagens tidningar kan vi läsa att A-nämnden föreslår att skatten på läskedrycker och lättöl skall tas bort och ersättas av en högre skatt på sprit. Det är ett förslag som också den alkoholpolitiska utredningen i Stockholm fört fram och som vi tror kan påverka ungdomens dryckesvanor. Jag hoppas därför att regeringen behandlar det här förslaget från A-nämnden positivt.

Ett annat av utredningens förslag som också har allmänt intresse är att polisen skall ges större resurser för att kunna övervaka langningen och att man skall överväga strängare påföljder när det gäller langningen.

En fråga som tas upp i detta betänkande och som jag har motionerat och interPELLERAT om här i riksdagen gäller behovet av tillnyktringsenheter. En försöksverksamhet pågår ju f. n. och skall naturligtvis utvärderas, men det är oerhört angeläget att det inte blir någon fördröjning, utan att en utbyggnad av sådana här enheter kan komma till stånd fortast möjligt. Vi vet alla vilka svårigheter och brister som i dag finns när vi omhändertar de berusade på våra polisstationer. De senaste dagarna har ju gett oss exempel på detta.

Så till slut, herr talman, ett annat avsnitt. Viktigt är att vi också skapar alkoholfria miljöer. Det gäller inte minst för våra ungdomar. Thure Jadedstig var nyss inne på detta. Att de kommunala fritidsgårdarna skall vara alkoholfria är vi väl alla överens om, men dessutom bör vi se till att vi får en del alkoholfria nöjeslokaler. Och på det området behövs insatser från både stat och kommun. Vi vet ju att ungdomarna gärna söker sig till tätorten eller till city, och då bör där finnas alternativ till de nuvarande kommersiella alkoholfria miljöerna.

En annan form av alkoholfria miljöer har Olle Grahn och jag uppmärksammat i en motion, som behandlas i det här betänkandet. Vi föreslår i denna motion att alkoholfria restauranger och kursgårdar skall få statligt stöd till investeringar, eftersom de har en svår konkurrenssituation i förhållande till alkoholrestauranger, som ofta får sina förtjänster genom sin alkoholservice. Vi konstaterar med tillfredsställelse att utskottet föreslår att denna fråga skall behandlas i samband med att utredningsförslaget om alkoholfri motellverksamhet läggs fram.

Även om alkoholfrågan under senare tid ägnats stor uppmärksamhet får

det nu inte bara stanna vid fagert tal. Nej, här kommer att krävas insatser av oss alla – även om det kan innebära avkall på personlig bekvämlighet i solidaritet med andra, som inte kan stå emot alkoholsedens tryck.

Jag tror också att det måste bli "inne" att avstå från alkohol. I det sammanhanget har ju tobaksinformationen faktiskt lyckats bättre och har kanske en del att lära oss när det gäller vår kamp mot alkoholen.

Herr talman! Med den förhoppningen ber jag att få yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 31.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det ökade alkoholmissbruket i vårt land är en angelägenhet som angår oss alla. Ingen kan säga sig stå vid sidan om och inte bekymras av problemet och den debatt som detta ger anledning till.

Jag bortser inte från att samhället inom kort kan tvingas till åtgärder som nu ter sig främmande, starkt inskränkande och frihetsberövande, helt enkelt därför att problemet kanske har en större omfattning än vi har alldeles klart för oss.

Mot den bakgrunden är jag litet förvånad över utskottet, som i sitt betänkande inför en utomordentligt stor blandning av förslag egentligen varit ganska kallsinnigt till mera genomgripande förändringar. Således fäster jag mig vid att man har upphöjt representationsspriten till en av de stora och avgörande frågorna. Jag kan nämligen inte tänka mig att man kan lägga ett förslag längre bort ifrån problemet än vad man har gjort just när man riktar uppmärksamheten på den detaljen. Men jag avser inte, herr talman, att uppehålla mig vid detta, utan jag tänkte säga några ord med anledning av en motion som några moderater väckt.

Vi har menat att en sänkning av den totala alkoholkonsumtionen är den viktigaste åtgärden. För att nå framgång i en sådan strävan har vi ansett att hela samhällets resurser i fråga om press och massmedieapparat i övrigt – inga undantagna – skulle användas. Följaktligen har vi, kanske litet fantasifullt, sagt att vi erinrar oss en kampanj i vårt land för några år sedan som hade utomordentligt stor genomslagskraft. Vi har talat om hur massmedieapparaten – bl. a. televisionen – användes vid övergången till högertrafik, som exempel på en kampanj som ingen kan undgå att märka och engageras av.

Vi tror att den sortens kampanj, som når fram till alla människor, som når in i alla hem och alla vardagsrum, är viktigare än den typ av åtgärder som utskottet nu föreslagit och som enligt mitt förmenande har utomordentligt marginell effekt. Jag är därför litet förvånad över att utskottet så pass oengagerat omnämner den typ av förslag som lagts: "Utskottet har ingenting att erinra mot att kampanjer av det slag som motionärerna föreslår kommer till stånd."

Det är en entusiasm som verkligen är skickligt maskerad, och skrivningen får väl närmast uppfattas som att det var väl ändå inte så angeläget. Jag vill gärna få ett besked ifrån utskottet om det är så detta skall läsas, för då tycker jag att utskottet inte har satt sig in i problemen och funderat över dem utan

egentligen har velat skydda ett dåligt samvete med att lägga ett förslag såsom det om alkohol i representationssammanhang.

Beträffande en annan motion talar man om alkoholseden i det mera konventionella programutbudet i radion och televisionen, pekar på programföretagens fria ställning och säger att man med hänsyn till avtalet med staten inte kan ha några synpunkter på detta. Jag tycker att också detta är lamt i överkant. Skulle riksdagen inte kunna bestå sig med en uppfattning i den här frågan är det utomordentligt förvånande. Det behöver inte vara vår angelägenhet för att riksdagen skall kunna uttrycka att förhållandena är otillfredsställande i många fall så som de nu är, liksom att massmedieapparaten skulle kunna användas i ett bestämt kampanjsyfte.

Det är, herr talman, alltså för att ge uttryck åt ett visst misslygne över att utskottet är så kallsinnigt till denna till alla människor riktade kampanjverksamhet som jag har tagit till orda. Jag har inget yrkande.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Eftersom Arne Andersson i Ljung ställde en direkt fråga till mig skall jag bara be att få framhålla, att utskottet inte är kallsinnigt till tanken på en bred information i alkoholfrågan. Vi har sett det som en viktig sak. Det finns två skäl till att vi inte direkt tar ställning och uttalar oss om en sådan kampanj. Det första är att vi ställer oss bakom den kampanj som nu är planerad och som har ett speciellt syfte, nämligen att motverka överlåtelse av alkohol till ungdom. Det andra är att vi nu föreslår att regeringen skall tillsätta ett särskilt samordningsorgan för att snabbt utarbeta ett handlingsprogram. Det är flera motionsyrkanden som vi hänvisar till det samordningsorganet. Det är inte på något sätt uttryck för kallsinnighet – det vill jag understryka.

Vi menar att det måste ges information. Vi säger också att informationen skall ta sikte på att belysa inte bara effekterna av missbruk utan också sambandet mellan skadorna och alkoholsederna, den totala alkoholkonsumtionen. Det är inte uttryck för någon ljumhet i utskottets uppfattning att vi inte omedelbart skriver under de konkreta förslag till kampanj som Arne Andersson m. fl. har ställt.

Jag vänder mig mot försöket att spela ut det förslaget mot vad utskottet har sagt om offentlig representation. Jag sade, för att förebygga missförstånd, att vi inte tror att det är den stora åtgärden på missbruksområdet – vi har bara velat besvara motionerna. Eftersom vi anser det angeläget att riksdagen uttalar sig om de principer som skall gälla för statlig verksamhet, har vi föreslagit ett tillkännagivande på den punkten. Men det är inte någon värdering av åtgärdernas inbördes betydelse. Jag är tacksam om många sluter upp bakom utskottets ståndpunkt i sak, men jag vill understryka att varken de som är för eller de som är emot den bör påstå att utskottet skulle mena att spritfri representation är den stora åtgärden på alkoholområdet, för det anser vi inte.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för Gabriel Romanus klarläggande. Han har gjort klart att den skrivning som jag uppfattat som negativ inte skall läsas på det sättet, och det tycker jag i så fall är utomordentligt bra. Då är det klarlagt att man anser att de åtgärder som vi föreslår måhända så småningom kan komma att användas i kampanjarbetet.

Därutöver vill jag notera att Gabriel Romanus sade att han inte betraktar frågan om alkoholfri representation som särskilt viktig. Jag delar den uppfattningen.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag uttryckte mig inte riktigt så. Jag sade att det inte är den stora åtgärden som kommer att få de stora effekterna. Men jag tycker visst att det är viktigt vilka principer som skall gälla för alkoholkonsumtion på skattebetalarnas bekostnad.

Jag borde kanske ha sagt i den förra repliken att vi självklart måste följa de avtal som gäller mellan staten och Sveriges Radio. Vi kan inte under pågående avtalsperiod plötsligt kräva att radion skall ställa upp på ett sätt som inte har föreskrivits i avtalet. Det är saker som man i så fall får ta upp när man skriver nya avtal. Staten har ingått ett avtal; då har riksdagen dragit upp riktlinjer. Tills de ändras skall de gälla.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag tillhör självfallet också dem som är utomordentligt angelägna om att ingångna avtal skall respekteras. Men när det gäller avvägningen mellan respekten för avtalet och den vilja som riksdagen skulle kunna uttala i en viktig angelägenhet är jag alldeles säker på att huvuddelen av svenska folket menar att vi väl skulle kunna tala med TV-bolaget om möjligheten att få de här synpunkterna beaktade. Så rasande viktigt kan det, herr Romanus, inte vara med avtalet, att vi skall ha det som en sköld framför oss. Det kan rent av tyda på att vi inte har något starkare engagemang i frågan.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Välfärdssystemet i Sverige är förmodligen världshistoriens första om man ser till bredden och djupet. På mindre än en mansålder utvecklades Sverige från ett fattigt u-land till ett rikt industriland. Arbetarrörelsen i vårt land har – ibland under hårt motstånd – med olika reformer lagt grunden till dagens välfärdssamhälle. Den materiella standarden för människor har nått en nivå, som våra pionjärer säkerligen inte kunnat drömma om. Men välfärden har fått sina avigsidor, som varken pionjärerna eller vi som nu lever och verkar riktigt tänkt oss. Vi har ca 300 000 människor med svåra missbruksproblem. I det utskottsbetänkande, som vi nu behandlar, konstateras att alkoholmissbruket tillsammans med narkotikamissbruket är vårt lands största sociala problem. Jag delar helt och hållet uppfattningen, men tycker det verkar som vi ibland är lamslagna, passiva och villrådiga inför de

här problemen, som bara ser ut att öka och som alltmer drabbar människor i yngre åldrar.

Alkoholmissbruket har vi levt med länge, men det allvarliga är att det ökande alkoholbruket hos den yngre generationen medför att alkoholskador uppträder hos allt yngre personer. Narkotikamissbruket är den moderna tidens gissel, som det finns starka ekonomiska krafter bakom. Den ekonomiska brottsligheten och narkotikahandeln har sina givna samband. Människor som kommer in i missbruket slås ofta ut ur samhällsgemenskapen, ur arbetsgemenskapen, ur kamratkretsen, ur familjen, ur skolan. Att bli utslagen ur välfärdssamhällets materiella välstånd kan vara mycket hårdare, brutalt än det någonsin kan ha varit att bli utslagen i Fattigsveriges samhälle.

I den socialdemokratiska motionen 283 redovisas det tiopunktsprogram, som den socialdemokratiska partikongressen 1978 antog som ett brett upplagt treårsprogram för åtgärder på missbruksområdet. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet har tillstyrkt flera av de förslag som den socialdemokratiska partimotionen tagit upp och att ytterligare medel ställs till förfogande för det här viktiga arbetet.

Jag tror det är angeläget, som också utskottet konstaterar, att man satsar på nya vård- och behandlingsmetoder. I den socialdemokratiska motionen anförs att det är väsentligt att man kan erbjuda mer av differentierade insatser än vad man kan i dag. Många behöver få hjälp med att ordentligt bearbeta sina problem, medan andra mår bättre av att få en behandling som är mindre krävande. Små hemliknande institutioner som kan ge kvalificerade stödinsatser behövs. Jag tror att vi i dag kan konstatera att det i många fall är så att det vi kallar för vård endast är en falsk varubeteckning för förvaring. På det medicinska området kan vi ofta göra underverk med människor, medan vi på det socialt mänskliga planet ofta står handfallna. Vi kan reparera kroppen men inte själen.

Vi har ju haft en period under 1960-talet och början av 1970-talet när allt skulle lösas, om vi bara ändrade på samhället. Så enkelt eller så svårt behöver det inte vara. Jag noterar att Per Israelsson sade att det inte räcker att relatera till den sociala bakgrunden. Visst är ofta människors livsmiljö i samhället bidragande orsak till missförhållanden, men det får ju inte bli så att, som det heter, "medan gräset gror, dör kon". Det finns hos alla människor något som vi kan ta vara på, något som vi kan bygga på för att få in dem i en mänsklig gemenskap.

Men vad hjälper det missbrukarna om vi lyckas klara ett rehabiliteringsarbete i en samhällets institution, om de sedan släpps ut till ett samhälle där ingen bryr sig om dem, där de känner sig ensamma och isolerade? Då är vägen tillbaka till missbruket – som oftast är en flykt från den obehagliga verkligheten – ganska bekväm att gå.

Regeringen föreslår höjningar till organisationernas verksamhet, och utskottet plussar på med förslag från den socialdemokratiska motionen. Tyvärr tillstyrker inte utskottet förslaget om ett nytt anslag till socialt arbete och information i arbetslivet. Jag beklagar det. LO bedriver i samarbete med

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

Verdandi en kamratstödande verksamhet inom ca 120 projekt på olika arbetsplatser. Jag tror att det är oerhört viktigt att sådan verksamhet får möjlighet att bedrivas i ökad omfattning och att den får ett kontinuerligt stöd. Jag noterade att Gabriel Romanus beträffande denna verksamhet sade att den är en av de nya framgångsvägar som behövs. Arbetslivet är kanske den mest betydelsefulla gemenskapen för människor. Lyckas jag med ett arbete, har jag större möjligheter att lyckas i andra sammanhang – i familjen och i fritidslivet.

Men jag tror dessutom att Folk rörelsesverige – och det må gälla politiska partier, fackliga organisationer, barn- och ungdomsorganisationer, frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen, idrottsrörelsen osv. – är den kanske största resursen vi har för att dels få in människor i en gemenskap redan från ungdomen, dels kunna rehabilitera dem som skall återföras till en mänsklig tillvaro efter en period av missbruk. Vi löser inte problemen genom att stå här i talarstolen, sade Rune Gustavsson, och Margareta Andrén sade: Det får inte bara bli fagert tal. Jag håller helt med om det. Men jag menar att våra folkrörelser måste ta sitt ansvar och målmedvetet arbeta på att få med människor i den gemenskap som ryms i verksamheten i en folkrörelse. Hos alla människor finns det något som man kan fånga upp.

Det är klart att ett sådant här arbete kräver speciella insatser av oss i folkrörelserna. Det kan bli jobbigt. Ett sådant socialt arbete kanske bryter det förträffliga mönster vi har i vårt Organisationsverige. Den f. d. missbrukaren kanske inte platsar i vår gemenskap. Vår välmentade sociala insats – om vi nu försöker göra en sådan – kanske misslyckas. Nåväl, det kanske den gör både en och två gånger, men jag tror ändå att det är vår skyldighet att ställa upp. Vi har alla behov av att bli omtäckta, att bli uppskattade och att få uppmuntran. Vi har alla behov av att känna värme och gemenskap, av att känna att vi betyder något.

Visst behöver vi samhälleliga institutioner som ger vård och rehabilitering, men jag tror att det är ännu viktigare att den vården följs upp av gemenskapsarbete och medmänsklighet i det vardagliga livet. Och där tycker jag att alla vi som verkar inom folkrörelserna har en stor uppgift. Samhället skall givetvis ge organisationerna stöd, men sedan borde det vara en utmaning för organisationerna att få med de utslagna människorna i sin gemenskap. Missbruket är ett rop på hjälp. En idéburen verksamhet är ett meningsfullt alternativ till alkohol- eller narkotikamissbruk.

Det har under de senaste månaderna talats mycket om faror och risker, om oro och rädsla för framtiden, och vi har blivit uppmanade att tänka på våra barn, på den kommande generationen. Det som oroar mig mest av allt är det ökade alkohol- och narkotikamissbruket och dess effekter på de unga människorna som skall forma morgondagens samhälle. Vi måste ge dem en chans. Vi måste se till att de får ett alternativ som ger dem en framtidstro. Jag tror att det är en god investering vi gör, om vi prioriterar i insatser för en mänsklig tillvaro för alla människor. Det är en mänsklig rättighet att få leva ett harmoniskt, drägligt liv. I ett välfärdssamhälle borde denna mänskliga rättighet vara en självklarhet.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! I den allmänpolitiska debatten såväl i höstas som i januari i år uppehöll jag mig uteslutande vid missbruksfrågorna. Det står helt klart att de utgör vårt största och allvarligaste sociala problem, särskilt allvarligt därför att missbruket kryper allt längre ned i åldrarna. Samtidigt måste vi en gång för alla göra klart för oss att det inte finns några enkla lösningar utan att det krävs tålmodiga insatser på samhällslivets alla områden och av varenda en av oss – som förälder, som arbetskamrat, som medmänniska – om vi skall kunna bryta utvecklingen.

Socialutskottets betänkande innehåller många synpunkter och förslag som är bra och angelägna och som jag gärna vill yrka bifall till, t. ex. förslaget om anordnande och drift av ytterligare 100 platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen. Den planerade breda aktionen mot langningen är vidare utomordentligt angelägen.

Men betänkandet innehåller också några synpunkter som jag har svårt att ställa mig bakom. Det gäller vad som sägs på s. 21 om den offentliga representationen och som Allan Hernelius kommer att behandla i sitt inlägg. Det gäller också vad som sägs på s. 22 om registrering av alkoholinköp eller begränsning av inköpsrätten.

Eftersom de motioner som förespråkar allmän registrering av alkoholinköpen eller en begränsning av inköpsrätten samtliga föreslås bli avslagna har jag inget yrkande. Men utskottet säger trots detta att det är "motiverat att förutsättningarna för att tekniskt genomföra sådana åtgärder undersöks så att, om det skulle visa sig nödvändigt, åtgärderna kan införas med kort varsel". Läser man de bakomliggande motionerna, finner man att de också genomsyras av uppfattningen att en inköpsregistrering eller begränsning av inköpsrätten skulle vara inte bara nödvändig utan också ett effektivt hjälpmedel om vi inte på annat vis kan minska den totala alkoholkonsumtionen. Jag vill därför motivera varför jag tror att sådana åtgärder – dess värre – skulle motverka sitt syfte.

Vilka effekter skulle ett återinförande av en ransonering liknande motboken få? Högsta motboksrationen 1955 var tre liter sprit i månaden. Kvinnor utan eget hushåll fick normalt inte någon tilldelning, inte heller pensionärer som bodde på ålderdomshem. Tilldelningen i övrigt baserades på inkomst, ställning i samhället, eventuella fylleriförseelser, skatteskulder m. m. Det är knappast troligt att någon i dag skulle vilja förespråka en förnyad särbehandling av kvinnor, pensionärer eller andra grupper, om en ransonering i form av motbok eller motkort skulle återuppträffa.

Begränsades ransonen till två liter i månaden, alltså betydligt mycket mindre än under motbokens tid, skulle varje motboksinnehavare få ut 24 liter sprit om året. Detta är drygt dubbelt så mycket som i dag i genomsnitt konsumeras legalt i Sverige. Sannolikheten är dess värre stor att detta skulle leda till en ökad och inte till en minskad spritförsäljning. Ransonen skulle nämligen lätt uppfattas som en rättighet som bör utnyttjas. Denna min – kanske pessimistiska – uppfattning stöds dess värre av uppgiften att det i

slutet av motbokstiden var inte mindre än 85 % som köpte ut hela sin ranson. Samtidigt saknade ungefär 75 % av dem som greps för fylleri motbok. Trots det kom de uppenbarligen ändå över sprit i betydande omfattning. Risken är därför, som jag ser det, stor att vi ganska snart skulle få en ökad överlåtelse av sprit, ökad hembränning, smuggling, konsumtion av K-sprit osv., om någon form av ransonering på nytt infördes.

Låt oss inte heller glömma bort att beslutet om att avskaffa motboken på sin tid fattades i betydande enighet, just därför att motboken inte visat sig leda till en konsumtionsminskning, utan tvärtom. Också i dag talar således mycket för att en återinförd ransonering snarast skulle motverka sitt syfte och leda till en ökad – inte minskad – total konsumtion samt dessutom till en omfattande illegal hantering.

Vilka effekter skulle då en registrering av alkoholinköpen få, om man valde den vägen? Svaret beror naturligtvis på hur de registrerade upplysningarna om den enskildes alkoholinköp skulle användas.

Skulle alla integritetsaspekter beaktas och inköpen bara bli en fråga mellan köparen och datorn, blev registreringen naturligtvis bara ett slag i luften. Samma resultat skulle enklare och billigare kunna nås genom en obligatorisk legitimation. Men avser man i stället med en registrering att ge avkall på integritetsaspekterna och vidta åtgärder när inköpen överstiger vissa volymer, kan gränserna knappast hållas hemliga och konsumenten lämnas i total ovisshet om när kontroller eller andra åtgärder skall sättas in. Det skulle strida mot hela vårt rättsmedvetande och mot våra strävanden på dataintegritetens område. Om gränser skulle sättas måste de rimligtvis beslutas av riksdag, regering eller myndigheter under en betydande öppenhet. Dess värre skulle langare och missbrukare mycket snart anpassa sig till dessa gränser och söka vägar för sin anskaffning av alkohol som gör att de inte kommer i kontakt med volymgränsen men som kommer att ytterligare öka den illegala hanteringen.

Och vad skall hända om volymgränsen överskrids? Skall man då vidta en avstängning för kortare tid? I så fall skulle effekten bli alldeles densamma som om man återinförde motbok eller motkort. Skulle resultatet i stället bli att man avstängde konsumenten för en längre tid, skulle resultatet bli ett system som liknade de spärrlistor riksdagen i full enighet avskaffade år 1977 såsom varande verkningslösa. Eller skall ett överskridande av volymgränsen leda till anmälan till polismyndighet eller socialnämnd? Var skall i så fall gränsen sättas och vilka åtgärder skall då få eller böra vidtas?

Om jag börjar med gränsen måste denna antingen sättas lågt i det vällovliga syftet att man skall nå ungdomar i riskzonen – det skulle kräva betydande personalinsatser, samtidigt som man riskerade att i onödan ingripa mot en mängd normalkonsumenter som skulle uppfatta detta som ett mycket allvarligt ingrepp i deras integritet. Eller också måste man sätta gränsen så högt att missbruket redan kan vara etablerat när det noteras via inköpsregistreringen. Då kan den här ganska höga inköpsgränsen komma att uppfattas som en auktorisation av vad som är ofarlig konsumtion, något som skulle få effekter direkt motsatta den avsedda. Frågan är om inte de personal-

och utredningsresurser som skulle krävas skulle användas effektivare genom direkta insatser för de stora grupper av ungdomar och äldre missbrukare som det gäller. Dessa grupper är redan nu relativt väl kända, men vi saknar i stor utsträckning resurser och möjligheter att hjälpa dem.

Jag har därför, herr talman, svårt att förstå vilka fördelar som skulle stå att vinna genom en registrering av inköpen, fördelar som man inte enklare och effektivare skulle kunna uppnå på annat sätt. Jag hoppas därför att det beslut som riksdagen av allt att döma kommer att fatta om att utreda tekniken bakom en inköpsregistrering eller ransonering inte skall komma att invägga oss i något slags trygghet eller känsla av att ha vidtagit kraftåtgärder för att komma till rätta med missbruket.

Det är, herr talman, inte ytterligare restriktioner som behövs utan kraftfulla insatser för att förebygga orsakerna till missbruksproblemen och för att hjälpa dem som redan har drabbats. Några genvägar gives dess värre inte.

I detta anförande instämde Görel Bohlin, Per-Olof Strindberg, Birgitta Rydle, Mona S:t Cyr, Ewy Möller, Olle Aulin, Rolf Clarkson, Bo Siegbahn, Lars Tobisson, Ann-Cathrine Haglund, Margareta Gard, Erik Olsson och Alf Wennerfors (alla m).

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Ingegerd Troedsson inte hade något yrkande, men jag vill ändå ytterligare en gång understryka vad jag sade nyss, nämligen att vi i utskottet inte föreslår ett ställningstagande till förmån för någon av de här åtgärderna. Vi säger endast att de tekniska förutsättningarna bör utredas. Vi gör det närmast för att man skall få klart för sig att om utvecklingen inte innebär en minskning av alkoholkonsumtionen och framför allt om utvecklingen inte innebär att åldersgränsen respekteras, så blir det nödvändigt att överväga ytterligare restriktioner. Men vi hoppas naturligtvis att det inte skall bli nödvändigt att genomföra ytterligare restriktioner. Vi är nämligen medvetna om att alla restriktioner har nackdelar och att de för att kunna införas måste ha ett brett stöd i den allmänna opinionen.

Ingegerd Troedsson belyste effektivt en del av problemen med sådana här restriktioner, även om jag tycker att hennes framställning var en smula ensidig. Jag tänker emellertid inte gå in i någon debatt. Vi har från utskottets sida inte ansett att vi mera ingående behöver analysera fördelar och nackdelar med dessa åtgärder nu. Vi har bara velat skaffa oss bättre handlingsberedskap. Vi hoppas alltså på en utveckling som gör att ytterligare restriktioner inte behövs. Det är någonting som alla svenskar kan medverka till.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har noterat att det inte föreligger något ställningstagande från utskottets sida. Det är orsaken till att jag inte har framställt något yrkande.

Vad jag med mitt inlägg ville göra var att varna för en övertro på restriktioner som man redan på förhand måste utdöma som verkningslösa. Det är helt andra insatser som måste till, om vi skall kunna komma till rätta med dessa mycket svåra och allvarliga problem.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra att i utskottet finns ingen övertro på restriktioner, men vi har heller inte den naiva uppfattningen att restriktioner är verkningslösa. Vi menar att det behövs åtgärder på en rad olika områden. Vi har redan restriktioner. Vi har en restriktiv alkoholpolitik, med en åldersgräns för inköp av alkohol som ligger två år över myndighetsåldern, med en prispolitik som innebär att man tar ut långt högre priser än vad framställningskostnaderna motiverar, med en försäljningsorganisation med statligt monopol.

Det går alltså inte att hävda att vi skall säga ja eller nej till restriktioner, för vi har redan sådana. Man kan behöva överväga ytterligare restriktioner, om de nuvarande inte visar sig tillräckliga, men någon övertro på dem har vi lika litet som vi har uppfattningen att de är verkningslösa. Det finns både för- och nackdelar med restriktioner, och man skall tänka sig noga för innan man inför ytterligare restriktioner. Framför allt skall man se till att det finns en förståelse för dem hos allmänheten. Det finns det inte i dag – det håller jag med Ingegerd Troedsson om. Men det kan inte uteslutas att det kan komma att bli nödvändigt att införa ytterligare restriktioner.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att vad Gabriel Romanus sade här är viktigt, nämligen att det riktiga måste vara att se till att de restriktioner som redan finns verkligen upprätthålls. Och jag tror på att en hel del av de restriktioner som finns verkligen har effekt. Jag tror t. ex. att det tyvärr är nödvändigt att bibehålla åldersgränsen 20 år. Som jag sade i mitt huvudanförande tror jag att det är utomordentligt nödvändigt att se till att langningen på alla vis motverkas och att vi alla som arbetskamrater och föräldrar verkligen inser vårt ansvar när det gäller den frågan.

Men jag är orolig när Gabriel Romanus hela tiden säger att om utvecklingen skulle bli ännu värre måste vi överväga ytterligare restriktioner. Jag tror att vägen via ytterligare restriktioner inte skulle ge åsyftat resultat. Skulle vi vidta ytterligare restriktioner skulle det dess värre ge ett intryck av att nu har man gjort någonting. Risken är då att alla andra utomordentligt viktiga åtgärder som måste vidtas inte kommer att vidtas, att man inte kommer att inse hur nödvändigt det är att satsa på åtgärder över hela fältet – inte minst av förebyggande art. Det är därför jag har funnit det angeläget att försöka redan nu tala om att även om vi via utredningen skulle få ett

instrument för att kunna vidta restriktioner skulle det icke leda till avsett mål – dess värre.

ALLAN IERNELIUS (m):

Herr talman! Genom dagens beslut läggs en god grund för ett krafttag gentemot alkoholmissbruket i vårt land, ett av våra största sociala problem. Särskilt oroande är, som så ofta framhållits under dagens debatt, av Margareta Andrén och andra, att missbruket ökar bland ungdomar. Jag undrar om man inte skulle ha en del erfarenheter att hämta från Förenta staterna, där man i varje fall i vissa stater har en lagstiftning som är strängare i fråga om ungdomars förtäring av sprit än den vi har här hemma.

I raden av föreslagna åtgärder finns emellertid också någon, som icke gärna kan ha direkt samband med missbruket, framför allt icke bland ungdomar. Jag syftar på förslaget om att all statlig representation bör vara spritfri, mom. 26 i utskottets hemställan. Knappast hör yngre årsklasser till vanliga gäster i statlig representation där alkohol förekommer, än mindre tonåringar. Förslaget i denna del har alltså en annan motivering. Den motiveringen är att ett gott föredöme skall åläggas i samband med statlig gästfrihet. Genom att spriten därvid försvinner skulle andra – utan åläggande – inspireras till att göra på samma sätt.

Nu är texten i utskottsbetänkandet en smula svårtolkad. Det står att "all statlig representation bör vara spritfri". Bör är något annat än skall. Skall är tvingande, så icke bör. Men genom att ordet *all* tillagts nalkas *bör* betydelsen *skall*, dvs. förbud i annat än särskilda fall. Dispens skulle med andra ord icke kunna ges generellt. I så fall intar utskottet en annan ställning än den man intar i den socialdemokratiska partimotionen, i vilken framhölls att "undantag kan behöva göras för viss representation gentemot utläningar". Visserligen är ledamöter av ett utskott icke någon tolkningsmyndighet, allra minst i fråga om de bestämmelser som regeringen kan komma att utfärda efter riksdagens beslut, men någon av ledamöterna, t. ex. herr Romanus, kan kanske ge oss en fingervisning om vilka tankar som tänkts. Menar man egentligen i princip?

Om man t. v. utgår från att förbudslinjen skall gälla måste det först och främst erkännas att syftet är gott. Att utgöra ett gott föredöme är lovvärt. Att tvinga en person därtill är mer diskutabelt. Men vid närmare analys blir man än mer betänksam. Ligger icke bakom utskottets förslag ett avsteg från gamla goda principer för representation och gästfrihet vare sig det är i hemmet eller utanför? Vid sådana tillfällen bör ju en värd bemöda sig om att gästerna skall trivas och få det som de själva önskar. Men genom det nu föreslagna förbudet skall gästens önskemål i fråga om drycker icke spela någon roll. Vill en gäst av sedvänja eller medicinska skäl eller eljest ha ett glas starksprit till maten skall detta förmenas honom. Ligger inte bakom detta ett utslag av en förmyndarmentalitet, där myndigheterna bestämmer vad gästen skall förtära, icke värden eller den som fungerar som värd.

Tobaksrökning anses emellertid av någon anledning tillåten fortfarande, trots att det enligt en undersökning som publiceras i dag bl. a. konstateras att

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

även icke-rökare kan få nikotinskador när någon i närheten röker. Plats för nästa initiativ!

Konsekvensen av det nu föreslagna förbudet skulle bli att en statschef icke kan bjuda sina gäster på ett glas till kaffet, att riksdagens talman icke kan förpläga beskickningscheferna eller gästade riksdagsdelegationer på vanligt sätt, att våra beskickningschefer ute i världen icke kan bjuda på en drink av sedvanligt innehåll för personer som de vill samråda med, umgås med eller inhämta informationer från. En svensk generaldirektör som bjuder en utländsk kollega på någon måltid bör nog i förväg tala om för kollegan vad som väntar.

Genom ett förbud görs också bekant inåt och utåt att svenskarna är ett folk som inte kan hantera sprit. Omsorgen om deras hälsa skulle kräva ingrepp som det nu föreslagna. Ett förbud som saknar motsvarighet i med oss jämförbara länder skulle alltså införas – självfallet icke av omsorg om utlänningar utan av omtanke om svenskarna. Den utbildning som grundlagts här i landet och det välstånd som råder i Sverige i förhållande till många andra stater skulle alltså ha medfört ett påbud som för omvärlden måste te sig grönköpingsmässigt, ett påbud som är nödvändigt enligt riksdagens mening och som i sinom tid kommer att stadfästas av regeringen.

Nu skall ingen tro eller ens kunna göra gällande att jag här vill förorda öppna tunnor och flödande drycker. När riksdagen tidigare behandlade denna fråga förutsatte skatteutskottet i sitt betänkande 1976/77:40 att stat och kommun bör kunna visa stor återhållsamhet i fråga om användning av alkoholdrycker i representationsammanhang. Till detta uttalande hänvisas, och det yrkande som har utdelats till kammarens ledamöter och som jag nu kommer att läsa upp bygger på detta.

Jag yrkar beträffande frågan om servering av alkohol vid representation att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:163 delvis, 1979/80:1018 yrkande 3 och 1979/80:1862 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna att riksdagen står fast vid skatteutskottets av riksdagen godkända uttalande i frågan som framgår av skatteutskottets betänkande 1976/77:40 s. 75 och som har följande lydelse:

”Beträffande frågan om alkoholfri representation kan utskottet i princip instämma i motionärernas önskemål, men utskottet är samtidigt medvetet om att genomförandet av detta önskemål lagstiftningsvägen kommer att möta betydande svårigheter. Utskottet förutsätter dock att stat och kommun bör kunna visa stor återhållsamhet i fråga om användning av alkoholdrycker i representationsammanhang.”

Så lyder alltså yrkandet. Men står det icke bakom mom. 26 i utskottsbetänkandet ett enhälligt utskott? Jo, det är sant, och därför torde utsikterna till framgång med yrkandet vara rätt små. Likväl är det faktiskt önskvärt att i varje fall några riksdagsmän reagerar mot det påbud som, även om dess syfte är gott, icke kan betecknas som annat än onödigt. Påbudet lär icke länge komma att leva. Redan när det sätts i sjön vill emellertid några av oss i kammaren reagera mot detsamma.

Nu säger herr Romanus från socialutskottet att detta påbud icke hör till de

viktiga sakerna i dagens debatt, att det icke är en av de större åtgärderna som vidtas. Men då måste man också fråga: Varför skall man då införa detsamma?

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

I detta anförande instämde Bertil Lidgard, Tage Adolfsson, Per Stenmarck, Mona S:t Cyr och Sten Sture Paterson (alla m).

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det är inte utskottet som har dramatiserat denna fråga, utan det är Allan Hernelius, som talar om ett förbud som skall införas, om ett ingrepp i människornas rörelsefrihet osv. Jag vill påminna om vad det gäller.

Utskottet har med anledning av motioner gjort ett uttalande om de principer som utskottet anser skall gälla för den statliga representationen, dvs. alkoholförtäring på skattebetalarnas bekostnad. Det är inte fråga om några inskränkningar i människors frihet att dricka alkohol, utan det handlar om vad vi skall göra med de pengar som vi tar från skattebetalarna. Det är inte orimligt att riksdagen anger vissa riktlinjer för det. Därför föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet har sagt, dvs. att all statlig representation bör vara spritfri och att staten bör visa stor återhållsamhet i fråga om användningen av andra alkoholhaltiga drycker i representations-sammanhang.

Jag kan inte inse att det innebär brist på gästfrihet att man inte bjuder på sprit. Om den uppfattningen skulle vara spridd i Sverige, att det är dålig gästfrihet att inte bjuda på sprit, då är det viktigt att vi hävdar att man kan visa gästfrihet utan att bjuda på sprit. Jag tror också att det är viktigt att vi gör klart att riksdagen anser att statens gäster bör kunna trivas utan att dricka sprit, att främmande generaldirektörer som kommer hit och hälsar på inte behöver varnas i förväg med att "nu din stackare skall du få en lunch utan snaps". Vi utgår från att de kommer att trivas även om de får hålla till godo med svagare drycker.

Ifall de uppfattningar om gästfrihet som herr Hernelius gör sig till tolk för är vanliga, är det viktigt att det görs klart, att riksdagen inte delar hans syn. Vi menar i stället att gästfriheten mycket väl kan utövas enligt de principer som utskottet uttalat. Men jag vill understryka att vi inte föreslår någon lagstiftning. Vi föreslår att riksdagen gör ett uttalande. Sedan blir det regeringens sak att tillämpa det. Och skulle omfattande skadeverkningar visa sig på grund av att man inte bjuder på sprit i statens regi, så utgår jag från att regeringen kommer att rapportera detta. Jag skulle bli förvånad om det uppstod några som helst skadeverkningar om riksdagen följer de principer som socialutskottet här har angivit. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till hemställan i det enhälliga utskottsbetänkandet.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Herr Romanus påstår att jag har dramatiserat denna fråga. Det har jag knappast. Det är ju utskottet som har föranlett mitt inlägg, och därmed har utskottet ansvaret för dramatik i sammanhanget.

Herr Romanus säger också att riksdagen har ansvar för skattebetalarnas pengar, och därmed har riksdagen sitt att säga. Det är sant. Det är bara det att när det gäller just spritutgifter för staten, så är det verkligen en rundgång, med tanke på vad som går tillbaka till statskassan av dessa utgifter.

Herr Romanus har rätt när han säger att man kan visa gästfrihet utan sprit – självfallet! Det hoppas jag skall försiggå varje dag i svenska hem. Det är inte det vi diskuterar – det är någonting helt annat. Vi diskuterar inte heller så mycket svenskarnas uppträdande som utlänningarnas. Utlänningar skall alltså, enligt herr Romanus, lära sig att i Sverige vill vi inte ha sprit när vi har gäster. Det är en omfattande pedagogisk uppgift herr Romanus därmed tar på sig. Och det är herr Romanus som sätter sig som förmyndare över vad utlänningar skall tycka, känna och erfara i Sverige. Det är det vi reagerar mot. Det är därför vi reagerar mot att utskottet har skrivit på ett sådant sätt att det kan uppfattas som bindande, som ett onödigt förbud och för många som ett löjeväckande förbud.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! För att undanröja alla missförstånd vill jag betona att det inte är de statsfinansiella synpunkterna, att kostnaderna skulle var en belastning för statens affärer, som har varit vägledande för utskottet, utan det är principerna för statlig verksamhet. Det är den opinionsbildande effekten av att dels göra klart att detta är allvarligt och att vår alkoholsed är roten till vårt alkoholproblem, dels markera det positiva i möjligheten att ha trevligt och festligt även om man är återhållsam med att servera alkohol. Det är inte fråga om att vi skall sätta oss som förmyndare över dem som kommer som statens gäster. Men det ligger ju i sakens natur att det alltid är värden som bestämmer vad som skall serveras på en tillställning. Det hör också till god sed i vårt land att den som går bort håller till godo med det som bjuds, att man inte ställer krav och säger att "får jag inte det och det vill jag inte komma". Det här är alltså inte några nya principer.

Jag vill än en gång understryka: Utskottet föreslår ingen förbudslagstiftning. Utskottet har uttalat hur vi ser på statlig representation, och vi säger: "Utskottet anser därför att all statlig representation bör vara spritfri. Staten bör vidare visa stor återhållsamhet i fråga om användningen av andra alkoholhaltiga drycker i representationssammanhang." Det är det vi anser bör gälla, och det vill vi att riksdagen säger till regeringen. Sedan är det regeringens sak att mot denna bakgrund bedöma vad man vill utfärda för riktlinjer.

Precis så enkelt är det. Det är ingen förbudslagstiftning, inget ingrepp i folks integritet eller handlingsfrihet när det gäller deras eget beteende. Det är bara ett uttalande från riksdagen om vad som bör gälla för statlig representation. Sedan får regeringen dra sina slutsatser. Anser den att det

som står här leder till skadeverkningar, och sådana kan påvisas, får man väl återkomma.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Beträffande statsfinanserna så var det inte jag utan herr Romanus som tog upp den frågan, när han talade om skattebetalare. Det trodde jag var klart.

Herr Romanus påpekande att man kan ha trevligt utan sprit är helt riktigt.

Det andra påpekanudet som herr Romanus gjorde, nämligen att det är värden som bestämmer vad som serveras, är också riktigt. Men i detta fall är det riksdagen som bestämmer. Det är riksdagen och herr Romanus som bestämmer. Det är inte värden i det enskilda fallet. Och det är över huvud taget inte värdskapet i vanlig mening som det är fråga om, utan det är statens värdskap, och då bestämmer riksdagen, och då tar man icke hänsyn till gästerna.

Herr Romanus menar då att gästerna skall få lära sig att i svensk gästfrihet ingår inte förtäring av sprit. Det är fortfarande en omfattande pedagogisk uppgift som herr Romanus påtar sig. Gå ut och förkunna detta i världen! Det lär bli ganska svårt att få gehör för denna uppfattning i många kulturnationer och bland många statsmän. Jag skall inte nämna några exempel, vi vet ändå hur det ligger till.

Herr Romanus säger gång efter gång: Det är inte fråga om förbud. Jo, det är det. Utskottets skrivning har den karaktären att det måste betecknas som ett förbud. Därmed blir det ett förbud, ett påbud. Det är ett påbud som alltså tillkommer genom riksdagens försorg men som inte i första hand skall drabba svenskar utan utlänningar. Svenskarna kan riksdagen bestämma över, men inte över utlänningar. Det är emellertid detta som herr Romanus vill göra. Utlänningar skall inte få trivas när de är på ett svenskt gästabud, utan de skall nöja sig med vad riksdagen har stadgat i fråga om gästfrihet i landet. Det är väl knappast riktigt?

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag står inte på talarlistan, och därför skall jag inte ta många minuter av riksdagens tid i anspråk.

Jag har med intresse läst socialutskottets betänkande. Jag har också, tyvärr inte helt men delvis, kunnat följa dagens debatt. Det finns alla skäl att understryka den stora samstämmighet som råder när det gäller de alkoholpolitiska frågorna. Från dagens debatt har jag också uppmärksammat att drogmisbruk och drogbruk över huvud taget har förts in i debatten på ett sätt som jag tycker är mycket bra.

Jag har tidigare vid ett antal tillfällen här i riksdagen lagt fast regeringens och socialdepartementets syn på nödvändiga alkoholpolitiska och drogpolitiska åtgärder. Jag fann därför inte skäl att här i dag upprepa dem.

Jag ser de uttalanden som i dag har gjorts och utskottets betänkande som ett starkt politiskt stöd för de åtgärder som regeringen redan har vidtagit och

för de åtgärder som vi planerar att vidta. De markeringar som har gjorts i betänkandet när det gäller vad vi har gjort och beträffande förstärkningar av vissa åtgärder ser jag verkligen inte som en motgång utan som en framgång för de strävanden som vi har gemensamma.

Det finns alla skäl att i dag se just på den gemensamma grund som vi alla står på. Här måste alla åtgärder som är möjliga vidtas. Här måste alla grupper i samhället engageras i kampen mot den tilltagande alkoholkonsumtionen och det ökande drogmissbruket. Inte minst folkrörelser och organisationer har här en mycket viktig uppgift att fylla. Men även den enskildes åtgärder, i dennes privatliv och i andra sammanhang, är av mycket stor vikt för att vi skall få en verkligt samlad aktion mot de problem som vi i detta avseende i dag har.

Jag ville använda några minuter för att understryka just detta och för att göra tillägget att vi i regeringen och i socialdepartementet noggrant kommer att studera de formuleringar som utskottet har i sitt betänkande. Vi kommer också att göra vårt yttersta för att följa upp de intentioner varom riksdagen i dag uppenbarligen är nästan totalt enig. Det verkar mycket lovande, även för framtida samarbete när det gäller missbruksfrågorna.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag skall bara ta några minuter av riksdagens tid i anspråk.

I socialutskottets betänkande behandlas motion 642 som är undertecknad av företrädare för samtliga partier i riksdagen utom vpk. Vi har där tagit upp frågan om alkoholfria miljöer. Eftersom utskottet, trots att det har avstyrkt motionen, har tillgodosett en hel del av de synpunkter som vi framförde i motionen vill jag bara säga följande.

Utskottet borde litet skarpare ha markerat anslagsgivningen till försöksverksamheten med att erbjuda alternativa alkoholfria miljöer, när det gäller danstillställningar och i fråga om andra jämförliga arrangemang.

Det är klart att det här blir ett påslag med ett par miljoner, men med tanke på den stora vikt som vi och en hel rad andra motionärer lägger vid den här frågan borde man ha kunnat ta till ett betydligt större belopp för att understryka värdet av alkoholfria alternativ i olika sammanhang.

Så till förste vice talmannens resonemang om ransonering och registrering. I motionen föreslår vi att det görs "en skyndsamt utredning med uppgift att kartlägga vilka åtgärder som krävs för att komma till rätta med langningen till ungdom, varvid utredningen även bör undersöka effekterna av någon form av registrering vid alkoholinköp".

Till förste vice talmannen vill jag säga att vår skrivning inte andas någon känsla av trygghet och inte heller avser att inge någon känsla av trygghet, när vi föreslår att man utreder frågan och att man i anslutning därtill också tar upp frågan om registrering. Det är snarare så att vår motion andas stor osäkerhet – eljest skulle vi ha pressat fram mera preciserade synpunkter.

Som ett bevis på detta kan noteras att en av dem som skrivit under motion 642 nu instämmer i förste vice talmannens inlägg, där hon kritiserar en

registrering. Det är ännu ett bevis på det mått av osäkerhet som vi motionärer kände t. o. m. när vi skrev motionen. Jag hoppas alltså att jag har klarlagt att vi inte på något sätt har känt oss säkra i dessa frågor – vi har snarare varit mycket osäkra. Men vi tycker ändå att frågan bör prövas, och vi är ganska nöjda med den skrivning som utskottet har presterat i just det här avseendet.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag vill avslutningsvis säga att vi anser att alla vägar måste prövas för att åstadkomma en förbättring av det nuvarande tillståndet. Låt oss då för allt i världen, när socialutskottet säger att dessa frågor skall utredas, stödja önskemålet att på allt sätt via utredningar åstadkomma förbättringar. Sakernas tillstånd är i dag icke bra. Det måste vi vara överens om. Vi kan inte i kammaren alltför mycket gå in på synpunkter som enligt utskottet bör utredas.

Med detta, herr talman, tackar jag för den behandling som vår motion har fått, och jag tillstyrker utskottets hemställan.

TAGE ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att socialutskottet har missat poängen i betänkande nr 31 när det gäller spritfri representation och statliga myndigheter. Vad frågan gäller är inte i första hand att olika myndigheter skall visa gott föredöme i det här avseendet. Problemet kärna är i stället att de ungdomar som inte har laglig rätt att köpa sprit trots detta har tillgång till sprit och möjlighet att missbruka sprit. Vi måste alltså som en konsekvens av detta inse att vi har ett stort antal langare i det här landet.

När vi nu har en lagstiftning som säger att ungdomar under en viss åldersgräns inte får köpa sprit, varför tillser vi då inte att den lagstiftningen efterlevs? Varför klämmer vi inte åt langarna? Vi har alla möjligheter att exempelvis avstånga dem från inköp av sprit under så lång tid som krävs för att det skall verka avskräckande.

Jag är alldeles övertygad om, herr talman, att en spritfri talmansmiddag i det här huset inte imponerar vare sig på langare eller på missbrukare. Vi har rent allmänt alldeles för lätt att ta till förbud i det här landet. Och vi gör alldeles för litet för att ingjuta det mod och det kurage hos våra ungdomar som de så väl behöver.

Jag vill säga följande till våra ungdomar:

För det första: Ni är inte sämre än vad vi i den äldre generationen är. För det andra: Ta er själva i kragen! Gå ut och skaffa er jobb på egen hand, och försök att reda upp er egen situation – det är i alla fall ingen annan som gör det åt er. Visa att ni kan klara er på egen hand, och kämpa för er själva och för er egen framtid!

Herr talman! Jag ansluter mig till det yrkande herr Hernelius har ställt i denna fråga.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill knyta an till den debatt som fördes tidigare här i kammaren och som gällde utskottets skrivning beträffande en allmän registrering av alkoholinköp.

Socialutskottets enhälliga förslag på den här punkten bekymrar mig en aning. Utskottet har visserligen bara förordat en utredning av hur en registrering tekniskt kan genomföras, men de farhågor som man i dessa sammanhang har anledning att hysa bör ändå komma fram så tidigt som möjligt i debatten, så att inte utredningsarbetet går snett. Vad som diskuterats är tydligen upprättandet av ett centralt alkoholregister, där svenska folkets totala vin- och spritinköp skulle samlas. Om några medborgare har "för stora" inköp, skulle således något slags spritpolis rycka ut och undersöka dessa fall närmare.

Som ledamot i datainspektionens styrelse skulle jag bestämt vilja varna för alla planer på en sådan registrering. Förutom att det skulle uppstå sådana avgränsningsproblem som tidigare berörts i debatten skulle ett register i högsta grad bli integritetskränkande. Jag tror knappast att något annat register i det här landet är så känsligt som ett inköpsregister skulle bli.

Om man anser att det behövs restriktioner och kontroll av vin- och spritinköpen – och det är mycket möjligt att sådana åtgärder blir nödvändiga för att man skall kunna minska alkoholskadorna i samhället – då vill jag bl. a. med hänsyn till integritetsskyddsaspekterna i stället förorda någon form av motbok. Man skulle då kunna sätta gränsen för inköp ganska högt – särskilt mot bakgrund av att utskottet säger att en registrering i första hand skulle motiveras av att man vill komma åt langarna. Vi skulle på det sättet slippa alla centrala register över medborgarnas vin- och spritinköp, vilka är helt förkastliga ur integritetsskyddssynpunkt.

Jag har velat säga detta eftersom socialutskottet måhända inte helt haft klart för sig vilka stora risker för integritetsskyddet som följer med ett dataregister över medborgarnas alkoholinköp.

OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det är glädjande att kunna konstatera att socialutskottet har kunnat framlägga ett enhälligt betänkande i fråga om alkoholpolitiken. Den ena talaren efter den andra i debatten har också betonat vikten av klara och otvetydiga riktlinjer från riksdagen i fråga om den framtida alkoholpolitiken.

Jag tycker det är naturligt att staten och kommunerna i sin representationsverksamhet går före och fattar ett sådant beslut som det finns förslag om i betänkandet.

Och det borde vara naturligt att man i *alla* representationssammanhang inte skall behöva fråga efter alkoholfria drycker. Här betyder föredömet från de äldre generationernas sida oerhört mycket för att inte våra unga skall utsättas för det tryck som omgivningen utgör i dessa sammanhang och som för en del kan bli inkörsporten till vanbruk av alkoholhaltiga drycker.

I en motion som jag tillsammans med Margareta Andrén väckt vid årets

riksmöte har vi tagit upp frågan om investeringsstöd till alkoholfria restauranger och kursgårdar. Bakgrunden till motionen är samtal som vi haft med företrädare för bl. a. en av våra bäst kända kursgårdar i Västsverige. Kursgården i fråga bedriver en absolut alkoholfri restaurangrörelse i kombination med kursgårdsverksamheten. Studiemiljön är mycket uppskattad och anlitas av många olika organisationer och av statliga och kommunala konferensanordnare. Genom att kursgården blivit så uppskattad har man varit tvungen att göra flera om- och tillbyggnader av bl. a. kök och restaurang. Kraven från myndigheter på restaurangkök och restauranger är i dag mycket stora, vilket jag tycker är bra.

Den alkoholfria restaurangen har inte möjlighet att genom sin försäljning uppnå samma omsättning per gäst och får således proportionellt högre investeringskostnader i jämförelse med andra restauranger. Genom ett särskilt stöd för investeringskostnaderna till de alkoholfria restaurangerna skulle en utjämning ske, och den alkoholfria miljön, som vi så gärna vill slå vakt om, skulle kunna konkurrera på samma villkor som andra restauranger.

Utskottet har i sitt yttrande över motionen sagt att frågan bör prövas i anslutning till beredningen av ett väntat utredningsförslag av liknande art, och jag hoppas att prövningen vid det tillfället skall bli lika positiv som utskottets yttrande enligt min mening är.

TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Det är glädjande att konstatera den medvetenhet om alkoholens skadeverkningar som vi fått ytterligare manifesterad här i dag – något som f. ö. gäller hela landet. Det är också glädjande att man nu har en mycket hårdare attityd mot alkohol.

Det är dock vissa företeelser som jag tycker borde belysas ytterligare. När man talar med vissa människor om alkoholpolitik kastar de sig omedelbart över missbrukarna och vårdproblemen. Ja, det är en sak, men problemet är mycket mer vidsträckt – man måste också diskutera bruket, inte bara missbruket. Låt mig säga att Länkarna gör ett utomordentligt gott arbete, att de kristna organisationerna gör ett fint arbete och att de därigenom lyckas få tillbaka en del människor från missbruket. Men vi får tyvärr konstatera att det är ytterligt få av missbrukarna där vi någonsin får rättelse. De kommer att gå här några år, de dör tidigare än andra och sedan är de borta. Men hur är det med möjligheterna att återföra dem? Gör en utvärdering så får ni se hur många vi får tillbaka.

Det är i stället bruket vi måste diskutera. Från brukarna rekryteras ju missbrukarna! Socialstyrelsen har uppgivit en siffra på 300 000. Man har också vid ett annat tillfälle uppgivit siffran 500 000. Många är det! Som jag sade dör de i förtid, och de kommer bort. Men leden uppfylls ständigt. En kuslig armé marscherar vidare och fyller upp luckorna, så att vi aldrig får mindre än 300 000. Var kommer de ifrån? Jo, från brukarnas led kommer de. Skall man över huvud taget ha möjlighet att göra någonting får man ta itu med det hela på ett mycket tidigt stadium.

Sedan finns vissa tendenser till något som jag vill kalla ursäkternas långa rad. Här säger man: Tror ni att det löser alkoholproblemet när man vill vidta en åtgärd? Det finns ingen som har påstått att t. ex. borttagandet av mellanölet löser alkoholproblemen. Det har aldrig sagts. Däremot har vi sagt att det är en serie av åtgärder som man måste vidta för att få resultat. Detsamma gäller representationen. Det är inte någon stor åtgärd, men den utgör en av de åtgärder man bör vidta.

Förste vice talmannen ansåg inte att registrering är en riktig åtgärd. Men hon sade i samma ögonblick att kampen mot langarna är utomordentligt bra. Om vi har en registrering som innebär att man överallt med modern datautrustning kan få uppgift om vad en människa har köpt, medför det möjligheter till kontroll. Kommer en människa och köper 25 eller 50 liter brännvin på en vecka kan man väl inte rimligen tro att han eller hon sitter och dricker upp allt detta. Man kan ju tänka sig en sådan kvantitet att det vore absolut omöjligt för honom att dricka upp det. Nog innebär en sådan registrering en möjlighet att få fram langarna. Och det var det vi ville!

Det gäller ju att vidta åtgärder på ett tidigt stadium. Om t. ex. en socialnämnd i en kommun har upptäckt att en viss människa är rätt illa ute och man dessutom ser att hans inköp är väldigt stora – skall man då ha någon utsikt att rädda honom och hjälpa honom tillbaka får man ge någon varning eller försöka göra något annat, annars är han nog borta.

Förste vice talmannen talade rätt mycket om ransonering. Det var nykterhetsrörelsen som slogs för att få bort motboken – och lyckligtvis lyckades. Det var ett system som inte var lämpligt. Det var alltså inte andra som kämpade för det, det var nykterhetsrörelsen.

Vi talar här också om representationen, och Allan Hernelius har varit inne på den. Varför tänker man inte också på andra grupper? Vi har hela den muslimska världen, som inte skall dricka därför att det står i Koranen. Vi har hela den buddistiska världen, där följande gäller: All intoxicating drinks are forbidden – det är alltså totalt förbjudet att dricka alkohol.

Hit kommer gäster från dessa länder. Är det inte en grov oartighet att vi, när den främste gästen skall ha någonting att dricka, erbjuder honom någonting som enligt hans religion inte är tillåtet? Det har förekommit här i riksdagen. Skulle vi inte ta hänsyn till det?

Sedan sade Allan Hernelius att man skall göra det trivsamt för gästen. Men det brukar väl vara så att gästen accepterar vad han blir bjuden på. Får han rostbiff säger han inte: Jag vill ha fläsk och bruna böner i stället. Han tar det han får, och om han bjuds på drycker accepterar han väl – om han har något begrepp om hur man uppför sig på middagar och är någorlunda artig – också det han får i fråga om drycker. Jag kan inte finna att man skall göra så stor affär av att man tar bort spriten vid representation.

Om den formella värden bjuder på sprit, så är det väl egentligen inte han som bjuder, det är staten som bjuder. Det är alltså riksdagens beslut som gäller. Om riksdagen, som jag hoppas med stor majoritet, bifaller utskottets hemställan, vore det horribelt om man sedan den 11 april bjuder på sprit i riksdagshuset.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vad som föranlett mig att begära ordet är herr Hernelius yrkande, där han på något sätt försöker skapa ett motsatsförhållande mellan skatteutskottets betänkande och det betänkande som nu föreligger från socialutskottet. När jag försöker komma till klarhet om detta kan jag inte hitta den motsättning som herr Hernelius vill göra gällande skulle föreligga. Det finns helt enkelt inte någon större motsättning. I skatteutskottets betänkande talar man om en alkoholfri representation, där man tar in alla sorters alkoholhaltiga drycker. I socialutskottets betänkande skiljer man mellan sprit och vin och andra drycker. Men i båda betänkandena står det att man ansluter sig till motionärernas syfte att all representation bör vara alkoholfri.

För att riktigt demonstrera att jag inte ser någon motsättning här kommer jag att rösta för socialutskottets förslag.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för att skatteutskottets ordförande har gjort denna deklaration. Som var och en kan se har socialutskottet uttalat sig om en sak som inte finns i skatteutskottets betänkande. Vill man uttala sig för den, bör man alltså stödja socialutskottets förslag i detta fall. Jag tycker det borde finnas förutsättningar för en stor uppslutning, när skatteutskottets ordförande stöder vårt förslag.

Jag vill säga till Lennart Pettersson, som tog upp frågan om registrering, att vi i socialutskottet är medvetna om de integritetsproblem som han nämnde. Det är bl. a. av det skälet som utskottet så tydligt skriver, att det som skall utredas är både frågan om en allmän registrering och frågan om en begränsning av inköpsrätten. Den senare åtgärden kan ju vidtas utan att man har något centralt register, med hjälp av en motbok, ett kort e. d. Då får man inte samma integritetsproblem. Utskottet har alltså inte tagit ställning för något av alternativen. Vi är inte omedvetna om de komplikationer som kan vara förenade med båda de här åtgärderna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1885 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Alkoholpolitik
och missbruksvård*

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 31 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1885 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 304
Nej – 18

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1886 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 31 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1886 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 305
Nej – 18

Mom. 4-25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Allan Hernelius under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Allan Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 31 mom. 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Allan Hernelius under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Allan Hernelius begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 55
Avstår - 3

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Ekonomiskt stöd
åt barnfamiljer*

Mom. 27-37

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:28 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m. jämte motioner.

Punkt 1

Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkt C 1 (s. 65) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 4 885 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:498 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, innebärande indexreglering av barnbidraget,

2. att riksdagen under bil. 8 Allmänna barnbidrag på statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 1 200 000 000 kr. utöver regeringens förslag.

1979/80:841 av Ivar Franzén (c),

1979/80:1188 av Tage Adolfsson (m),

1979/80:1667 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. (m),
och

1979/80:1859 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning och indexreglering av det allmänna barnbidraget att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:498 yrkande 1.

2. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1979/80:498 yrkande 2 till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 4 885 000 000 kr.,

3. beträffande vissa familjepolitiska frågor att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:841, 1979/80:1188, 1979/80:1667 och 1979/80:1859.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den borgerliga regeringens ekonomiska politik har försämrat situationen för barnfamiljerna. Pris- och hyreshöjningar återkommer varje år och urholkar barnfamiljernas ekonomi. Den ökande arbetslösheten och hotet mot sysselsättningen förvärrar situationen ytterligare. En industriarbetarfamilj med två skolbarn, där båda föräldrarna förvärvsarbetar, har t. ex. fått en reallönesänkning med i runt tal 2 500 kr. under det senaste året, trots de barnbidragshöjningar som har genomförts.

Barnbidragen är till för att förbättra barnfamiljernas situation, men barnbidragen kompenserar inte barnfamiljerna för de höjda levnadskostnaderna som ökar månad för månad och år för år. De höjningar av barnbidragen som har gjorts har kallats "ökat stöd till barnfamiljerna". Det är verkligen anspråksfullt att kalla barnbidragshöjningar för ökat stöd. I verkligheten handlar det inte alls om något *ökat* stöd. Det handlar snarare om justeringar som inte ens täcker de höjda levnadsomkostnaderna för barnfamiljerna.

De senaste årens kraftiga inflation visar att det är nödvändigt att förändra det nuvarande barnbidragssystemet. Det nuvarande systemet innebär att barnbidragen inte på något sätt följer kostnadsutvecklingen – man ligger hela tiden efter.

Det bästa sättet att motverka de ekonomiska skillnaderna mellan människor med och människor utan barn är att höja barnbidragen kraftigt och göra dem värdebeständiga genom en indexreglering. Vpk menar att barnbidragen bör knytas till basbeloppet och utgöra 25 % av detta. Det betyder att barnbidraget skall höjas till 3 475 kr. per barn och år. Även med den höjning som vpk föreslår kommer barnbidraget långt ifrån att svara mot de verkliga kostnader som det innebär att ha ett barn, men vpk:s förslag till barnbidrag innebär att barnfamiljerna skulle kompenseras betydligt mer än nu.

Utskottets skrivning är helt fantastisk. Så här skriver man – och det är mycket märkligt att man efter denna skrivning inte tillstyrker vpk-motionens krav på höjning av barnbidraget:

"Den 1 januari i år höjdes barnbidraget med 300 kr. till 2 800 per barn och år. Det måste dock konstateras att den senaste tidens prisökningar redan har medfört att – om man utgår från konsumentprisindex – barnbidragen i dag har ett realvärde som knappt motsvarar värdet av bidraget vid tidpunkten för den närmast tidigare bidragshöjningen. Denna ägde rum den 1 januari 1979. Utskottet har vid olika tillfällen och senast i december månad förra året framhållit att barnbidragen ej bör tillåtas att urholkas av prishöjningar – – . Utskottet är emellertid inte berett att i detta sammanhang förorda en höjning av bidragen eller att föreslå indexreglering av dessa."

Och så avstyrker man vpk-motionen. Det är otroligt att utskottet först principiellt biträder argumenten i vpk-motionen och också påtalar det otillfredsställande i att barnbidragen hela tiden urholkas av bl. a. prisstegringar men sedan avstyrker en motion som just föreslår åtgärder mot urholkningen och eftersläpningen.

Jag tycker att utskottet åtminstone är skyldigt att avge en muntlig förklaring till ett sådant här lappkast. Hur har man diskuterat i utskottet för att först komma fram till en skrivning där man håller med vpk-motionen och sedan avslutar med ett avstyrkande? Det tycker jag är minst sagt bakvänt.

Jag yrkar bifall till vpk-motionen 498.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är rätt som Inga Lantz säger, att utskottet påpekar att prishöjningarna har gjort att vad som var sant när propositionen skrevs det håller inte riktigt längre. Nu menar Inga Lantz att det skulle leda till att vi borde tillstyrka vpk-motionen. Det tror jag inte logiken kräver. Däremot kan man möjligen säga att det kunde leda till en viss ytterligare höjning av barnbidragen.

Men hur har då utskottet resonerat? Vi har haft att ta hänsyn till att saken har en kostnadssida också. De flesta av oss skulle gärna medverka till höjda barnbidrag. Men vi vet också att vi har ett budgetläge som inte medger att vi åtar oss utgifter så där hur som helst. Det är klart att vpk inte ålägger sig den begränsningen; man har i stort sett inga hämningar när det gäller att föreslå ökade statsutgifter.

Jag kan återropa en sammanställning som har gjorts av det socialdemokratiska utredningskansliet här i riksdagen. När alla vpk:s motioner har sammanställts, har man funnit att de för ett helt år innebär en kostnadsökning med 114 miljarder. Sedan skall man spara in 10 miljarder, så nettoeffekten blir ungefär 104 miljarder kronor i ökade kostnader för staten för helt år – och under nästa budgetår 20 miljarder. Den utgift som vi diskuterar nu, och som vpk föreslår, betyder drygt 1,5 miljarder.

Det är klart att vi andra, som tillhör partier som inte anser att man kan se så lättsinnigt på statens affärer, inte kan komma med lika mycket löften som vpk. Det är bara den nödvändiga följderna av att man medger att saker och ting som låter bra också kostar pengar. Det är anledningen till att utskottet inte har tillstyrkt vpk:s motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande har situationen för barnfamiljer men också för låginkomsttagare generellt blivit kraftigt försämrad sedan vi har fått en borgerlig regering. Man har dragit in 2 500 kr. i realinkomst för en vanlig familj med två skolbarn. Det har under senare år skett en övervältring av kostnader, som fått betalas av vanliga inkomsttagare, barnfamiljer och pensionärer. Det är en övervältring som har skett på många plan i vårt samhälle. Man kan bl. a. peka på skattesystemet, på kommunal-skatteerna.

Sedan är det ju sant, som Gabriel Romanus säger, att vpk har en annan syn på hur man skall fördela resurserna i samhället. Vi har gjort en skuggbudget. Socialdemokraternas beräkning av vår budget, som Gabriel Romanus åberopar, stämmer inte. Vår budget ligger 5–6 miljarder över det förslag som regeringen lagt fram i budgetpropositionen. De beräkningar som man kommit med från socialdemokraternas sida är alltså helt felaktiga.

Jag tycker inte att det är lättsinnigt att föreslå förbättringar för de människor i vårt samhälle som behöver förbättringar. Jag tycker däremot att det är väldigt lättsinnigt att på det sätt som regeringen och Gabriel Romanus gör vifta bort berättigade krav som barnfamiljerna har i den fråga vi diskuterar i dag.

Men från den borgerliga sidan har man råd med andra saker. Man har råd att ändra skattesystemet, att sänka marginalsatserna och att indexreglera skatteskalorna. Man har råd att göra det bättre för dem som redan har det bra. Men att stötta upp de inkomstgrupper och de människor som verkligen behöver ett stöd har man inte råd med. Det orättvisa avdragssystemet drabbar också de människor som har det dåligt ställt och gynnar dem som har det bra ställt. Man har råd att rulla ut miljard på miljard till storfinansen – där finns det inga restriktioner, där får man vara hur lättsinnig som helst. Man ger gåvor och subventioner upp till 30 miljarder utan att ha några garantier för vad man får tillbaka.

Det gäller alltså att få en helt annan syn på vad vi skall använda de ekonomiska resurserna till i vårt samhälle. Och där har vi diametralt motsatta åsikter, Gabriel Romanus och jag, och det är därför den här diskussionen är fruktlös. Vi har inte samma syn på hur resurserna skall förvaltas i vårt samhälle.

Men jag skulle ändå vilja ha litet mer förklaring till den kluriga och märkliga utskottsskrivningen, där man instämmer i våra synpunkter och säger att barnbidragen inte får urholkas, utan att det skall ges kompensation vid prishöjningar, men samtidigt talar om att det har skett försämringar av bidragen. Det enda sättet att råda bot på förhållandena är förstås att göra som vpk-motionen föreslår: dels höja bidraget, dels indexreglera det, så att vi inte behöver återkomma till den här frågan varje halvår, som nu varit fallet.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis ingen nyhet att vpk har en annan syn på samhällsutvecklingen över huvud taget än övriga partier. Det behöver vi kanske inte ta upp i den här diskussionen.

Det som är mera betänkligt är att vpk har en annan syn också på vilka krav man kan ställa på ett politiskt parti när det gäller att redovisa kostnader för och effekter av de förslag man för fram. Om man ett år kan väcka motioner som totalt sett ökar statsutgifterna med över 100 miljarder utan att tala om var de pengarna skall tas, då spelar det ingen roll att man talar om att man har en annan syn – det blir det inte några pengar av, i synnerhet som ingen annan har denna syn. Vi övriga vill inte ha ett socialistiskt samhälle där hela

näringslivet skall förstatligas osv. Det får man inte heller gratis, förmodar jag.

Ni har råd med andra saker, säger Inga Lantz. Ja, bl. a. att få ett vettigt skattesystem, som kan möjliggöra ett löneavtal som låter löntagarna få någonting kvar av en lönehöjning, utan att de behöver kräva lönehöjningar som är orimligt stora i förhållande till kostnadsutvecklingen. Det är en av de saker som är viktiga för hela det svenska folkhushållet och en av de saker som Inga Lantz nämnde.

Jag tror att det är viktigt också för barnfamiljerna att få ett skattesystem som kan möjliggöra löneavtal som låter familjerna få någonting kvar och som kan göra att vi får framgång för svensk industri, så att vi kan trygga sysselsättningen. Det är också ett intresse för barnfamiljerna.

Sedan påpekar Inga Lantz att vi har haft kostnadsökningar i det svenska samhället som drabbat vanliga inkomstagare. Ja, visst har vi haft det. Oljepriserna har stigit mycket starkt. De har femdubblats på bara några år, och det drabbar vanliga inkomstagare. Det finns ingen möjlighet i världen att ta de oljeprisökningarna utan att de drabbar vanliga inkomstagare, eftersom Sverige är det mest oljeberoende landet i världen. Vi köper mer olja per invånare än något annat land. Det går inte att vältra över de kostnaderna på några andra, utan de måste drabba de stora grupperna i samhället.

Det är beklagligt att vpk inte kan erkänna att detta är ofrånkomligt. Det är en ofrånkomlig följd av den politik som de oljeproducerande länderna driver, framför allt av den utpressningspolitik som vissa länder i Mellanöstern har drivit under senare år. Det finns ingen politik som gör att det här kan klaras utan att de flesta människor känner av det – det är bara vpk som kan tala om något sådant. Det har ingen förankring i verkligheten.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den beräkning som Gabriel Romanus stöder sig på när det gäller vpk:s budgetförslag är felaktig. Jag kan bara upprepa att det rör sig om en kostnadsfördyring i förhållande till regeringens förslag på 5 miljarder och en omfördelning där man tar hänsyn till helt andra saker än regeringen gör.

De prishöjningar och hyreshöjningar som man har att vänta och de förmodligen dåliga lönekomensationer som man kommer att få i avtalsrörelsen motiverar mer än väl den höjning för landets barnfamiljer som vpk föreslår.

Sedan tycker jag det är märkligt att det alltid är de som har det sämst ställt som skall betala kalaset. Så är det i det här fallet och så är det i många andra sammanhang också. Men det är klart att det hänger samman med ideologi, det hänger samman med synen på hur man skall fördela resurserna i ett samhälle.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Ekonomiskt stöd
åt barnfamiljer*

Onsdagen den
26 mars 1980.

*Ekonomiskt stöd
åt barnfamiljer*

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är inte de som har det sämst ställt som skall betala – det har jag aldrig sagt. Den regeringspolitik som folkpartiet har medverkat till har tvärtom inneburit att vi under några mycket kärva år för svensk ekonomi har skyddat dem som har det sämst. Men när vpk försöker inbilla människor att vi skall kunna ta dessa fantastiska oljeprishöjningar, utan att vanliga inkomstagare skall drabbas, måste man reagera.

Däremot tycker jag det är självklart att de som har det sämst ställt i vårt samhälle skall skyddas. Det är bl. a. av det skälet som det förra året tillsattes en utredning om familjepolitiken, som framför allt skall se vad vi kan göra åt flerbarnsfamiljernas situation – de som har många barn. Allt fler har påpekat att den gruppen har det svårast av barnfamiljerna. Då får man kanske koncentrera insatserna just på dem.

En genomgång av utgifterna på socialhuvudtiteln de senaste tre åren visar att det verkligen har funnits en vilja att skydda dem som har det sämst ställt.

Men att tro att någon liten grupp – "överklassen" – skall kunna betala alla påfrestningar som drabbar den svenska ekonomin, som vpk försöker göra gällande, är verklighetsfrämmande. Hur mycket man än vill klämma åt överklassen är den så liten att den inte räcker till för att betala de här kostnaderna. Oljeprishöjningarna måste alla människor känna av därför att de är av den storleken.

Den socialdemokratiska utredningsavdelningen har gått igenom vpk:s förslag motion för motion och utskott för utskott och gjort en sammanställning av effekterna. Det rör sig om utgiftsökningar på över 100 miljarder. Nu säger Inga Lantz att det bara handlar om 5 miljarder. Jag har inte sett att något material som bemöter det socialdemokratiska har offentliggjorts. så jag håller mig till det t. v. Det kanske kommer någonting från vpk – då får vi som är utomstående naturligtvis titta på det och se vem vi anser har gjort den riktigaaste bedömningen. Men så mycket som vpk lovar i nästan vartenda ärende som är uppe i kammaren tror jag inte går att rymma inom 5 miljarder. Tills jag har fått ta del av ett ordentligt bemötande håller jag mig därför till det som det socialdemokratiska utredningskansliet har presenterat.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det har ju kommit en dementi på den socialdemokratiska kostnadsberäkningen när det gäller vårt budgetförslag. I många tidningar presenterades den dementin redan dagen efter det att socialdemokraterna hade lagt fram sina siffror. Det förvånar mig att Gabriel Romanus inte läser tidningarna bättre. Om han vill, så kan han få en kostnads kalkyl från vårt partikansli.

Nu är det faktiskt inte så att vi i detta samhälle solidariskt delar på saker och ting. Tvärtom har det under många år skett en övervältring på dem som har det sämst ställt i vårt samhälle i form av ökade skattebördor, ökade hyreskostnader och höjda matpriser. Bl. a. därför framlägger vpk förslag

som skulle gynna de inkomstgrupper som har det allra svårast. Ett av dessa förslag behandlar vi i dag. Det är motiverat med hänsyn till den ekonomiska situation som barnfamiljerna befinner sig i, i varje fall de flesta. Frågan gäller alltså att höja barnbidraget och att se till att det inte ständigt urholkas av pris- och hyreshöjningar samt andra höjningar. Det kan ske genom en indexreglering av barnbidragets storlek.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Ekonomiskt stöd
åt barnfamiljer*

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Om inte alla tecken slår fel får Inga Lantz och jag tillfälle att diskutera kommunistiska överbud flera gånger i vår. Till dess skall jag nog studera det material som Inga Lantz talar om. Jag har inte haft tillgång till det tidigare. Jag ber alltså att få återkomma med kommentarer.

Överläggningen var härmed avslutad.

M o m . 1 o c h 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 498 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 28 punkt 1 mom. 1 och 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 498 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301
Nej – 18

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande angående kvällsplenum kl. 19.30 nu har anslagits.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Vissa åtgärder
för handikappade*

§ 7 Vissa åtgärder för handikappade

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller vissa sociala serviceåtgärder och vissa åtgärder för handikappade jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 5 (Kostnader för viss verksamhet för synskadade)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkt K 6 (s. 234–236) föreslagit riksdagen att till Kostnader för viss verksamhet för synskadade för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 9 152 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:858 av Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (båda s),

1979/80:1059 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att dagliga tidningar på kassett borde utges för synskadade.
2. att reglerna för presstöd utformades så att tidningar fick ekonomiskt stöd för utgivning för synskadade.
3. att resurser skapades så att metoden att framställa tidningar på punktskrift kunde utvecklas och en omfattande försöksverksamhet igångsätts.
4. att medel för ändamålet borde anvisas på 1980/81 års statsbudget, och

1979/80:1556 av Hans Alsén m. fl. (s).

Av ovannämnda motioner hade 1979/80:1059 och 1979/80:1556 hänvisats till konstitutionsutskottet som sedermera överlämnat dem till socialutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande dövblindas situation att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:858,
2. beträffande dagstidningar för synskadade att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1059,

3. beträffande veckotidningar för synskadade att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1556.

4. att riksdagen till Kostnader för viss verksamhet för synskadade för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 9 152 000 kr.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Vissa åtgärder
för handikappade*

ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Socialutskottet behandlar i sitt betänkande nr 29 bl. a. motion 1040 av Lennart Bladh m. fl. angående stödet till handikapptidskrifter och motion 1059 av Lars Werner m. fl. angående dagstidningar åt synskadade. Dessa motioner har blivit överflyttade till socialutskottet från konstitutionsutskottet.

När vi i utskottet behandlade frågan om denna överflyttning ansåg jag det principiellt felaktigt att vi i socialutskottet skulle behandla dessa motioner. Min tanke var att vid betänkandet foga ett särskilt yttrande, i vilket jag skulle motivera varför jag kommit fram till denna uppfattning. Genom olika omständigheter har det inte blivit så, och jag vill därför lämna min motivering här i kammaren.

Handikappade ingår i samhällets gemenskap och utgör ingen särgrupp av medborgare. Handikappfrågorna skall därför behandlas i sina sakliga sammanhang. De skall således inte hänskjutas till organ som enligt en föråldrad uppfattning anses speciellt handikappinriktade. Förr var det vanligt att handikappfrågor, oavsett sitt sakliga innehåll, sågs som sociala frågor. Så bör det numera inte få vara. Det moderna synsättet, som utvecklades bl. a. av handikapputredningen i mitten av 1970-talet, har godtagits i de flesta sammanhang. Handikapporganisationerna anser detta viktigt.

På denna grund är det enligt min mening sakligt oriktigt att socialutskottet handlägger de frågor som har väckts i motionerna 1040 och 1059. Hithörande frågor, som inom regeringskansliet handläggs i utbildningsdepartementet, bör i riksdagen behandlas av konstitutionsutskottet.

Jag hoppas att frågor som berör handikappade i fortsättningen kommer att behandlas i sitt sakliga sammanhang.

I detta anförande instämde Lennart Bladh (s).

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Med det förevarande utskottsbetänkandet har frågan om färdtjänst för handikappade avancerat så pass att man nu kan se konturerna till ett acceptabelt system. Trycket från de handikappades egna organisationer har säkerligen starkt bidragit härtill. Såväl i fråga om minimistandard för färdtjänsten som när det gäller bidragsreglernas utformning och vikten av att i den pågående översynen ha nära kontakt med handikapprörelsen har utskottet gjort så kraftiga markeringar att frågorna knappast kan förbigås i det fortsatta arbetet.

I fråga om vpk:s krav om regler som förhindrar färdtjänsthuvudmännen att tillämpa diskriminerande bestämmelser är utskottet inte villigt att gå lika

långt som motionärerna, men även här finns det anledning att ta fasta på utskottets skrivning om att man "förutsätter att kommunerna själva kommer att revidera sina bestämmelser". Vi kommer givetvis att uppmärksamt följa upp den biten lika väl som hela den fortsatta utvecklingen när det gäller färdtjänsten, men vi nöjer oss för dagen med den skrivning som finns i utskottets betänkande.

När det så gäller vpk-motionen 1059 kan jag i väldigt hög grad dela Anna-Greta Skantz syn på behandlingsordningen, men nu är det ju så att vår motion behandlas i socialutskottets betänkande, och min uppgift är att motivera kraven i motionen.

Motionen tar upp frågan om möjligheterna för synskadade att få tillgång till dagstidningar på kassett, och jag måste säga att jag i det avseendet inte är lika böjd att nöja mig med att utskottet säger sig förutsätta att de av oss framförda kraven "närmare prövas inom ramen för det aviserade utredningsarbetet" eller att "utskottet utgår från att utredningsarbetet bedrivs med skyndsamhet".

Såsom läget är, ser jag inte riktigt fog för den optimismen. Det är riktigt att regeringen har tillsatt en person att utreda på vilket sätt den här verksamheten skall utformas. De direktiv som utarbetades för utredningen blev hårt kritiserade, inte minst från de synskadade själva men också, enligt vad jag inhämtat, från berörda på socialdepartementet. Så utredningsmannen har fortfarande inga direktiv för sitt arbete, trots att det nu har gått en avsevärd tid sedan han tillsattes. Hur kan man då vänta sig att arbetet skall bedrivas med skyndsamhet? Det är ju inte ens ur startgroparna.

Den försöksverksamhet som har pågått och som redovisas i en delrapport från SRF:s dagstidningsprojekt "Dagstidning på kassett" har givit erfarenheter som borde kunna ligga till grund för snara lösningar.

Kronobergaren, som utkommit sedan julafton 1977, har nu en fullgod teknisk metod. De ca 300 synskadade som har tillgång till den tidningen säger sig vilja ha den just så som den är, och det har också visat sig att man nu kan se effekter på dessa synskadades läsvanor. Genom tillgången till tidningen har de berörda fått ökad insikt om vad det finns för annan information att tillgå. Medvetandegraden när det gäller möjligheterna att skaffa sig information om vad som händer ute i samhället har höjts klart hos dem som läser Kronobergaren.

Detta visar att dagstidningar kommer att spela en mycket viktig roll för att ge synskadade tillgång till annan information liksom till vad som erbjuds på bibliotek osv.

Även tremånadersförsöket med Vestmanlands Läns Tidning och försöket med Norrländska Socialdemokraten Norrbottens Folkblad, som nu pågått i fyra fem månader, visar på en förändrad informationsbild för dem som har tillgång till dessa tidningar.

Nyligen har också Göteborgs-Posten gjort ett försök i 14 dagar med en teknik som styrelsen för teknisk utveckling sägs vara beredd att anslå medel till att vidareutveckla. STU sägs också vara villig att fortsätta försöksverksamheten.

Men vi kan inte bara sitta och vänta på att enskilda tidningar på egen hand skall sätta i gång denna önskade verksamhet. Nu måste också den politiska viljan demonstreras.

I valrörelsen hösten 1979 var representanter för alla riksdagspartier inbjudna till en utfrågning hos Synskadades riksförbund. Fyra av dessa representanter lovade att frågan om synskadades tillgång till dagspress skulle lösas under det kommande riksmötet. Eftersom frågorna hade tillställts de svarande i god tid, får man förmoda att löftena var förankrade inom resp. parti. Skall vi inte då, bättre än vad som uttrycks i utskottets skrivning, leva upp till dessa löften?

Jag har inhämtat att handikapprörelsen i sitt arbete med att ta fram vilka områden som skall anges som särskilt angelägna inför handikappåret kommer att peka ut just detta med tidningar för synskadade som ett sådant.

Naturligtvis kommer det att kosta en del att få till stånd utgivning av tidningar för synskadade, men inte så mycket att man längre kan förhålla en lösning av denna fråga. Tryckfrihet är ju inte bara en fråga om att uttrycka en åsikt utan också om att få ta del av vad som sägs och skrivs. Vi har i vår motion menat att finansieringen, åtminstone under uppbyggnadstiden, måste ske via ett presstöd. Eftersom även detta i utskottsskrivningen knyts an till ett kommande förslag från utredningen – den utredning som jag alltså inte tror kommer med förslag så snart som utskottet tycks ha drömmar om – kan jag inte heller på den punkten godta vad som anförs. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 1979/80:1059.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Även här har vi ett enigt utskott. Jag tycker att det ligger mycket i det som Anna-Greta Skantz sade. Den strävan som alla i denna sal har går ju ut på att normalisera alla förhållanden, att inte separera dem som av den ena eller den andra anledningen är handikappade. Vi hoppas också att den utredning som nu har tillsatts för att nå en bättre samordning av åtgärderna för handikappade skall komma till ett bra resultat när det gäller just den frågan. Genom att man kallar det för samordning blir jag dock litet rädd att resultatet skall bli motsatsen – men det är något som alla vi som sedan länge har engagerat oss i dessa frågor får bevaka.

Inom socialdepartementet har i år anslagen till handikapporganisationerna för vissa åtgärder räknats upp med 51,1 milj. kr., och vi är nu uppe i 396 milj. kr. bara på socialdepartementets område. Tar vi hela fältet med statliga stöd, är vi uppe i många miljarder. Jag har inte själv räknat ut summan, men siffran 12 miljarder har nämnts. Vi är naturligtvis glada åt att det fanns en möjlighet att öka detta anslag.

Jag är också glad åt att Eivor Marklund accepterar det som utskottet har skrivit när det gäller minimistandarden för färdtjänsten och det slutresultat som utskottet i sitt arbete har kommit till på denna punkt.

Det är klart att det är ledsamt att man inte har kommit i gång med den här utredningen om kassetter för alla synskadade. Utskottet kunde dock inte

*Vissa åtgärder
för handikappade*

göra mera i dagens situation. Men jag kan försäkra Eivor Marklund att vi bevakar även detta område och att vi noterar de försök som har gjorts. Det råder inga delade meningar inom utskottet när det gäller att förse de synskadade med allsidig information och, som Eivor Marklund själv säger, att höja de synskadades medvetandegrad genom att låta dem få tillgång till allmänna nyheter – inte bara sådana som tidigare sorterats ut på mindre kassetter. Vi följer alltså utvecklingen noggrant.

Införandet av ett anslag för texttelefoner är ytterligare en sak som vi har stor anledning att glädja oss åt när det gäller årets budgetproposition. Min personliga uppfattning är egentligen den att de döva och talskadade länge har fått stå tillbaka för andra handikappgrupper. Det här är ett steg på vägen, och det gäller f. ö. också vad som behandlas i övriga utskott, t. ex. frågan om teckenspråkstolkar. Det råder alltså inga delade meningar inom utskottet på den punkten, utan vi försöker lösa också de frågor som Eivor Marklund har tagit upp, även om hon kanske mot sin vilja måste vänta något på ett slutligt resultat.

Härmed ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag tror inte att det räcker med att Blenda Littmarck och möjligen också andra i socialutskottet tycker att det är ledsamt att det här arbetet inte har kommit i gång. Det räcker heller inte med att jag mot min vilja måste acceptera en fördröjning. Vad det handlar om är ju att de synskadade uppfattar detta som en uppenbar förhållning av frågans lösning.

Det fanns alltså en vilja att utreda på vilket sätt man skulle gå vidare i den här frågan. Som jag tidigare har sagt har en utredningsman tillsatts. Men man fick inte ens fram så klara direktiv att det var något att börja arbeta utifrån. I dag finns det inga direktiv över huvud taget. Så sent som på förmiddagen i dag har jag försäkrat mig om att det är så.

Om det nu i utskottet inte råder några delade meningar om värdet av dessa åtgärder, hade det väl ändå varit bra om man i utskottets skrivning åtminstone hade sagt ifrån att arbetet skulle komma i gång, så att det inte bara blir ett allmänt tal. Tyvärr måste jag säga att jag är mindre benägen än Blenda Littmarck att tro på detta. Före jul hade jag nämligen en frågedebatt med Jan-Erik Wikström, där han tyckte att jag väldigt starkt betonade angelägenheten av att fortsätta att utreda och att bedriva försöksverksamhet. Ja, men så har det ju varit. Det finns teknik och det finns metoder. Nu handlar det om ekonomi. T. o. m. på den punkten har de synskadade själva visat att det inte handlar om några oöverstigligena kostnader. Med riksdagens allmänna vilja att ställa upp i den här frågan borde man faktiskt ha kunnat åstadkomma ett starkare uttalande än som är fallet i socialutskottets betänkande.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag har ingen direkt förklaring till förseningen. Jag är benägen att tro att utskottets skrivning – och kanske även debatten här i dag – kommer att påskynda den här utredningen, så att vi bägge får som vi vill.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkterna 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 5

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1059 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eivor Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 29 punkt 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1059 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 18

M o m . 3 o c h 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 6–8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Vissa åtgärder
för handikappade*

Onsdagen den
26 mars 1980

*Kartläggning av
barn- och ung-
domsproblemen*

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:30 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ungdomsvård m. m. jämte motion.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I motion 849 har Björn Körlof och jag begärt att en bred kartläggning av ungdomsproblemen i deras helhet skall göras. Enligt vår mening är en sådan analys nödvändig.

För att kunna föreslå och inte minst vidta effektiva åtgärder erfordras ingående kunskap om den verklighet som finns bakom barn- och ungdomsproblemen i vårt samhälle.

Utskottet har liksom tidigare år inte heller denna gång velat tillmötesgå vår begäran. Vi kan emellertid denna gång notera en mera välvillig skrivning än vad som tidigare varit fallet. Jag skall därför avstå från att ställa något yrkande.

Vi motionärer har möjlighet att återkomma. Barnens och ungdomens problem måste vi politiker ägna oss mer åt. Och den genomtänkta ungdomspolitik vi efterlyser måste börja redan med barnen, i barnomsorgen och sedan vidare genom livet. Människorna måste på ett så tidigt stadium som möjligt få bästa möjliga förutsättningar att handla under personligt ansvar, efter normer och värderingar som ytterst bygger på en kristen livssyn. Vi vill därför understryka betydelsen och värdet av fostran i hem och skola.

Allt vad man kan göra för att förbättra föräldrarnas möjlighet att verkligen ägna sig åt att ta hand om och fostra sina barn är betydelsefullt för barnens framtid. Barn- och ungdomsgrupper, som lämnas utan vuxenledning, skapar enligt forskningen sina egna normer, och dessa kan ofta riktas mot samhället. Vi vet – som många talare tidigare i alkoholdebatten i dag har understrukt – att alltför många ungdomar har sökt sig till alkohol, narkotika och kriminalitet.

Vi motionärer menar att de förslag, som vi har redovisat i vår motion, ändock väger tyngre än vad en planlöst insatt förbudslagstiftning mot enskilda företeelser någonsin kan göra.

Vi menar att vi måste påverka attityderna i samhället och inte enbart nöja oss med att påverka människornas beteende.

Olika – i och för sig betydande – satsningar har skett, vilket utskottet också redovisar. Det är bra. Men vi motionärer saknar alltså ett samlat grepp från utskottets sida. Ett sådant måste – som vi också anför i motionen – bygga på en genomarbetad syn, i vilken betydande hänsyn tas till hur det moderna samhället och dess olika miljöfaktorer etc. i vid mening påverkar barn- och ungdoms uppväxt, utbildning, fritid, fysik och hälsa samt inträde på arbetsmarknaden. Då kan man säkert spåra många av de bakomliggande orsakerna till ungdomsproblemen och ungdomsarbetslösheten. Jag skall inte när det gäller ungdomsarbetslösheten nu utveckla dessa synpunkter ytterli-

gare. Jag får tillfälle att återkomma till detta under morgondagens arbetsmarknadspolitiska debatt.

Jag vill emellertid slå fast att samhället enligt vår mening torde kunna förfoga över ett bättre beslutsunderlag, om den av oss i motionen föreslagna analysen får komma till stånd.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Vi uppskattar att herr Svensson upptäckt att utskottet har gått motionärerna till mötes så långt det rimligtvis är möjligt. Vi är helt medvetna om att motionärerna rör sig på ett mycket väsentligt fält – barn- och ungdomsfostran. Däri ligger ju hela vår framtid.

Vad motionärerna begär är en kartläggning av de skiftande problem som finns, och det är mycket som anförs i motionen om skolans roll, barnomsorgsformer, kriminalvård, ungdomsarbetslöshet och de missbruksfrågor som vi har talat om i dag.

Men vi vet också att mycket av detta är *under utredning* – det är institutioner som tacklar dessa problem. Man får akta sig för att hamna i den situationen att man tillsätter en utredning för att utreda vad som utreds. Den begärda kartläggningen finns på skilda fält. Vad vi behöver är åtgärder.

Sedan är utskottet också helt medvetet om att ambitionen att ha ett samlande grepp är alldeles nödvändig. Därför uttrycker vi också förhoppningen att det skall vara en samverkan mellan de skilda institutionerna. Vi erinrar om det s. k. BPS-samarbetet – barnavårdsnämnd, polis, skola – som ytterligare har utvidgats, som väl herr Svensson vet. Det samarbetet gäller det lokala planet.

Den nya socialtjänstlagen kommer också att gå i samma stil, att man greppar hela fältet.

Jag hoppas att det skall bära frukt och att motionärernas goda uppsåt att slå vakt om barns och ungdoms fostran skall bli tillgodosett.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att man kan ha invändningar av teknisk natur med hänsyn till pågående utredningar och annat. Men detta faktum får inte skymma den stora och angelägna fråga som vi har fört fram. Emellertid noterar jag att utskottet genom sin talesman har framfört en mycket positiv inställning till de problem som vi har tagit upp. Det är hoppgivande för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Föredrags

Försvarsutskottets betänkanden

1979/80:11 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Kartläggning av
barn- och ung-
domsproblemen*

tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser ekonomiskt försvar inom handelsdepartementets verksamhetsområde 1979/80:12 med anledning av motion om en minnesvård över svensk personal som omkommit i FN-tjänst

Socialutskottets betänkande

1979/80:27 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Fördrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:13 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Postväsendet jämte motioner.

Punkt 1

Postens service

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det är inte meningen att det här skall bli en allmän debatt om posten, men det här ärendet har uppskjutits ett par gånger och kommer kanske att ta tid nu. Jag vill ändå säga några ord med adress till rationaliserarna på det här området. De statliga affärsverken är en historia för sig i svenskt samhällsliv. För sig? kan man fråga. Ja, i den meningen att mycket av det som verken tar sig för ter sig gåtfullt för en vanlig medborgare. Vad de kallar rationalisering och ekonomiskt tänkande ter sig för en vanlig människa mycket sällsamt.

Låt mig göra en mycket kort historik.

För oss som bor i glesbygder, ute i landet med de stora avstånden och de stora personliga kostnaderna då det gäller det mesta, har verken – posten och vägverket och i viss mån även televerket – under efterkrigstiden förstorat problemen.

Det har blivit färre tjänster, färre arbetstillfällen, indragningar och nedläggningar. Jag är helt på det klara med att mycket av det som gjorts varit nödvändigt, ja, oundvikligt, men när man talar om att något var eller är rationellt måste man fråga sig om det är sant. Ofta var det inte rationellt.

När man talar om samhällsekonomi kan man konstatera att åtgärderna inte har varit vinstgivande, ofta motsatsen. Men framför allt ur jämställdhetssynpunkt har det som gjorts varit ofattbart negativt. Jämlikhet mellan regionerna i vårt land är eftersträvansvärd, men i praktiken har ojämlikheten ökat.

Det här är problem som har varit uppe många gånger i kammaren. Jag kan bara hänvisa till trafikutskottets betänkande 1977/78:12, där en rad motioner behandlades. Och i år har Eva Winther, Rune Ångström och många andra

tagit upp de här frågorna.

Jag har i motion 1347 ställt frågan om man någonstans i Sverige skall behöva betala extra för posten – utöver att man betalar frimärken och skatt. Vad skulle stockholmarna säga om de skulle möta samma krav när det gäller postutbäringen? Det finns områden som får post tre gånger i veckan men där man kan få hämta posten om man betalar extra.

Nu skriver utskottet mycket som jag kan hålla med om och som är bra. Jag har i tidigare debatter – med Bo Turesson för ett par år sedan och med Ulf Adelsohn i år – ventilerat de här problemen. Jag har då genom statsråden fått besked från postverket om att man i stället anser att man har förbättrat servicen, att de företagna åtgärderna är i enlighet med vad folk vill och att det finns människor för vilka det blivit lättare att få post genom vad som skett. Även om det kan finnas exempel på sådant, har människor i allmänhet en annan uppfattning. Det är numerärt sett en liten grupp människor som här begär att få en bättre service. Jag undrar om det skulle kosta så mycket pengar att ge dem denna förbättring att vi inte klarar det. Jag ifrågasätter också om de belopp som nämnts verkligen är riktiga. Jag tycker att Sverige i övrigt här kunde ställa upp, så att vi skulle kunna tillmötesgå de människor det här gäller.

Jag vill också säga några ord om postens handläggning av en mängd ärenden – det gäller även andra statliga verk. Det sägs i yttrandet över min motion 1348 att det jag talat om i motionen enligt uppgift från postverket inte är aktuellt. Det där känner jag igen. När man hör rykten om att någonting skall ske i rationaliseringshänseende och påpekar detta får man ofta till svar att det inte alls är sant: någonting sådant skall inte ske. Men så upptäcker man en dag att det har skett – det har varit dåligt med insynen. Därför hoppas jag att vad utskottet säger bygger på verkligheten och är hållbart, men jag hyser en viss oro.

När det gäller posten lyssnar vi inte till folkviljan. Jag kan ta exempel från mitt eget län. Vi har kommunerna Storuman, Sorsele och Vindelns. För ett par år sedan gällde det en viss brevbäring i Storumans kommun. Kommunen yttrade sig och sade klart och tydligt att det här var negativt. Man sade nej till postens planer. Personalen vid postverket gick också in med en skrivelse och visade att de tilltänkta åtgärderna var negativa också ur personalens synpunkt. Men nej – det var ingen som lyssnade. Likadant var det i Sorsele kommun – jag har med mig handlingar som visar kommunens syn på en rationalisering där. Nu senast har Vindelns kommun yttrat sig när det gäller en rad byar som har mycket dålig service. Allmänheten, kommunerna och de anställda yttrar sig, men posten lyssnar inte.

Jag kan alltså inte klandra utskottets skrivning. Utskottet har såvitt jag förstår gjort vad som är möjligt med hänsyn till förhållandena. Men jag skulle vilja se hur människorna här i Stockholmstrakten skulle reagera om de fick möta en del av de svårigheter som människorna här uppe i dessa viktiga bygder får bära. Jag är mycket tveksam till att detta skulle vara nödvändigt.

Sist vill jag – fast det inte direkt hör till sammanhanget – passa på att uttala

en protest mot den portohöjning till 1:50 kr. som aviserats. Jag får rätt ofta brev från Norge. Det kostar fortfarande 1:25 norska kronor att skicka ett brev i Norge. Med tanke på kursen innebär det att det är 50 % dyrare att skicka brev i Sverige. Då måste man verkligen fråga sig om rationaliseringarna har utförts på ett riktigt sätt.

JOHN JOHANSSON (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 13 behandlas proposition 1979/80:100 vad avser postverket och med anledning av propositionen väckta motioner.

I motion nr 192 har jag och några medmotionärer tagit upp frågan om servicen från postverkets sida. I det riksdagsbeslut som fattades angående postverket underströks att det var postverkets skyldighet att tillse att man hade en service på ett sådant sätt och i sådana former att den kunde tillgodose näringslivets och allmänhetens önskemål och behov.

Det synes emellertid, som framgår av motionen, som om denna service allt mer urholkas på mindre och medelstora orter och i glesbygderna. Vi framhåller också i motionen att alla människor i vårt samhälle skall ha rätt till arbete och service, även när båda makarna i en familj eller en ensamstående är förvärvsarbetande och därför inte får kontakt med den service som postverket bjuder då det gäller lantbrevbäring eller postkontor med kortare öppethållandetider på dagtid. Vi har i motionen understrukit vikten av utbyggd lantbrevbärarservice, men denna service får inte ges på bekostnad av andra grupper service.

Utskottet framhåller att indragning av postkontor i regel har förekommit på små orter med öppethållande mellan tre och fyra timmar per dag, sammanhängande eller fördelat på förmiddag och eftermiddag. Det är just denna indragning av postkontor och postställen med olämpliga öppethållandetider för de här berörda befolkningsgrupperna som vi i motionen kritiserar, där postverket genom sina olämpliga öppethållandetider minskat besöksantalet. Ofta möts man vid kritik av dessa åtgärder av postverkets motivering, att det är politikerna som bär ansvaret. Därför vill jag fråga: Var står utskottet? Och har man inte något ansvar i poststyrelsen?

Jag finner det också i allra högsta grad anmärkningsvärt att utskottet påpekar att de flesta postärenden kan uträttas i vilket postkontor som helst – det är någonting som vi alla är medvetna om. Men det är skrämmande om utskottet ställer sig bakom postverkets nuvarande policy att genom förminskad service hänvisa de här befolkningsgrupperna till alternativet att behöva åka ett antal mil för att uträtta sina postärenden. Det är inte riktigt, vare sig ur servicesynpunkt eller ur energisynpunkt, och det vore därför bra om utskottet tog avstånd från detta postverkets sätt att behandla människor när det gäller den service som de behöver.

Jag finner det emellertid positivt att utskottet delar vår uppfattning att det behövs göras en undersökning angående hur många människor som pendlar eller är så engagerade i förvärvsarbete att de inte kan utnyttja lantbrevbärarservicen.

Utskottet påpekar att postverket har börjat en undersökning som bl. a. syftar till att kartlägga behovet av postservice för de orter som här berörs och inom glesbygden. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman, om detta uttalande innebär att nedläggning av postkontor och postställen och försämrad service kan stoppas tills undersökningen är klar och redovisad för bedömning. Ett sådant besked skulle, herr talman, vara en naturlig följd med hänsyn till att utskottet anför att det är förbättringar av servicen inom landsbygden och mindre tätorter samt glesbygdsområden i enlighet med vad motionärerna anför som bör komma till stånd oavsett om detta kommer att medföra kostnadsökningar för verkets del eller inte.

Jag är, herr talman, tacksam ifall de här frågorna kan besvaras och om det kan ges ett positivt svar – det är viktigt för de här befolkningsgrupperna.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! De motioner vi fått till trafikutskottet varje år – och så även i år – som berör postverkets verksamhet vittnar om det omfattande intresse som de postala frågorna visas bland allmänheten. Vi tar i utskottet mycket allvarligt på behandlingen av dessa motioner. Vi gör oss också vid en särskild sammankomst med postverkets ledning och företrädare underrättade om verkets planer och synpunkter på de invändningar och erinringar som framgår av motionerna.

Jag tror att vi alla egentligen bör vara ganska tacksamma för att vi har ett så välskött postverk som vi har. Ser vi på Sveriges geografiska utbredning förstår vi att det inte är någon lätt uppgift att för samma pris ge alla medborgare samma postala service. Tore Nilsson vittnade om sina bekymmer i de mer avlägsna landsändarna och John Johnsson om egentligen samma sorts bekymmer från sin trots allt mer tätbefolkade landsända. Vi får inte glömma att vi har ett enhetsporto – Sverige är lika runt för alla dess invånare. Den service som postverket bjuder hör, tror jag, till den yppersta i världen.

Vi tycker att postverket mycket skickligt förenar uppgiften att vara ett affärsdrivande verk med uppgiften att ge god service till allmänheten, och vi ser från utskottets sida noga till att man inte sviktar i det avscendet. I ett och annat fall kommer några få, som av olyckliga befolkningsmässiga och regionala orsaker ligger illa till, att få sämre service än genomsnittssvensken. Det måste vi, Tore Nilsson och John Johnsson, acceptera om än under protest.

Vi har i resonemangen med postverket förutsatt att man inte försämrar servicen någonstans utan att noga pröva om det finns andra vägar att gå. Ofta har den förkättrade nedläggningen av avlägset belägna postkontor och ersättningen av dem med lantbrevbärare i själva verket blivit en avsevärd utökning och förbättring av den postala servicen. Jag kan lova er båda att vi från utskottets sida har ögonen på problemen, och vi förutsätter att postverket agerar i samma anda. De kontroller som vi har haft med postverket i de här fallen har givit oss anledning tro att så är fallet.

JOHN JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Rolf Clarkson sade att utskottet står fast vid sina uttalanden och förutsatte att postverket skulle följa dem. Jag är tacksam för de uttalanden som utskottet har gjort om glesbygd och liknande områden. Men det verkar onekligen som om postverket och regeringen inte bryr sig ett dugg om vad trafikutskottet säger i dessa frågor. Sedan betänkandet har blivit tryckt har man fortsatt att lägga ned postkontor och postställen utan minsta hänsyn till uttalandet om att en utredning pågår. Rolf Clarksons förhoppning att postverket skall leva upp till de uttalanden som utskottet har gjort saknar därför fullständigt täckning.

ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan bara beklaga att John Johnsson känner på detta sätt. Jag tror att han har rätt i att det förekommer fall där enskilda postdistrikt kommer i kläm, men som jag sade i mitt förra anförande kan man inte göra en omelett utan att krossa ägg. Det händer därför att en och annan blir lidande på den nödvändiga rationalisering som postverket gör. Det är ingenting som vi ser med förtjusning, men om inte portokostnaderna skall stiga ännu högre, vilket ju Tore Nilsson protesterade emot, får man nog försöka att ha litet förståelse också för postverkets problem.

JOHN JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Nu förstår jag inte Rolf Clarksons resonemang ett dugg. Att döma av det har utskottets uttalande tydligen inget som helst värde. Utskottet skriver nämligen:

”Utskottet vill slutligen understryka att skälig hänsyn måste tas till lokala och regionala önskemål om postverksamhetens organisation m. m. Utskottet finner det sålunda nu såsom tidigare vara i hög grad angeläget att förbättringar i verkets service inom landsbygds- och glesbygdsområdena i den riktning motionärerna angivit kommer till stånd även om detta medför kostnadsökningar för verkets del.”

Jag konstaterar att Rolf Clarkson inte är ense med utskottet i dess skrivning, och jag beklagar det. Om han vore ense med utskottet borde han uttala att postverket skall följa utskottets skrivning.

ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Det är klart att jag står bakom utskottets skrivning och tankar i dessa avseenden. Vad som kom mig att kanske gå litet längre än vad John Johnsson tyckte om var hans yttrande att postverket går fram utan minsta hänsyn till sina klienter. Det tror jag är överord.

Vi ser självfallet mycket allvarligt på åtgärder som försämrar postal service i landet. Men vi har också anledning att tro att postverket förstår att vi ser allvarligt på detta och att man på alla sätt försöker gå fram skonsamt. Jag tror att utskottets inställning är just den som John Johnsson vill ha. Det finns härvidlag ingen diskrepans mellan oss och postverket.

Jag ber, herr talman, att i detta sammanhang få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 13.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! En väl fungerande postservice är en betydelsefull tillgång för samhällets invånare, oavsett om man har tillgång till postanstalt eller lantbrevbärrarlinje.

Postens service

I motion nr 904 har jag och Kersti Johansson aktualiserat postens service för invånarna i några byar i Eksjö kommun. Det kan inte vara tillfredsställande att servicen är så dålig att invånarna erhåller sin morgontidning först långt fram på eftermiddagen. Målsättningen från postverkets sida måste vara att samhällets invånare, oavsett om man bor på landsbygd eller i tätort, får en sådan service att utdelningen av post är avklarad senast kl. 14.00.

Trafikutskottet har i sitt yttrande över motionen skrivit positivt och bl. a. sagt att det i hög grad är angeläget att förbättringar vidtas i postverkets service inom landsbygds- och glesbygdsområdena, även om – och det tror jag är viktigt att betona – en sådan utökad service skulle medföra ökade kostnader för postverkets del. Detta uttalande är positivt och bör, som jag ser det, självklart leda till att postverket vidtar erforderliga åtgärder.

Man blir emellertid betänksam när man konstaterar att utskottet även under förra riksmötet gjorde ett uttalande med nästan exakt samma innehåll. Den försämring av postservicen som vi åberopar i vår motion har nämligen uppstått under senare hälften av förra året. Det är tydligen inte tillräckligt att man från riksdagens sida gör positiva uttalanden, för det tycks inte leda till något resultat, i varje fall inte i positiv riktning.

Med tanke på att utskottet är enhälligt i sin uppfattning anser jag det för dagen vara meningslöst att yrka bifall till motionen. Jag avser emellertid att följa utvecklingen med största uppmärksamhet och, om det hela inte leder till en tillfredsställande lösning, på annat sätt aktualisera postverkets service till samhällets invånare.

Rolf Clarkson förutsatte, som talesman för utskottet, att postverket handlar i samma anda som utskottets skrivning innebär. Jag har med mitt exempel bevisat att man inte gör det, att man inte följer de uttalanden som riksdagens trafikutskott gör. Det är naturligtvis att beklaga.

Det kan, som jag sade, inte vara tillfredsställande att människor ute i glesbygder får sin morgontidning långt fram på eftermiddagen. Då kan den ju vara inaktuell. Även dessa människor som bor i glesbygder måste kunna hävda sin rätt att få morgontidningen i god tid.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Också jag finner anledning att lägga mig i den här debatten.

Det är många som motionerat om förbättringar av postbetordran i glesbygd, och det finns också i många motioner protester mot den försämring av postservicen som fortfarande förekommer, trots alla deklARATIONER.

Jag har i en motion yrkat att det för postförsörjningen i glesbygd skall vara

en målsättning att ha en daglig postbefordran. Bakom det yrkandet ligger det naturliga kravet att tillgång till daglig post är att betrakta som en medborgerlig rättighet och att man endast i extremfall, t. ex. i väglöst land, skall pruta av på det kravet. I ett rikt land som Sverige bör vi ha råd med en sådan service. Och jag kanske också bör påpeka att även glesbygdens folk betalar sin del av bördan i det här hänseendet.

Betydelsen av den kommunikation som daglig post innebär är faktiskt större i glesbygderna än i tätorterna. Det tycker jag att man också skall ha med i bilden när man diskuterar det här ämnet. Det är faktiskt så att man i tätorterna kanske får värja sig mot den här typen av kontakter, medan det i glesbygden finns ett stort behov. Det har också gjorts undersökningar av läsvanorna i glesbygderna jämfört med tätorterna. Undersökningen har klarlagt att man läser tidningar och övrig post mycket noggrannare i glesbygderna än vad man gör i tätorterna beroende på att det finns ett behov av kommunikation med omgivningen.

Det är egentligen samma trogna skara är efter år som står här och debatterar denna fråga. Motionerna har kommit igen, och svaret från utskottet är ett upprepande. Jag skulle nästan vilja säga att det är med en drucken papegojas envishet som utskottets talesmän framför samma argument år efter år, och utskottet skriver mycket välvilligt vid behandlingen av våra motionsyrkanden.

Men det verkar som om utskottet levde i något slags drömvärld, där man tar postverkets uppgifter för gott och inte själv undersöker de faktiska förhållandena, hur det är i det verkliga livet. Trots utskottets uttalanden om att det skall finnas en viss service, att det skall ske en fortlöpande översyn av organisations- och arbetsformer och att detta även skall få innebära kostnadsökningar för postverket, och trots uttalanden som postverkets generaldirektör Rainer gjort om att det inte skall ske några indragningar i Sverige mer, utan att man skall behålla den postservice som finns, sker det ständigt indragningar av postturer i glesbygderna. Dessutom får många orter, även större, försämrade förhållanden då det gäller tiden för postens ankomst.

Jag tycker att det är viktigt att betona detta. Och jag vill säga att det är sista gången som i varje fall jag som motionär nöjer mig med att bara stå och säga att jag ser vad utskottet skrivit, uppfattar det som positivt och hoppas att detta också skall förverkligas i postverkets aktioner. Om det inte sker en sinnesförändring som även tar sig praktiska uttryck kommer i varje fall jag att försöka samla de motionärer som nu uppträder här, så att vi verkligen sätter makt bakom orden i det här ärendet i fortsättningen.

Vi kräver faktiskt att utskottet nästa gång motionerna kommer – och de kommer, det lovar jag – går djupare in i ärendet och verkligen tar på allvar de uppgifter vi lagt fram om påvisbara försämringar i postbefordran. Jag vill framföra denna kraftiga meningsyttring till utskottets företrädare att lägga på minnet.

ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag är av många skäl mycket vänskapligt inställd till Rune Ångström, och jag förmodar att det var hans skämtlygne som kom honom att efter dagens alkoholpolitiska debatt påstå att vi som svarar för utskottet upprepar våra påståenden med en drucken papegojas envishet. Det är möjligt att man kan skoja på det viset, men vi har faktiskt inte druckit någon alkohol på något håll i utskottet i dag – det kan jag försäkra Rune Ångström.

Jag håller med Arne Fransson om att det är väl sent att få sin morgontidning kl. 2 på eftermiddagen. Men jag tror att både Arne Fransson och Rune Ångström förstår att det inte bara är fråga om den goda viljan hos postverkets ledning. Det är också fråga om de praktiska möjligheterna. Det är inte minst ett personalproblem. En brevbärare som kör ut på en tur måste ju starta någonstans. Han skall ha sitt fulla pass, och de som kommer sist i passet får alltså sin post väldigt sent. Det är svårigheter som jag inte kan se att man kan göra någonting åt.

Men vad jag kan lova både Arne Fransson och Rune Ångström är att vi än mer allvarligt skall försöka verka i den anda som ni kräver i era motioner. Jag rekommenderar er alltså att återkomma med dem. Jag hoppas att – för att tala latin – gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo, dvs. att droppen urholkar stenen, icke genom sin kraft utan genom att ständigt falla.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag känner Rolf Clarkson, utskottets talesman, mycket bra. Jag har uppfattat att han har glimten i ögat. Därför tycker jag det var onödigt att han försäkrade att det inte hade förekommit någon alkoholförtäring. Som Rolf Clarkson mycket väl förstår var det en liknelse jag använde om utskottets ständiga upprepande av samma påstående år efter år, utan att våra argument i sak har någon verkan. Det var också kontentan av mitt anförande.

Droppen urholkar stenen, sade Rolf Clarkson. Jag hoppas det. Hittills har vi inte märkt någonting av det – annat än den urholkning som skett av servicen från postverkets sida i glesbygderna.

Jag upprepar att jag förväntar mig att utskottet tar på allvar våra konkreta bevis för den försämring som vi talar om i våra motioner och ber postverket förklara hur detta kan ske när det finns klara uttalanden från riksdagen i den frågan och när postgeneralen själv sagt att så inte skall vara fallet.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag uppfattar inte det här som en diskussion där jag står mot utskottets talesman Rolf Clarkson. Men det finns några rader i betänkandet som jag skall peka på.

Rolf Clarkson sade att det bara var några få människor som inte fick sin post utburen varje dag. Så få är det inte, Rolf Clarkson. De flesta människor, inte minst i tätorterna, får sin post utburen två gånger eller t. o. m. tre gånger per dag. Tänk om de skulle avstå från en postutbärning per dag, och

pengarna kunde användas till att förbättra förhållandena för dem som inte får sin post utburen mer än tre gånger per vecka. På sina håll i Vindelns kommun får de själva betala för en fjärde tur. Tänk om vi svenskar kunde vara så solidariska. Dessutom skulle det kanske ge mer arbete åt glesbygden.

I motion 1347 av mig och några andra står att alla svenska hushåll i stort skall ha samma postservice. Jag understryker uttrycket "i stort". Det går inte att åstadkomma exakt samma service för alla, men man kan komma längre än nu.

På s. 5 i sitt betänkande skriver också utskottet: "Utskottet vill slutligen understryka att skälig hänsyn måste tas till lokala och regionala önskemål om postverksamhetens organisation m. m. Utskottet finner det sålunda nu såsom tidigare vara i hög grad angeläget att förbättringar i verkets service inom landsbygds- och glesbygdsområdena i den riktning motionärerna angivit kommer till stånd även om detta medför kostnadsökningar för verkets del." Jag förutsätter att postverket kan spara in på servicen i tätorterna och i stället hjälpa människorna ute i glesbygderna. Vi kan nå längre, säger utskottet. Det säger också jag, och det tror jag poststyrelsen säger. I likhet med John Johnsson och andra hoppas jag att poststyrelsen lyssnar till vad utskottet uttalar.

Med anledning av en planerad indragning av postservice i en Norrlands-kommun för ca ett och ett halvt år sedan framhöll de som arbetade med posten där tre oerhört viktiga saker i en skrivelse till poststyrelsen. För det första skrev man att planens ekonomiska inriktning, som torde vara huvudskälet, icke ger någon nämnvärd vinst företagsekonomiskt sett. Det blir fler tjänster i tätorterna, medan det blir sämre ute i bygderna. För det andra framhöll man att postexpeditionen i Storuman hade 276 postväskor och att det nu skulle bli ännu fler och därmed jobbigare och svårare. För det tredje pekade man på postverkets sociala skyldigheter mot befolkningen i glesbygderna. Människorna här uppe, skrev man, vill ogärna flytta in i tätorterna. De vill bo i den miljö som de verkat i, och det gör att många pensionärer bor ute på landsbygden, framhöll man.

Det här torde poststyrelsen och utskottet vara överens med oss om. Min förhoppning är att det skall ge utslag i verkligheten, så att ytterligare försämringar, som man fruktar, kan undvikas.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Det vore naturligtvis bra om en förbättrad postservice för människorna i glesbygderna av det slag som Tore Nilsson talade om kunde genomföras. Men på sätt och vis har det faktiskt redan skett. Ingenstans, varken i tätorterna eller i någon avlägsen ort i detta land, förekommer mer än en enda postutbärningstur per dag. Den som vill få post flera gånger om dagen får göra sig omaket att ta sig till sin eventuella postbox på poststationen. Det är ett sätt som postverket har använt sig av för att ge glesbygderna bättre service. Det är alltså nödvändigt att veta att posten hela tiden strävar efter att ge den service som Tore Nilsson efterfrågar.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag till tele-
kommunikationer*

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag räknar utbärning av tidningar som en posttur. Själv bor jag 11 km från Stockholms centrum och får min morgontidning kl. 06.30 och annan post längre fram på dagen. När jag säger att invånarna i Vindelns kommun får post tre gånger i veckan, så motsvaras det alltså av att invånarna i de flesta andra får post två gånger om dagen, en gång på lördagen och t. o. m. en gång på söndagen i form av en morgontidning. Det är alltså en stor skillnad i servicen beroende på var man bor.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Tore Nilsson och jag får nog föra ett samtal mellan fyra ögon om de möjligheter till postservice som finns. Men det är inte posten utan privata företag som har hand om tidningsutbärningen. Att, som Tore Nilsson gör, slå ihop den med postens service är inte riktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 11 Anslag till telekommunikationer

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:14 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Telekommunikationer jämte motioner.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Telekommunikationer och informationsbehandling hör till de mest expansiva sektorerna i hela industrivärlden. Den traditionella telefonrörelsen håller på att helt förnyas med elektronikens hjälp. En rad nya teletjänster blir tillgängliga under 1980-talet. Ny teknik har visat sig effektiv när man är ute efter att rationalisera och spara in personal.

Samtidigt som utvecklingen på de här områdena rullar på med i det närmaste okontrollerbar hastighet vädrar de multinationella företagen morgonluft. ITT, IBM, Philips och Siemens heter några av de största giganterna som nu tränger sig in på den svenska marknaden.

Hur skall televerket och dotterbolagen på produktionsidan anpassa sig till de nya förutsättningarna? Bland de anställda finns det en välgrundad oro. Denna oro har fått ytterligare näring inför televerkets planer att minska de manuella telefoncentralerna från 26 till mellan 3 och 5. Man räknar i långtidsplaneringen med att 6 000 till 7 000 jobb är i farozonen under de närmaste 20 åren. Facket ser det därför som en viktig uppgift att skaffa fram nya jobb i stället för de arbetstillfällena som försvinner på grund av den nya

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag till tele-
kommunikationer*

tekniken.

I höstas hemställde televerket i en skrivelse till regeringen att få pröva nya vägar för att lösa finansieringen av framtida investeringar i terminalutrustningar och därmed bättre rusta sig för den hårdnande konkurrensen. För att kunna behålla och utvidga marknadsandelarna t. ex. när det gäller larm, teletex och telefax anser televerket det nödvändigt att utan dröjsmål bilda ett finansieringsbolag som skall kunna ta upp lån på den öppna lånemarknaden.

Vpk ställer sig tvcksamt till denna form av finansiering inom den statliga sektorn. Vi har dock bedömt att televerkets strävanden i detta fall sammanfaller med de anställdas intresse av att trygga sysselsättningen för framtiden. Det är alltså vår skyldighet att stödja verket i dessa strävanden.

Herr talman! Tillåt mig påminna om det krypskytte som enligt tidningen Statsanställd pågår mot televerket från borgerligt håll. Larmföretag och tillverkare av terminalutrustningar påstår i ett flertal tidningsartiklar bl. a. att televerket utgör ett hot mot den fria konkurrensen. De ifrågasätter alltså televerkets strävanden att upprätthålla sysselsättningen för sina anställda.

De borgerliga ledamöter som står bakom motionerna 1979/80:548 och 1979/80:901 är ute i samma syfte. De vill inskränka televerkets roll till att vara ett ledningsserviceorgan. Godbitar av typ terminalutrustningar vill de utan betänkligheter överlåta på de multinationella företagen. Motionärerna vill sätta stopp för televerkets försök att hävda sig på marknaden i fri konkurrens med andra företag.

Vårt parti anser att de statliga företagen tvärtom skall ges möjligheter att satsa offensivt på ny teknologi och utveckling inom ramen för hushållning med energi och råvaror.

Regeringen har dröjt med att svara på televerkets framställning. Jag vill citera ledaren i nr 8 av tidningen Statsanställd, där man säger: "Det är svårt att frigöra sig från tanken att den rabiata inställningen till statlig företagssamhet som finns i många högerkretsar har fått regeringen att tvcka. Under de senaste fyra åren har man som bekant inte sparat någon möda när det gällt att stödja det privata kapitalet. Nu får man lov att ta sig i kragen. 43 000 anställda i televerket väntar på svar. Deras väl och ve under 80-talet hänger åtskilligt på hur regeringen hanterar den här frågan."

Utskottet har i sin skrivning lämnat s-motionen 1978/80:1353, som upprepar televerkets framställning till regeringen, utan åtgärd. Utskottet hänvisar till remissbehandlingen av frågan och hoppas att en tillsatt arbetsgrupp skall lämna in ett förslag under innevarande riksmöte. Detta är väl värt att positivt notera, men om man studerar de inkomna remissvaren, som är rätt många, finner man att det helt övervägande antalet är negativa till de föreslagna bolagsbildningarna i televerkets regi. Låter man dessa svar vägleda den fortgående hanteringen av frågan finns det nog anledning att förmoda att den inte är helt avgjord.

I vpk har vi noterat detta och kan inte helt värja oss från misstanken att man är ute för att ytterligare fördröja frågan. Men ärendet brådskar, och

ytterligare uppskov kan inte accepteras om televerket skall kunna hänga med i den lavinartade utvecklingen på telekommunikationsområdet. Det är berättigat, tycker jag, att rikta en fråga till motionärerna: Hur tänker ni ställa er om frågan inte skulle utveckla sig i den riktning ni tydligen hoppas, eftersom ni inte här reserverat er till förmån för motionen i utskottet?

Från vårt partis sida kommer vi att noga bevaka frågans vidare utveckling och slå larm vid varje tendens till onödig fördröjning.

*Anslag till tele-
kommunikationer*

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vissa statliga verk har en benägenhet att se besparingsmöjligheter i försämrade service för allmänheten. Detta gäller exempelvis televerkets uppdelning av telefonkatalogen för Östergötland i två delar. De besparingar verket gör är dock mindre än de olägenheter som blir följden. När verket återopar även miljöskäl för sin åtgärd, blir argumentationen något ansträngd.

De skäl mot en uppdelning av telefonkatalogen som anförts i motion 211, bakom vilken företrädare för samtliga partier står, väger betydligt tyngre än de skäl televerket anför.

Trafikutskottet avstyrker motionsyrkandet om en sammanhållen telefonkatalog för Östergötland men gör ett uttalande som jag önskar få ytterligare kommenterat av utskottets företrädare.

Trafikutskottet erinrar om att när förändringar av katalogen för bl. a. Stockholmsområdet var aktuella uttalade utskottet att de rationaliseringsåtgärder beträffande katalogindelning och -distribution som kan komma att aktualiseras inte får leda till serviceförsämringar för abonnenternas del. Skall detta tolkas som en uttalad mening från utskottet också inför den utvärdering som verket säger sig ha för avsikt att göra i Östergötland? Tillsammans med utskottets uttalande rörande vikten av att statliga verk bör samordna sin planering med de regionalpolitiska riktlinjerna, skulle detta kunna vara en betydelsefull viljeyttring för frågans fortsatta handläggning.

Det hade varit önskvärt att riksdagen ställt sig bakom motionsyrkandet om en begäran hos regeringen om initiativ för en sammanhållen katalog för Östergötlands län. Ju längre televerket fullföljer sina planer, desto svårare kan det bli att få till stånd en återgång till sammanhållen katalog. Ett uttalande från utskottets företrädare med anledning av den fråga jag ställt kan dock vara av värde som opinionsyttring.

BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande om telekommunikationer behandlas en fråga som är av mycket stor betydelse för televerkets framtid. Verket har i en skrivelse till regeringen i följ höst begärt att få bilda två bolag, Telefinans AB och Teleinvest AB. Därigenom skulle enligt verket dess finansieringsmöjligheter förbättras så att det kan hävda sig i konkurrensen med andra intressenter på området. Vidare skulle effektiviteten i samordningen mellan de olika dotterföretagen öka. Därmed tryggas på ett bättre sätt sysselsättningen för de anställda, precis som Sven Henricsson sade i sitt

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag till tele-
kommunikationer*

anförande.

En socialdemokratisk partimotion har biträtt televerkets krav på att stärka dess ställning och öka dess handlingsfrihet.

Med anledning av televerkets skrivelse och motionskravet har ett enigt utskott uttalat att det "finner det angeläget att verkets ekonomiska handlingsfrihet och möjligheter att möta en skärpt konkurrens ökas på det sätt som skulle kunna ske exempelvis genom de föreslagna bolagsbildningarna eller i annan ordning. Skäl talar därför för ett tillmötesgående av verkets och motionärernas önskemål härom."

En arbetsgrupp i departementet bereder f. n. ärendet. Till den och till dess uppdragsgivare säger utskottet: "Utskottet finner det med hänsyn till frågans stora vikt angeläget att arbetet inom gruppen bedrivs med skyndsamhet samt att härav föranledda förslag snarast föreläggs riksdagen – om möjligt under innevarande riksmöte."

Televerket har självt begärt att få starta de nya bolagen den 1 juli i år. Därför förväntar vi oss från utskottet att regeringen med stor iver försöker att tillmötesgå utskottets krav att om möjligt komma med förslag redan under innevarande riksmöte.

Varje fördröjning försvagar televerkets konkurrenssituation och förstärker de utländska bolagens intressen på den svenska marknaden. Det har Sven Henricsson säkert rätt i. En sådan utveckling är ett hot mot sysselsättningen för de anställda. Det är också utskottet medvetet om. Därför är det bråttom.

Herr talman! Jag vill till herr Henricsson säga att det självfallet är ett viktigt uttalande som utskottet har gjort. Jag är helt övertygad om att den reaktion som det mött i de anställdas tidningar, som naturligtvis Sven Henricsson också har följt, är alldeles riktig. Man konstaterar där att i och med detta uttalande har regeringen fått en uppmaning att med iver försöka tillmötesgå det här kravet. Det är viktigt för de anställdas skull att televerket får en möjlighet av det här slaget. Det tror jag att de flesta av oss är överens om. Skulle inte någonting ske är jag alldeles övertygad om att både motionärerna och utskottet kommer att ta upp frågan igen på det sätt som det då är möjligt att göra.

Till herr Berndtson vill jag säga att ett enkelt svar på hans fråga är ja. Vårt uttalande om Stockholm hade avsedd verkan utan att vi behövde så att säga höja rösten särskilt mycket. Det är min bestämda övertygelse att det uttalande som utskottet har gjort kommer att få samma verkan när det gäller Östergötland.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är gott och väl om vi nu kan betrakta utskottets uttalande som ägnat att driva fram ett regeringsförslag i den riktning som utskottet vill, men vad vi har velat peka på är följande.

Detta ärende har föregåtts av en debatt som i hätskhet mot statlig verksamhet knappast är jämförbar med någon annan på senare tid. Man har gjort utfall och påstått att televerket vill ta monopol på hela den här

verksamheten. Man har vidare gjort gällande att det går mer eller mindre otillbörligt till. Om man studerar remissvaren blir man dessutom mycket betänksam över att det finns krafter i rörelse som ännu inte har givit upp när det gäller att driva fram tanken att televerket skall vara linjebärare och andra skall få applicera sina system på dessa linjer. Därför har vi varit betänksamma. Men kan vi med det här beslutet driva frågan framåt är det bra. Vi tillåter oss emellertid att med vaksamhet följa ärendets fortsatta utveckling och slå larm i den mån vi har möjlighet.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag anser visserligen fortfarande att det hade varit bättre om utskottet och kammaren hade biträtt motionsyrkandet, men jag noterar gärna som positivt att utskottets talesman understryker uppfattningen, att åtgärderna inte får leda till serviceförsämringar för abonnenterna. Nu är det naturligtvis ofrånkomligt med försämringar för abonnenterna till följd av den åtgärd som televerket redan har vidtagit, men sista ordet är ju inte sagt i frågan. Det skall ske en utvärdering, och det kan vara av värde inför denna utlovade utvärdering att riksdagen inte utan vidare godtar televerkets propå. Jag menar alltså att Bertil Zachrissons besked kan vara av betydelse i det sammanhanget.

BERTIL ZACHRISSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Sven Henricsson att självfallet finns det många röster, och en del röster som man kan vara mycket kritisk mot, som har yttrat sig i diskussionen om televerket. Det finns även remissinstanser som har gett egendomliga besked – det kan jag också hålla med om. Men riksdagens ord brukar ju väga tyngre än diverse enstaka röster och diverse remissinstanser.

Sedan vill jag bara konstatera med glädje att vpk vill vara med om vaksamheten. Det fanns ingen vpk-motion på det här området, men det är bra att ni är med i vaksamheten nu.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller det sistnämnda är det ju så här i riksdagen att vi följer varandras arbete. Vi visste faktiskt i god tid att det förelåg ett motionsutkast från SAP som syftade till att ta upp televerkets framställning. Då fann vi ingen anledning att själva göra det.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Televerket har ju monopol på telenätet. Något annat vore ganska opraktiskt. Vi kan inte rimligen ha flera konkurrerande företag som lägger ner kabel och spänner ledningar över landet. Ett sådant naturligt monopol har televerkets motsvarigheter på de flesta håll i världen.

Men därav följer inte att televerket bör ha monopol på de apparater som på olika sätt kopplas in på telenätet. I Sverige är televerkets monopol mer vidsträckt än i många andra länder. Abonnentväxlar får t. ex. – i motsats till

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag till tele-
kommunikationer.*

hur det är i de flesta västeuropeiska länder – inte i Sverige ägas av abonnenten eller säljas i konkurrens mellan fristående företag.

Vi står nu inför en stor expansion av teletjänster. Med telefax kan bilder, ritningar och annat föras över mellan olika abonnenter. Med teletex kan man förmedla information från datorer. Detta är en ny, spännande och kanske farofylld utveckling. På flera sätt handlar det om informationsfrihet. En del av de uppgifter som tidningar i dag har kan komma att övertas av de nya informationstjänsterna. Det är då viktigt att de nya formerna för information inte blir ett statligt monopol. Så är det heller inte formellt – men riskerna finns.

I dag sker en stor del av utbyggnaden av nya teletjänster på televerkets villkor. Televerket bestämmer ju över telenätet och kan därför avgöra på vilka tekniska villkor som olika sorts utrustning skall få anslutas till nätet och kan också bestämma hur information skall ges om olika konkurrerande utrustningar.

Televerket tycks nu på bred front satsa på nya teletjänster. Det gör man genom att sälja egen utrustning och marknadsföra den med hjälp av sina egna monopolkanaler. Jag skall ta två exempel.

Ett litet elektronikföretag i Täby begärde att få ansluta en uppringningsautomat för ett datasystem till televerkets nät. Den tekniska lösningen var godkänd. Men televerket sade nej, därför att man hade för avsikt att om ett par år lansera en egen produkt på detta område.

Ett annat exempel är marknaden för larmutrustningar. Till för ett par år sedan var det ingen svårighet för fristående leverantörer av larm att få hyra ledningar av televerket. Nu har televerket självt etablerat sig på denna marknad, och då tycks det vara praktiskt omöjligt för utomstående att utan långa väntetider få tillgång till linjen, medan företagen som står nära televerket får det med en gång.

Herr talman! Jag har här en annons som televerket gjort för den nya tjänsten telefax. Den marknadsförs under formell konkurrens. Men ingentans i denna stora annons antyds att det kan finnas konkurrerande fabrikat, att detta inte är en apparat likställd med telefonen – som ju bara televerket säljer. Försäljningen sker genom televerkets eget försäljningskontor, med 90-numret. Televerket vägrar också att i den abonnentförteckning över telefaxabbonenter som man avser att ge ut ta med andra abonnenter än de som köpt utrustning av televerket.

Herr talman! Utskottet tycks – enligt dess behandling av en motion från några folkpartister – inte vara så oroligt för monopoltendenserna och hänvisar dels till pågående utredningar, dels till att regeringen uppmärksamt bör följa utvecklingen på området. Det är O. K. för den här gången. Men jag tror ändå att just därför att telekommunikationstjänster kommer att öka så snabbt och spela en allt större roll för svensk demokrati, måste vi se till att de tillhandahålls i en marknad av mångfald och inte av en statlig monopolinstituttion.

BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Det svenska televerket är ett ovanligt effektivt och rationellt skött verk. Att telefonera är billigare i Sverige än i de flesta andra länder. Det beror på att televerket bedriver sin verksamhet på ett rationellt sätt, i konkurrens där det är rimligt och med monopol där det är rimligt.

Olle Wästberg vill urholka televerkets naturliga utvecklingsmöjligheter, och jag vet inte vilkas intressen han egentligen går. Jag kan bara konstatera att skulle man tillgodose hans intentioner skulle det vara ett allvarligt hot mot televerkets möjligheter att utvecklas just på ett sådant sätt att det också i fortsättningen kan vara ett effektivt verk och ge tjänster som är billiga åt den svenska allmänheten. Det är därför som utskottet har avvisat motionen.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag uppfattade utskottets yttrande som positivt, på det sättet att man inte heller från utskottet förespråkar ett monopol på dessa områden. Bertil Zachrisson tycks avvisa själva tanken att man skall ha konkurrens om de nya teletjänsterna, vilket är allvarligt.

Televerket i Sverige fungerar effektivt och rationellt. Men skulle det urholka effektiviteten att man har konkurrens? Det är ju en allmän erfarenhet att monopol inte brukar befrämja effektivitet. Konkurrens brukar tvärtom leda till att effektiviteten stärks.

Men det är inte effektiviteten det i första hand handlar om. Det handlar om att det på områden som rör informationsfrihet, när det gäller att information skall kunna spridas fritt och på olika sätt, är viktigt att vi har mångfald och att staten inte har monopol. Jag tror inte att någon här är beredd att förespråka ett statligt monopol på t. ex. tryckerier. På samma sätt bör vi inte ha ett statligt monopol på andra möjligheter att förmedla information.

Bertil Zachrisson frågade vilka intressen jag företräder. Det är ändå en ganska naturlig liberal uppgift att tala för konkurrens och mångfald på ett område som gäller informationen till medborgarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Diverse

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Onsdagen den
26 mars 1980

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:42 med anledning av motioner om förbud mot våldspornografi m. m.

*Förbud mot vålds-
pornografi m. m.*

I detta betänkande behandlades motionerna
1979/80:1038 av Karin Ahrland (fp), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om lagstiftning mot framställning och försäljning av våldspornografiska bilder, och
1979/80:1047 av Tore Nilsson m. fl. (m).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motion 1979/80:1038,
2. avslå motion 1979/80:1047.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det börjar nu framgå allt tydligare att det var ett olyckligt beslut som riksdagen fattade för ett tiotal år sedan då det gäller lagstiftning mot hädelse, som bl. a. tas upp i konstitutionsutskottets betänkande 42. Jag har tagit fram en hel del handlingar från debatterna 1970 och 1971, och det är en ganska intressant läsning, givetvis omöjlig att här återge. Men jag hänvisar den som är intresserad av saken att i synnerhet betrakta reservationerna till konstitutionsutskottets utlåtande 1970:39. Där förutsågs vad vi nu har upplevt och som så många svenskar vänder sig emot. Då ansågs ju att man i frihetens, demokratins och liberalismens namn skulle ta bort lagstiftning som hindrade människor att säga precis vad som helst om vad som helst. Människorna skulle ges rätt att yttra sig fritt, även om de trampar på andra människor och en hel kyrka.

Det förslag till tryckfrihetsförordning som antogs 1970 var vilande ett år. 1971 togs det upp på nytt, och Allan Hernelius yrkade avslag på det vilande förslaget. Jag hänvisar till hans tal den gången, som är mycket aktuellt och giltigt även i dag.

Till första lagutskottets utlåtande 1970:47, som behandlade förslaget till tryckfrihetsförordning, fanns det sex reservationer. I den första reservationen begärde herr Schött och fru Kristensson uppskov till hösten med behandlingen av propositionsförslaget. I reservation nr 2 anförde herr Schött och fru Kristensson att utskottet bl. a. borde ha uttalat: "Enligt utskottets mening innefattar propositionsförslagen åtskilligt som står i strid med grundläggande värderingar hos stora delar av vårt folk. För många torde den reella innebörden av flera av förslagen också te sig utomordentligt stötande." Det är det som har blivit fallet.

Fru Kristensson tog i debatten också upp att hänsyn inte togs till nordisk lagstiftning på området. Norge och Finland hade då och har fortfarande en lag som hindrar de värsta avarterna.

Jag hänvisar till en debatt som hölls redan 1889 om ansvaret för en bok som

– om jag minns rätt – hette Brevet till världsupphovsmannen. Den blev fälld, och utgivaren fick ett straff. Jag skall inte gå in på detta, men i samband med denna händelse skrev historikern Karl Warburg 1889: Religionsfrihet kan aldrig få bli liktydigt med rätten att smäda och håna andras övertygelse. Det är enligt min mening en självklarhet. Lika visst som jag håller på tryckfrihet och yttrandefrihet menar jag att det inte får innebära att man kan trampa på det som många människor håller heligt.

Jag skall för dagen inte säga så mycket. Jag vill bara ge några vittnesbörd från svensk kristenhet som jag har fått i dag på morgonen och som jag tar fram i stället för det anförande som jag hade tänkt att hålla.

Det gäller en ledare i Stridsropet. Författaren heter Eskil Roos. Han utgår ifrån vad som just nu händer i London, där man för utsålda biografier visar en film som heter Life of Brian och som är en parodi på Jesu liv. Man ger världens Frälsare ett annat namn och spelar upp en film som är full av hädelse och förlöjligande. Människor strömmar till för att se filmen. Får de då inte göra det? Givetvis kan man svara jakande på den frågan, men jag tycker att det är en upprörande sänkning av nivån i det samhälle som tillåter detta. Så långt mina egna kommentarer.

Eskil Roos skriver följande:

”Statens filmkontroll i Norge har totalförbjudit filmen. Som grund till detta har de påvisat att den är blasfemisk och hädisk. Man har inte ens kunnat klippa vissa sentenser, utan ansett att den över huvud taget inte skall visas i Norge. Från kristen sida måste man imponeras av ett så fast ställningstagande. Filmkontrollens medlemmar visar en respekt för kristna åsikter och för landets kristet troende människor som är värd att kommentera. En film som rätt och slätt går ut på att förlöjliga Gud och framställa en skrottretande efterlikning av Jesu liv hör inte få visas i ett kristet land.”

Norge har alltså fortfarande kvar en lag som förbjuder visning av sådana filmer. Den svenska lagen från 1734 var mycket sträng. Givetvis har det varit omöjligt att behålla den fram till i dag. 1864 års strafflag gällde bestraffning för hädelse endast i den mån den åstadkom allmän förargelse. 1970 upphävdes denna lag.

Eskil Roos skriver vidare: ”Detta innebar fritt fram för alla slag av hädelse och bespottelse och inte minst filmen har utnyttjat sig av denna möjlighet. Och genom filmen så får man tyvärr alltför ofta uppleva hur även TV signalerar fritt fram för många slag av hädelse, ord och bild som är sårande för många hundratusen bekännande kristna. Att man sedan genom sådana handlingar gömmer sig bakom den s. k. religionsfriheten gör inte saken bättre. Det borde snarare finnas ett hedersbegrepp som gör att man med hänsyn till alla kristna licensbetalare inte visade sådant som sårar människor djupare än någon kan ana.”

Detta vill jag understryka. Man betalar TV-licens – om man nu har en TV-apparat – och sedan finner man att det är möjligt för utomstående att på så sätt i hemmet förlöjliga det som man håller för att vara allra heligast.

Författaren till ledaren i Stridsropet skriver vidare:

”Nu kommer det naturligtvis inte att dröja många veckor till innan denna

*Förbud mot vålds-
pornografi m. m.*

blasfemiska film kommer innanför Sveriges gränser och visas på landets alla biografier. Något totalförbud eller ens klippning blir det naturligtvis inte tal om vad det gäller denna film. Vårt land är ju bevars liberalens hemort på jorden."

Vi kan inte vänta oss något förbud mot att denna film visas. Eskil Roos menar att kristendomen därmed givetvis inte faller. Det är klart att Kristus håller stånd mot ett sådant angrepp. Vi kristna kan också huka oss och ta emot slagen och säga att det här är vi vana vid. Det här hör till. Vi är ju smålekens folk.

Som medborgare i ett demokratiskt land måste man ändå fråga sig om demokratin kan få innebära smädande av folkgrupp. Jag betraktar oss kristna som ett särskilt folk. Vi är en nation som sträcker sig över hela världen. Vi är ett folk med alldeles bestämda trossatser, med en bestämd trosbekännelse. Jag anser att det här är jämförbart med smädande av folkgrupp. Men Gud klarar sig, och vi kristna klarar oss.

Skall vi i ett litet land, där vi lojalt betalar vår skatt, behöva finna oss i sådant? Vore inte det riktiga att man, som vi antyder i den motion som behandlas i detta utskottsbetänkande, sökte finna en form av lagstiftning som omöjliggjorde åtminstone de allra värsta företeelserna i vårt land?

Här fortsätter jag nu och läser Eskil Roos ledare:

"Vi kristna kan inte stå likgiltiga inför att ett allt större mått av kristusfientlighet och gudsförnekelse tränger in i vårt kristna land. Om ingen annan förstår det så måste vi begripa att detta är till skada för vårt lands moral och för våra barns framtid. Den kristna tron har byggt upp detta samhälle och det vilar på kristna grundvalar och kristna lagar. Skall vi då tolerera att allt det som vi håller heligt skall behandlas hur som helst?"

Jag vill anknyta till det sista: Vi har nyss debatterat om alkoholproblematiken. Det går en flod av förskräckelse över Sverige. Även människor som inte lägger moraliska aspekter på olika saker på samma sätt som vi som är bekännare förstår instinktivt och ser tydligt att detta inte kan få fortsätta. Också ekonomiskt kommer det att bli en katastrof. Det pågår en upplösning av så mycket som är nödvändigt för att en stat skall kunna existera. Hemmen och fostran är inte vad de borde vara. Skolan har svårigheter. Sjukvård och annan vård av människor kommer att ställas inför olösliga problem.

Vad är orsaken? Ja, delvis beror det på att det som samhället byggdes på inte har vårdats, att själva grunden till byggnaden inte har ansetts nödvändig. Man har trott att huset skulle kunna stå utan grund. Man har tagit bort normer och inte ersatt dem med någonting. Det är så det har gått till.

Men skall då vår ungdom bibringas föreställningen att man i en film, i en operaföreställning som t. ex. Josef, i TV kan föra fram sådan kritik mot kristendomen som framställer den som löjlig och dess huvudgestalt, vår Frälsare, som en person som man kan skratta åt? Betyder inte det att man också fortsätter att riva ner grundvalarna, att man grundlägger en katastrof, att detta är ett led i den destruktion i stort som är så oerhört farlig? Jag menar att det är så.

Eftersom utskottet hänvisar till den pågående yttrandefrihetsutredningen

och dess kommande betänkande – vilket kan väntas tidigast 1981 – förstår jag att jag inte nu kan yrka bifall till vår motion. Men jag tycker att det borde vara möjligt för de ansvariga i Sverige, för regering och riksdag, att göra klart att vi inte kan fortsätta så här. Jag skulle vara mycket glad om vi kunde tänka oss att Sverige följde Norges exempel om den film jag talat om klappår på våra portar, och det sägs att den redan gör det.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Förbud mot våldspornografi m. m.

KARIN AIRLAND (fp):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden i år väckte jag en motion om förbud mot våldspornografi. Jag har i motionen skrivit att det är nödvändigt att omvärdera den i och för sig lovvärda liberalism som gjorde att man släppte pornografin fri. Många människor har nämligen överträtt det som var avsikten bakom beslutet den gången.

För ungefär ett år sedan förbjöd riksdagen barnpornografi. Men våldspornografi är fortfarande tillåten, och det tycker jag är mycket egendomligt. Det är dags för riksdagen att ompröva den inställning som man hade när man tog bort förbudet mot pornografin. De som nu tjänar pengar på våldspornografi gör inte demokratin några tjänster. De har helt enkelt överträtt det förtroende som vi gav dem när vi liberaliserade föreskrifterna.

Inte mer än en månad efter det att min motion hade väckts fick jag i min hand ett exemplar av en veckotidning där det förekom ovanligt förråande bilder. Det gjorde att jag gick händelserna något i förväg och framställde en interpellation här i kammaren. Jag frågade justitieministern om inte också han tyckte att det var tid att göra någonting åt detta. Den debatten blev mycket intressant så till vida att justitieministern i början sade att det naturligtvis inte var vackra bilder men att man måste vara mycket försiktig. Yttrandefrihetsutredningen skulle tänka på de här sakerna. Mot slutet av debatten, då det hade deltagit företrädare för alla de fem riksdagspartierna, började justitieministern förstå att det fanns en allmän avsky i riksdagen för våldspornografi. Jag utgår ifrån att han gick hem och funderade över vad han hade hört i riksdagen.

Kanske är jag litet ledsen över utskottsbetänkandet. Jag frågar mig om ingen har läst den debatt som fördes här i kammaren för ungefär tre veckor sedan. Utskottet har på sin vanliga torra riksdagsprosa bara sagt ifrån att frågan om möjligheten att ingripa mot våldspornografi enligt vad utskottet erfarit nu står på yttrandefrihetsutredningens program. Det är ett ord som är bra där. Utskottet har skrivit dit "som nu står på yttrandefrihetsutredningens program". Utskottet har tydligen också telefonerat till departementet och förstått att ledamöterna av utredningen har läst vad som sades här i riksdagen och förmodligen skyndar på det hela.

Men det hade, herr talman, varit ännu bättre om utskottet i sitt yttrande hade givit någon liten åsikt till känna. Tycker verkligen konstitutionsutskottet att våldspornografi är någonting som vi skall tillåta i fortsättningen i det här landet, tycker konstitutionsutskottets ledamöter ändå inte som alla de som deltog i debatten – och som jag framhåller i min motion – att det är dags att ingripa? Det hade, enligt min mening, varit bra för Hans Schöiers

utredning, om utskottet hade kommit med en viljeyttring.

Herr talman! I enlighet med god riksdagstradition har det vördnadsvärda konstitutionsutskottet naturligtvis yrkat avslag på min motion. Jag förstår att utskottet gjort det i tron på och hoppet om att Hans Schöier kommer med sitt betänkande. Jag vill bara säga att det är viktigt att Hans Schöiers utredning, yttrandefrihetsutredningen, faktiskt tar upp den här frågan, så att det kan bli en proposition före nästa valrörelse. Detta är en tryckfrihetsfråga, det vet jag; vi måste ha beslut vid två riksmöten. Vi har ett riksmöte på oss. Nu hoppas vi att yttrandefrihetsutredningen snabbbehandlar frågan, men för att utredningen skall göra detta tror jag att det krävs ett klart uttalande av utskottsordföranden om hur man egentligen ser på saken i konstitutionsutskottet.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! I de motioner som behandlats i konstitutionsutskottets betänkande reses, som vi har hört, krav på begränsningar av yttrande- och tryckfriheten.

Sedan gammalt har vi en generös lagstiftning på dessa områden, dvs. vi har varit aktsamma när det gäller inskränkningar och begränsningar. Vi har menat att detta är en viktig förutsättning för demokratin, den öppna debatten och kulturlivet. Den principiella inriktning som lagstiftningen härvidlag ger uttryck för måste vi, enligt min mening, slå vakt om.

Det finns emellertid vissa inskränkningar i yttrande- och tryckfriheten, och troligen måste vi alltid ha sådana. Gränsdragningen härvidlag är alltid en känslig och besvärlig avvägning mellan de krav som den övergripande principen om det öppna samhället och hänsynen till skyddsvärda intressen ställer. Till detta kommer att uppfattningen om vad som skall vara tillåtet skiftar från tid till annan och mellan olika grupper i samhället. Ändringar i gällande rätt måste därför alltid övervägas noga.

Detta var litet allmänna reflexioner.

Vad gäller motionskraven är jag personligen övertygad om att det finns en utbredd opinion i vårt samhälle mot t. ex. det stora och kontinuerliga utbudet av våldspornografi och sadism. Alster med sådant innehåll är negativa utväxter på tryckfrihetens träd. Våldspornografien är, utöver att den är allmänt osmaklig, också ofta klart könsdiskriminerande, vilket brukar framhållas i debatten.

Karin Ahrland hänvisade i sitt anförande till den interpellationsdebatt som ägde rum här i kammaren för en tid sedan och insinuerade att utskottet vid behandlingen av den här frågan icke hade tagit del av vad som sades i den debatten. Jag kan försäkra Karin Ahrland att hela debatten har ingått i beredningsunderlaget för utskottet när motionskraven övervägts.

Vad gäller hädelsebegreppet, som Tore Nilsson har aktualiserat i sin motion, är inte opinionen – såvitt jag har kunnat förstå – lika klar. De övertramp som förekommit och som påtalats av religiösa grupper har trots allt varit ganska få. Det hindrar naturligtvis inte att de, i de fall där de förekommit, kan ha upplevts som djupt sårande.

Torc Nilsson hemställer i sin motion bl. a. att filmcensuren skall skärpas. Det kan man naturligtvis tänka sig. Men det är också på det sättet att det finns många som anser att filmcensuren för vuxna helt skall slopas. Det har man gjort t. ex. i Danmark. Meningarna i vårt land är således även på den här punkten delade. Nu tror jag för min del inte att det hos oss finns någon övervägande opinion för att slopa filmcensuren – åtminstone inte bland dem som har fått tillfälle att se de bitar som biografbyrån har klippt bort eller de filmer som man helt har stoppat.

Utskottet polemiserar inte mot motionerna i sak. Utskottet avvisar motionärernas utredningskrav med hänvisning till att vi sedan några år, som redan nämnts här, har en parlamentarisk utredning – yttrandefrihetsutredningen – vars uppgifter inbegriper även andra yttrandeformer än det tryckta ordet, t. ex. teater och film. Jag vill erinra om att det var efter förslag från yttrandefrihetsutredningen som riksdagen förra året definitivt beslöt om förbud mot barnpornografi.

Nu är det så att en remissomgång på ett debattbetänkande från yttrandefrihetsutredningen, med ett förslag till en ny yttrandefrihetsgrundlag, nyligen har avslutats. Utredningen har påbörjat bearbetningen av det mycket omfattande remissmaterialet, och parallellt med detta har utredningen diskuterat bl. a. pornografin och filmcensuren. Med kännedom om det utredningsarbete som således är i full gång har utskottet ansett det överflödigt att biträda motionsyrkanden med nya utredningskrav.

Karin Ahrland klagade över att utskottet i sitt betänkande inte ger uttryck för någon klar mening. Det är i och för sig naturligt att vi inte gör det. Vi har vid utskottsbehandlingen naturligtvis inte haft hela det stora material som yttrandefrihetsutredningen tagit fram – och kommer att ta fram – till vårt förfogande. Jag vill erinra om att det trots allt – även om man har inställningen att vi skall vidta åtgärder mot våldspornografi och sadism – finns en del ur tryckfrihetsrättslig synpunkt mycket besvärliga avgränsningsproblem. Det tror jag att alla inser som något funderat på att försöka formulera en lagtext som det är möjligt att tillämpa när det gäller alster av det här slaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är väl att Bertil Fiskesjö personligen medgav att han inte gillade våldsporr – jag hade kanske inte heller väntat mig någonting annat. Jag noterar också att Bertil Fiskesjö insåg att detta – i varje fall till vissa delar – har med jämställdheten att göra. Men jag beklagar fortfarande att Bertil Fiskesjö som konstitutionsutskottets ordförande och utskottets övriga ledamöter i betänkandet inte har velat ge uttryck för någon värdering. Bertil Fiskesjö sade att han tyckte att det var naturligt att utskottet inte gav uttryck för någon mening – det var förklarligt.

Herr talman! Vad är riksdagsutskott till för? Skall de inte ha någon mening? Vad är vi valda för? Jag kan inte förstå annat än att vi allihopa är valda för att ha en mening i varje fråga. Min mening är att våldspornografi är

Onsdagen den
26 mars 1980

*Förbud mot vålds-
pornografi m. m.*

någoting avskryvart, precis som allt våld. Min mening är att det har gått för långt och att vi icke kan tillåta detta längre. Det var det som jag försökte ge uttryck för i min motion, och jag hade verkligen väntat mig att jag skulle få åtminstone ett sådant instämmande från samtliga ledamöter i konstitutionsutskottet.

Jag har nu här i kammaren fått höra den trettonde invändningen mot jämställdhet. Jag tänker inte räkna upp alla invändningar. Plötsligt har detta blivit en jämställdhetsfråga, men man kan inte göra någonting åt saken, eftersom det finns avgränsningsproblem.

Herr talman! Förra gången vi diskuterade den här saken ansågs det visserligen att det var en jämställdhetsfråga, men då skulle vi ha gett uttryck för vår undermåliga begåvning. De vanliga invändningarna när det gäller jämställdheten är att man inte har råd, att man inte har tid, att vi inte har någon humor – jag skall inte räkna upp de andra invändningarna.

Jag hoppas verkligen att man tar vad vi säger på allvar. Jag hoppas verkligen att jag kan få ett medgivande från Bertil Fiskesjö nu, att han också tycker att yttrandefrihetsutredningen skall ta denna fråga med förtur.

TORE NILSSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller den del av konstitutionsutskottets betänkande som rör min motion var Bertil Fiskesjö tydlig och kanske överens med mig innerst inne. Men det är ett par saker jag vill ta upp.

Bertil Fiskesjö sade att han upplevt det så, att det inte var samma tydliga opinion mot hädelse och störande av trosfrid som det var mot våldspornografi. Jag vet då inte hur den opinionen skall uttrycka sig. Åtminstone har jag och övriga riksdagsmän inom den kristna gruppen fått ta emot en väldig ström av brev, telefonsamtal och personliga besök. Vi har också i samfundspressen mött denna opinion. Det gällde både 1970 och 1971 då vi hade debatten om ett avskaffande av lagen och 1979 då det gällde operan Josef.

Sedan kan man säga att de kristna hör till de stilla i landet. I den ledare som jag tidigare citerade skriver Eskil Roos att vi kristna alltför ofta är "en soffagrupp ängsligt slutet och döv för Herrans revelj". Vi kanske är för rädda av oss – men vi här i riksdagen har också försökt att tala i den här frågan.

När det gäller filmcensuren är jag enig med Bertil Fiskesjö och hoppas att den aldrig skall slopas totalt. Om jag gör en parafras av vad Karl Warburg skrev för snart hundra år sedan om religionsfriheten kan jag säga: Filmcensuren måste vara kvar, ty yttrandefrihet eller tryckfrihet kan aldrig få bli liktydiga med rätten att smäda och håna andras övertygelse. Det finns vissa saker som man absolut inte *kan* släppa fram. Det kommer alltid att vara så.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag gav klart uttryck för min mening i mitt anförande. Jag kunde naturligtvis också ha citerat ur yttrandefrihetsutredningens direktiv.

där det klart sägs ifrån att vi skall behandla den här frågan. Vi har redan börjat behandlingen i utredningen, som jag tror jag också nämnde i mitt tidigare anförande.

När det gäller sådana allmänna deklamationer om vad som skall hända i slutskedet kan jag naturligtvis inte tala för utskottets alla ledamöter, eftersom vi inte i detalj har diskuterat detta – just av det skälet att vi har en utredning som är i full färd med att behandla frågan. Därför har vi inte funnit skäl att ta upp en ingående diskussion om någon eventuell meningsyttring från utskottets sida.

Sedan förstår jag inte riktigt Karin Ahrlands insinuation, att jag skulle ha sagt att man inte kan göra någonting åt könsdiskriminering av olika slag. Det har jag aldrig sagt. Visst kan man det! Jag har sagt att i det här speciella fallet finns det en rad problem, bl. a. avgränsningsproblem, och att man inte bara kan vifta undan dem genom att säga att det är fråga om bristande vilja. Jag tror att de avgränsningsproblemen kan lösas men att det blir knepigt. Ingen eftersträvar väl en lagstiftning som skulle kriminalisera t. ex. en stor del av både den klassiska och den moderna litteraturen. Det gäller att hitta en väg för att komma åt det vi alla gärna vill komma åt utan att samtidigt skada sådana kulturyttringar och sådan litteratur som vi alla tycker är seriösa och som alltså skall få fortsätta att produceras och läsas.

Vad gäller Tore Nilsson sade jag att min uppfattning var att de påtalade övertrampen vad beträffar hädelse var förhållandevis få. Det är klart att även några få sådana övertramp kan väcka en mycket omfattande indignation, men det är ändå litet skillnad på om det bara sker några enstaka övertramp eller om det, såsom på våldspornografins och sadismens område, finns ett kontinuerligt flöde av skrifter, med mycket stor upplaga, och som i hög grad läses av unga människor.

Jag har alltså inte sagt att det inte finns en kristen opinion mot vissa övertramp, men jag har sagt att i varje fall enligt min uppfattning har de påtalade övertrampen till antalet varit ganska få.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KARIN AHR LAND (fp) replik:

Helt kort, fru talman!

Jag vill bara säga till Bertil Fiskesjö att det förhållandet att en utredning pågår ju inte kan hindra ett riksdagsutskott från att i betänkandet ge uttryck för sin avsky för våldspornografi. Utredningar är inte heliga; tvärtom kan de må gott av att få veta att de har en klar riksdagsmajoritet bakom sig!

Dessutom noterar jag med glädje att Bertil Fiskesjö nu medger att han tror att avgränsningsproblemen kan lösas. Jag vill bara tillägga – och det är ingen insinuation från min sida, jag insinuerar inte, utan jag vill och jag tycker och jag tänker saker och ting – att frågan om att lösa avgränsningsproblemen är en fråga om att vilja. Om man vill göra någonting brukar man klara det. Jag

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Förbud mot våldspornografi m. m.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Förbud mot vålds-
pornografi m. m.*

räknar med att yttrandefrihetsutredningen kommer att vilja lösa avgränsningsproblemet.

TORE NILSSON (m) replik:

Fru talman! Det är bra att jag fick ett förtydligande av Bertil Fiskesjö. Han menar alltså att övertrampen förekommer vid få tillfällen och inte att opinionen mot dem är svag. Om man kör den opera som jag talade om månad ut och månad in är det emellertid någonting som ständigt upprepas och därför blir ytterst plågsamt. Det är orimligt att man kan få fortsätta med det, när operan innebär en hädelse och ett brott mot vissa grupperns trosfrid. Om den här filmen, som nu går i London – Life of Brian – och som har avvisats i Norge kommer hit, betyder det att över hela vårt land visas detta angrepp på kristen tro, detta förlöjligande av Honom som vi tror på och bekänner och tillber. Det finns flera liknande filmer, och jag är övertygad om att Bertil Fiskesjö inte har reda på allt som visas. Om den här filmen får visas här, kan det bereda vägen för andra. Och om utredningen blir färdig om två år och vi först om tre fyra år kan tänka oss att det sker någonting, fruktar jag för det som är på gång.

Jag vill anknyta till vad Karin Arland sade, att även om det finns en utredning bör det inte vara omöjligt att handla, att åstadkomma någonting, om det är uppenbart att mycket stora värden står på spel.

BERTIL FISKESJO (c) replik:

Fru talman! Jag har aldrig påstått, Karin Arland, att utskottet är förbjudet att ge en meningsyttring till känna. Vi har inte ansett det vara behövt med kännedom om utredningsdirektiven och det pågående arbetet inom utredningen. För den skull har vi inte i utskottet ägnat oss åt att notera alla utskottsledamöters åsikter i detalj. Jag tycker det är väl försvarligt att vi har nöjt oss med hänvisningen till den sittande utredningen.

Personligen upplever jag det som närmast komiskt att jag skall stå här och tala för besinning och eftertanke i dessa frågor med ständig hänvisning till de svårigheter som finns när det gäller att få fram ett tryckfrihetsrättsligt instrument, eftersom jag faktiskt har varit en av de aktiva för att få fram lagstiftningen om barnpornografi och dessutom i utredningen har aktualiserat den nu påtalade frågan. Jag kommer naturligtvis att visa samma aktivitet även i fortsättningen. Men det innebär självfallet inte att jag utan vidare kan säga, att det bara är att knäppa med fingrarna så är det hela klart. Jag vet vilka besvärliga komplikationer som finns om vi samtidigt skall slå vakt om de grundläggande principerna för yttrande- och tryckfrihet, vilket vi väl alla är angelägna om att göra.

GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! För knappt en månad sedan hade vi en stor och fin debatt här i kammaren just om våldspornografi. Det var en enhällig och samstämmig uppfattning som kom till uttryck. Vi var angelägna om att slå vakt om tryckfriheten men ansåg samtidigt att tryckfriheten måste kunna begränsas

Förbud mot våldspornografi m. m.

när det gäller att värna betydande enskilda och allmänna intressen. Och det är ju detta som det är fråga om här. Det behövs ett förbud mot våldspornografi för att människor inte skall skadas.

Mot bakgrund av den engagerade debatt som vi då hade i kammaren tycker jag i likhet med Karin Ahrland att konstitutionsutskottets betänkande är litet väl utslätat. Det ges över huvud taget inte någon mening i frågan till känna, och det talas inte ens om att det är angeläget att frågan utreds. Jag tycker att det är litet svagt. Jag begär i och för sig inte att utskottet skall ta ställning i en fråga som är under utredning. Men man kunde åtminstone ha sagt något om vikten av denna fråga och vikten av att den utreds. Nu har jag sett av talarlistan att Wivi-Anne Cederqvist kommer upp i talarstolen efter mig, och det skulle vara intressant att höra – eftersom Wivi-Anne Cederqvist sitter i utskottet – hur hon har kunnat acceptera en så intetsägande skrivning i en så viktig fråga.

Jag övervägde i dag att framställa ett särskilt yrkande om att frågan om förbud mot våldspornografi skulle brytas ut ur utredningen och behandlas med förtur, som skedde med frågan om barnpornografen. Men jag avstår från detta yrkande, framför allt därför att departementet enligt utskottets utsago anser sig kunna lägga fram en proposition i frågan före 1982 års val. Eftersom lagstiftning till följd av grundlagskaraktären inte kan ske förrän efter valet 1982 är det ju bara en sak beträffande tidpunkten som är viktig och intressant i sammanhanget, nämligen att ett första beslut i frågan kan fattas före 1982 års val. Men detta är, menar jag, ett oavvisligt krav – arbetet måste löpa så att förslag i frågan kan föreläggas riksdagen före 1982 års val. Jag kommer för min del att kontinuerligt förvissa mig om att denna tidsram kan hållas – annars skulle vi få ett alldeles för långt dröjsmål med beslut i den här frågan.

Jag anser f. ö. inte att det finns någon anledning att här i dag gå in i en debatt i själva sakfrågan, utan jag hänvisar till den debatt vi hade den 29 februari i år. Men jag vill passa på att informera om att jag har väckt ett medlemsförslag i Nordiska rådet nu i mars under sessionen i Island. Jag ansåg att frågan om förbud mot våldspornografi var så viktig att den borde tas upp till studium också i nordiska sammanhang. I motionen säger jag följande:

”Det växande antalet våldspornografiska tidskrifter och våldspornografiska inslag i olika tidskrifter inger stor oro. Innehållet i dessa tidskrifter och inslag tenderar att bli allt mer sadistiskt och förråande. Denna exploatering av kvinnor som enbart könsobjekt visar ett i grunden djupt människoförakt.

Vi bör i alla sammanhang värna om yttrande- och tryckfriheten. Ett försvar för våldspornografen under hänvisning till yttrandefriheten representerar emellertid ett missbruk av denna frihet.

Mot bakgrund av den ovan angivna utvecklingen är det angeläget att pröva vilka möjligheter som finns att ingripa mot våldspornografen i dess olika former.”

Så föreslår jag att ministerrådet skall pröva möjligheterna till lagstiftning som förbjuder våldspornografi.

Onsdagen den
26 mars 1980

Förbud mot våldspornografi m. m.

Detta medlemsförslag är undertecknat – förutom av mig själv – av Marjatta Väänänen från Finland och Nathalie Lind från Danmark, båda förutvarande statsråd, samt Ulla Ekelund från Sverige.

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

När Bertil Fiskesjö talade om besvärliga avgränsningsproblem blev jag först litet orolig, men jag tyckte att det blev väl tillrättalagt i den andra repliken. Det är uppenbart att här finns problem. Men det är problem som måste lösas. Vårdspornografi är uttryck för ett kvinnoförakt och för en ojämsställdhet mellan män och kvinnor som inte kan accepteras. Det finns problem, men de måste lösas.

Jag tycker att det känns betryggande när Bertil Fiskesjö säger att han i utredningen vill sätta in sin aktivitet och sina krafter just på att arbeta med ett sådant här förbud.

BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Jag gratulerar Gunnel Jonäng till initiativet på nordisk bas. Det är naturligtvis bra om vi kan komma fram till en enhetlig syn på pornografifrågorna i de nordiska länderna – detta inte minst med hänsyn till det flitiga resandet över gränserna.

Jag kan nämna att man i Danmark, där det såvitt jag förstår inte alls finns samma opinion mot pornografi som i vårt land, dock har arbetat fram ett förslag mot barnpornografi, vilket i allt väsentligt bygger på det förslag som vår yttrandefrihetsutredning lagt fram och som sedan blev lag här i Sverige. En viss omvärdering tycks således kunna vara på gång, även om yttrandefrihetsutredningen vid ett studiebesök i Köpenhamn härförleden inte märkte så mycket av det i övrigt. Någon ambition att t. ex. återinföra filmcensuren för vuxna har man uppenbarligen inte enligt de uppgifter som vi inom yttrandefrihetsutredningen fick från justitiedepartementet vid vårt besök i Danmark.

Gunnel! Jonäng är missbelåten med utskottets knapphändiga skrivning. Hon menar tydligen att det borde ha stått att det är synnerligen angeläget att frågan utreds eller att vi skulle ha betonat vikten av att den utreds. Båda de här formuleringarna skrev jag ner under hennes anförande. För mig verkar detta vara litet av tårta på tårta. Har utskottet kunnat konstatera att frågorna utreds för fullt så är det väl litet överflödigt att säga att det är angeläget att frågan utreds. Jag förstår mycket väl att man kan vilja manifesteras sitt intresse i de här frågorna. Och det är naturligtvis viktigt – för ytterst är det ju den allmänna opinionen som bestämmer vilken lagstiftning vi skall ha. Men vi måste också här i riksdagen se till realiteterna. Båda de motioner som är väckta krävde t. o. m. nya utredningar, och det måste verkligen vara att ta i, när vi redan har en arbetande utredning.

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Fru talman! Jag vill börja med att ge Karin Ahrland en eloge för att hon både motionerat och interPELLERAT om förbud mot våldspornografiska bilder.

Tyvärr var jag inte i tillfälle att höra interpellationsdebatten, men jag har läst snabbprotokollet både i egenskap av utskottsledamot och av eget intresse. Och jag kunde med tillfredsställelse konstatera att representanter för samtliga fem riksdagspartier slöt upp kring Karin Ahrland och uttalade sin avsky för den våldspornografi och därtill hörande förnedring och diskriminering av kvinnan som fortfarande förekommer i vårt land.

I debatten krävdes samstämmt att justitieministern skulle utfärda tilläggsdirektiv till den sittande yttrandefrihetsutredningen för att man snabbt skulle kunna få ett förbud mot våldspornografi. Justitieministerns slutreplik i debatten var också att han gärna skulle utfärda sådana tilläggsdirektiv, om inte yttrandefrihetsutredningen ändå avsåg att ta upp frågan.

Konstitutionsutskottet har nu behandlat Karin Ahrlands motion om förbud mot framställning och försäljning av våldspornografiska bilder. Gunnel Jonäng frågade mig varför utskottets betänkande är utslästat. Som utskottets talesman, Bertil Fiskesjö, redan sagt och som framgår av de citat från direktiven till yttrandefrihetsutredningen som finns återgivna i konstitutionsutskottets betänkande ingår denna fråga i yttrandefrihetsutredningens uppgifter. Utskottet har också från justitiedepartementet inhämtat att utredningens slutbetänkande beräknas bli klart under år 1981. Det skulle därför vara möjligt att behandla frågan om förbud mot våldspornografi före 1982 års val. Något sätt att snabbare behandla denna fråga, som gäller en utvidgning av den straffbara sidan av pornografiområdet, kunde vi inte finna i konstitutionsutskottet. Därför avstyrker utskottet Karin Ahrlands motion.

Jag vill ändå, fru talman, framhålla att den debatt som Karin Ahrland väckt enligt min mening är bra – jag tror den har drivit på denna fråga ytterligare. Det är också bra att Gunnel Jonäng tar upp frågan i nordiska sammanhang.

Därmed vill jag, fru talman, yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkande nr 42.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Utskottet konstaterar i sitt betänkande – till skillnad från justitieministern i den debatt vi hade i februari – att frågan om förbud mot våldspornografi ingår i yttrandefrihetsutredningens uppgifter. Det är naturligtvis mycket bra att vi fått klarhet på den punkten. Det är också bra att yttrandefrihetsutredningen kommer att framlägga ett förslag relativt snabbt – redan 1981.

Men som flera tidigare talare redan konstaterat säger utskottet ingenting i övrigt. Det finns ingen viljeinriktning, det finns ingen programförklaring – betänkandet är ett helt könlöst svar på motionen.

Jag hade väntat mig ett betydligt klarare uttalande från Bertil Fiskesjö om vad yttrandefrihetsutredningen egentligen syftar till. Bertil Fiskesjö sade att det finns en stor och bred opinion mot våldspornografi och förklarade sig personligen vara motståndare till våldspornografen, och det är naturligtvis

Förbud mot våldspornografi m. m.

också bra. Men samtidigt sade han att det här är svåra avgränsningsfrågor och gav intryck av att ett förbud mot våldspornografi skulle innebära att man förbjöd Sergel och liknande. Det visar att Bertil Fiskesjö inte riktigt förstått vad våldspornografi egentligen är. Det gick bra att införa ett förbud mot barnpornografi, och det skall inte vara några problem att lägga fram ett förslag också i den här frågan.

Visst skall vi värna om yttrandefriheten, men som jag framhöll redan i den tidigare debatten: Frihet för ett fåtal kan innebära tvång för de många, och i detta fall för över hälften av Sveriges befolkning, nämligen kvinnorna.

Jag tycker att man går runt frågan hela tiden. I Karin Ahrlands motion finns en uttrycklig viljeyttring: Där sägs att riksdagen skall begära förslag om lagstiftning mot framställning och försäljning av våldspornografiska bilder. Det är alltså ett krav på regeringen att tala om för yttrandefrihetsutredningen att det är ett förslag i den riktningen vi vill ha.

Det verkar på Bertil Fiskesjö snarast som om någon föreslagit att vi skall skriva en lag här och nu i kammaren, men det är naturligtvis inte det det är fråga om, utan det är fråga om att få till stånd en viljeförklaring, som visar att vi är motståndare till våldspornografi.

Jag vill avslutningsvis instämma i den av Karin Ahrland tidigare ställda frågan: Vad sitter vi egentligen här i riksdagen för? Naturligtvis för att uttrycka en vilja. Jag tycker det är litet trist att Karin Ahrland inte yrkade bifall till sin motion. Jag gör det, och jag gör det också därför att jag vet att Karin Ahrland och många andra kommer att rösta för den. Riksdagen får inte dra sig för att ställa krav på regeringen, och det här är ett viktigt krav, tycker jag.

KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! Med anledning av Eva Hjelmströms beklagande att jag inte yrkade bifall till min egen motion, vill jag säga att fyra års arbete i den här kammaren har lärt mig att det inte är så lätt att få gehör för något som går emot ett enat utskotts uppfattning. Det är inte heller så många som inser att debattörerna kanske har rätt.

Jag tycker att den här frågan är väldigt viktig. Att jag inte yrkade bifall till min motion beror på att jag inte ville lida ett nederlag i frågan. Men det gläder mig att Eva Hjelmström nu har yrkat bifall till motionen, och jag kommer inte att rösta mot den.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Justitieministern är inte här i dag, och jag har i och för sig ingen anledning att inträda till hans försvar. Men det inledande påhoppet på justitieministern från Eva Hjelmström var ändå i grövsta laget. Hon påstod att justitieministern inte kände till att frågan om våldspornografien ingick i yttrandefrihetsutredningens uppdrag. I sitt första anförande i den interpellationsdebatt, som har apostroferats flera gånger i dag, säger faktiskt justitieministern så här: "Frågan om ytterligare ingripanden mot våldspornografien faller inom yttrandefrihetsutredningens uppdrag." Det skulle ju ha

varit ganska häpnadsväckande om justitieministern, innan han gick till kammardebatten, inte hade undersökt vad som står i direktiven till utredningen, även om dessa direktiv är utfärdade av en tidigare justitieminister.

Det sågs att det måste vara lätt att ta ställning mot barnpornografi. Så säger man f. ö. ofta om sådant som andra sysslar med, särskilt när det inte blir resultat snabbt nog. Vi ägnade faktiskt ganska lång tid åt denna till synes enkla fråga om barnpornografi. Det rör sig här om en avgränsning, som visserligen är något flytande men ändå förhållandevis lätt att göra. Det är svårare när det gäller att göra allmänna ingripanden mot pornografisk litteratur i största allmänhet. Vi får inte glömma bort – jag erinrade om det i ett tidigare anförande – att våldsamma skildringar av olika slag, även i samband med olika former av sexualitet, faktiskt fyller en stor del av världslitteraturen. Vi kan naturligtvis inte i ett huj skapa en lagstiftning som gör att vi tvingas gå runt på biblioteken och rensa ut böcker som folk har läst i generationer.

Därmed reser jag inga orimliga hinder i vägen för en lagstiftning av åsyftat slag. Jag vill bara påpeka att det inte är så enkelt att klara av den avgränsning som trots allt måste göras. Jag föreställer mig att inte ens motionärerna och övriga som så ivrigt har talat mot våldspornografi av olika slag vill att biblioteken skall tvingas rensa bort en stor del av sin litteratur.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Vi skall inte ta upp en diskussion om vad justitieministern sade och inte sade i debatten härförleden, men han avslutade den ju faktiskt med att säga att han, om detta inte ingick i yttrandefrihetsutredningens direktiv, inte skulle ställa sig främmande för att utfärda tilläggsdirektiv till den. Den debatten hade f. ö. då varit helt onödig.

Bertil Fiskesjö sade att man inte kan gå runt på alla våra bibliotek och i ett huj rensa ut all våldspornografi – vilken Bertil Fiskesjö uppenbarligen förutsätter finns på biblioteken. Jag vidhåller med anledning av det för det första att Bertil Fiskesjö uppenbarligen inte vet vad våldspornografi är för något. För det andra anklagar han faktiskt biblioteken för en inköspolitik som jag vet att de inte har. Det är inte den typen av alster som man kan få läsa på biblioteken i dag, och det är naturligtvis bra.

Jag vill slutligen säga till Karin Ahrland att jag inte är lika pessimistisk som hon. Jag tror nämligen att det finns ett brett stöd för en bra motion i denna fråga. Det är litet beklagligt om Karin Ahrlands beskrivning av riksdagens arbete skulle vara riktig. Vår uppgift är naturligtvis inte bara att ta ställning i de frågor där vi själva deltar i debatten, utan det skall vi göra beträffande alla de förslag som läggs fram i kammaren, och det gäller här ett viktigt och bra förslag.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Man upplever ibland att meningsmotståndare kan framhärda med osanningar bara därför att man inte kan med svart på vitt visa att de har

Förbud mot våldspornografi m. m.

fel. Men i vad gäller den lilla frågan om vad justitieministern sade eller inte sade vill jag uppmana min meddebattör att gå direkt till snabbprotokollet och läsa innantill. Vi som tillhör utskottet har tidigare blivit beskyllda för att inte ha studerat den debatt det gäller, men vi har läst den ord för ord, sida upp och sida ner. De som själva deltog i debatten har dock uppenbarligen inte gjort det.

Vad justitieministern sade mot slutet av debatten var att det, om denna fråga skulle behandlas med speciell förtur, krävs tilläggsdirektiv, eftersom en sådan ordning inte var inskriven i utredningens direktiv. Däremot är det helt klart att det ingår i utredningens uppdrag att ta upp dessa frågor. Det är direkt angivet i de ursprungliga direktiven, och jag förstår inte varför vi skulle behöva träta om det nu.

Vidare påstår Eva Hjelmström att jag hade sagt att biblioteken driver en sådan inköpspolitik att de fyller hyllorna med våldspornografi. Vad jag sade var bara att ett stort antal böcker i den litteratur som faktiskt redan finns på biblioteken har ett sådant innehåll att de, om man skulle vara oförsiktig när man formulerar bestämmelser om våldspornografi, skulle falla in under dessa. Jag skulle kunna räkna upp mängder av böcker som helt klart gränsar till den kategorin. Jag föreställer mig att Eva Hjelmström kan gå till vilket bibliotek som helst och låna t. ex. böcker av markis de Sade.

KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! Bara några få ord med anledning av det som Bertil Fiskesjö sade. Han framhöll att man hade arbetat länge och väl med frågan om barnpornografi, med tanke på att det där gällde svåra tryckfrihetsrättsliga avvägningar. Om det var så med barnpornografen, vilket ingen av oss har anledning att betvivla, tycker jag att det finns ännu större skäl att snabbt sätta i gång arbetet i frågan om våldspornografi.

Till Eva Hjelmström vill jag bara säga att jag naturligtvis hoppas att min erfarenhet av riksdagens sätt att votera inte överensstämmer med de verkliga förhållandena. Vi får väl se . . .

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1038 av Karin Ahrland, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet 42 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1038 av Karin Ahrland.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 63
Avstår - 8

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14 Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:28 med anledning av propositionen 1979/80:100 bil. 14 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1980/81 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motio-
ner.

Punkt G 1

Indragning av vissa kustposteringar

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 14 (handelsdepartementet) under punkt G 1 (s. 155-168) föreslagit riksdagen

1. att till Tullverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 531 004 000 kr.,

2. att godkänna den beräknade resultaträkningen för förvaltning av tullverkets fastigheter.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:471 av Anna Wohlin-Andersson (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att kustposteringen i Arkösund skulle bibehållas i första hand till dess pågående utredningar slutförts,

1979/80:1091 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att kustposteringen i Arkösund skulle bibehållas.

1979/80:1107 av Evert Svensson m. fl. (s, m, c, fp), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att indragning av kustposteringen i Marstrand nu inte borde genomföras, och

1979/80:1592 av Per-Olof Strindberg (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade uttala att eventuellt nedläggande av kustposteringarna i Piteå, Arkösund och Marstrand ej fick göras utan att riksdagen förelagts resultatet av pågående utredningsarbete.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. till Tullverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 531 004 000 kr.,

2. med anledning av motionerna 1979/80:471, 1979/80:1091, 1979/80:1107

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

och 1979/80:1592 godkänna vad utskottet uttalat om de i propositionen förordade indragningarna av kustposteringarna i Piteå, Arkösund och Marstrand,

3. godkänna den i propositionen beräknade resultaträkningen för förvaltning av tullverkets fastigheter.

Reservation hade avgivits av Erik Wårnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Bo Forslund och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1979/80:471, 1979/80:1091, 1979/80:1107 och 1979/80:1592 godkänna vad reservanterna uttalat om de i propositionen förordade indragningarna av kustposteringarna i Piteå, Arkösund och Marstrand.

ERIK WÅRNBERG (s):

Fru talman! Skatteutskottet behandlar i sitt betänkande nr 28 vissa anslag för budgetåret 1980/81 inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

På en punkt inom detta område har utskottet inte kunnat ena sig, och det gäller anslagen till kustposteringarna vid Piteå, Arkösund och Marstrand.

För att spara pengar föreslås i propositionen att dessa tre posteringar dras in från kommande budgetår.

Motionärer från såväl det socialdemokratiska partiet som de borgerliga partierna har ansett det felaktigt att rikta sitt besparingsnit just mot detta område.

Man menar att posteringarna fyller en mycket stor funktion, och man påpekar det säregna förhållandet att tullverket med regeringens välsignelse vill förekomma den utredning som vid propositionsskrivandet inte var färdig med sitt arbete. Under utskottsarbetets gång har utredningen, som har namnet Utredningen om tillsyn av kusterna (TAK), avlämnat ett betänkande.

Utredningen har ett huvudförslag som i de aktuella fallen innebär att vederbörande länsstyrelse skall underrättas innan indragning sker. Länsstyrelsen har inget veto utan skall vid ett fortsatt bibehållande föreslå vem som skall stå för kostnaderna, och vid oenighet blir det regeringen som avgör. TAK-utredningen behandlar givetvis ett mycket större fält än det jag här berört. Hela utredningsmaterialet är nu ute på remiss.

Utskottet är enigt om att det under de förhållanden som här föreligger är orimligt att omedelbart dra in de tre kustposteringarna utan att ha inväntat ett nära förestående utredningsresultat och remissprövningen därav.

Men utskottsmajoriteten gör därefter en tankekullerbytta. Den föreslår att beslutet om indragningarna skjuts ett halvår framåt i tiden och att man bara gör ett halvårs besparingar i stället för det hela års besparingar som var tänkt i propositionen. Det förslaget är en dålig kompromiss och innehåller många underligheter.

För det första så ansluter sig utskottet till att indragningen skall ske enligt TAK-utredningens förslag, trots att det inte har en aning om vad

remissinstanserna kommer att säga om utredningen.

För det andra har utskottet från tullstyrelsen inhämtat att det egentligen bara är Arkösund det till att börja med gäller. Piteå skjuts något framåt i tiden, och Marstrand skall ha en sommarexpedition. Man ställer sig frågan hur det då blir med besparingarna.

För det tredje får inte tullstyrelsen fatta något nedläggningsbeslut med verkan före årsskiftet 1980-1981, men skall ändå kunna vinna mycket ur planeringssynpunkt om den i dag fattar det villkorade beslut som utskotts-majoriteten här tillstyrker.

För det fjärde frågar man sig vilken besparingseffekt det blir, om man följer utskottsmajoritetens förslag. Den ursprungliga miljön som man i propositionen hade tänkt sig att spara sjunker ihop till något hundratal tusen kronor på det budgetår det gäller.

Vi reservanter menar att som detta ärende nu ligger till, så skall riksdagen inte fatta beslut om kustposteringarnas nedläggning, vare sig på det sätt som föreslås av tullstyrelsen genom propositionen eller på det mera reglerade sätt som föreslås av utskottsmajoriteten.

Det råder f. ö. oenighet bland olika sjöfartsmyndigheter hur och av vem våra kuster skall bevakas. Det gäller både polisiärt och ur räddnings- och miljösynpunkt. Man har därför anledning tro att många synpunkter kan framföras under remissbehandlingen av TAK-utredningen, och det förefaller minst sagt egendomligt att riksdagen nu skulle besluta att dra in tre posteringar från den 1 januari nästa år bara det sker efter de formella handläggningar som föreslagits av TAK-utredningen. Vi reservanter menar att med de ytterligt begränsade besparingar som nu är kvar sedan utskottsmajoriteten filat bort minst tre fjärdedelar av den ursprungliga miljönen kan riksdagen gott avvakta remisstidens utgång innan några bindande beslut fattas. Riksdagen kan i bästa fall ta slutgiltig ställning i höst, eftersom remisstiden går ut någon gång under sommaren. I varje fall kan riksdagen fatta beslut kommande vår, så att ett ikraftträdande kan ske den 1 juli 1981 – vad nu detta ikraftträdande kan innebära. Då vet åtminstone riksdagen vad den tar ställning till. Nu vet den inte det. Nu har bara en myndighetspart fått komma till tals.

Kommunrepresentanter från de berörda områdena, organisationer och enskilda har dock enstämmigt slagit vakt om de posteringar det här gäller. Min personliga erfarenhet inskränker sig till förhållandena i östgötaskärgårderna. Jag är beredd att stryka under inte bara vad som står i den motion som väckts av socialdemokraterna i Östergötland utan också vad Anna Wohlin-Andersson och Per-Olof Strindberg anfört i sina motioner om vikten av posteringarnas bibehållande.

Kustposteringarnas uppgift är att sköta den civila övervakningen till sjöss. Det gäller bl. a. att kontrollera och att vidta åtgärder mot miljöfarliga utsläpp. Andra uppgifter är t. ex. sjöräddning, jakt- och fisketillsyn, sjötrafikövervakning, tillsyn över skyddsområden, observationer och mätningar.

Kommunerna pekar på den starkt ökade sjötrafiken och på att beredska-

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

pen måste vara god mot oljeutsläpp och andra miljöfaror samt på att kustposteringarna ibland kan vara enda möjligheten för den fåtaliga fasta befolkningen i skärgården att få nödvändig hjälp i en del svåra situationer. Det ter sig därför som en missriktad sparsamhet om man centraliserar den viktiga verksamhet som kustposteringarna utför. För mig framstår det som om de ökade avstånden i stället skulle komma att medföra ökade kostnader, ifall verksamheten skall kunna upprätthållas. Jag tror inte att någon vill göra gällande att det arbete som kustposteringarna utför är onödigt. Resultatet måste, enligt mitt sätt att se på frågan, bli att någon annan får utföra det arbete som kustposteringarna utför eller till äventyrs att man sänker standard och beredskap i skärgårdsområdena, om man bifaller utskottsmajoritetens förslag.

Till detta skall läggas att det här blir en politik av arten: Den högra handen vet inte vad den vänstra gör. I flera år har stats- och länsmyndigheter anslagit stora pengar i skärgårds- och glesbygdstöd för att behålla servicen och arbetstillfällena i just de områden där tullverket nu är berett att centralisera och att dra in arbetstillfällena. De som i dag arbetar vid kustposteringarna är i de flesta fall från trakten och har stor lokalkännedom. De kan därför sköta jobbet bättre än de som kommer långt ifrån. De är rotade i sin bygd och har svårt att flytta. En flyttning förefaller dessutom att vara dum, eftersom dessa människor har ett meningsfullt jobb att sköta där de är.

Utskottsmajoritetens skrivning förefaller mig som sagt litet oklar. Har man egentligen bestämt sig för att lägga ner kustposteringarna den 1 januari, oberoende av vad remissinstanserna säger om TAK-utredningen? Tänker man överlåta åt tullstyrelsen att göra som den vill efter den 1 januari nästa år? I så fall blir det en nedläggning. Om inte, förstår jag inte varför man är så rädd för att låta riksdagen pröva frågan först när alla fakta föreligger i stället för nu.

Jag är dessutom mycket spänd på att se hur de centerpartistiska motionärer från Östergötland, som såväl i år som tidigare år i massmedia har velat framställa sig som den här bygdens välgörare, kommer att ställa sig till frågan, när de nu har en reell chans att påverka de faktiska förhållandena.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen – en reservation, i vilken man helt accepterar de förslag som herr Strindberg framlagt i sin motion.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Vi lever i ett ekonomiskt besvärligt klimat, och det är bakgrunden till att handelsdepartementet, liksom andra departement, i sina anvisningar för anslagsframställning för budgetåret 1980/81 begär ett huvudalternativ innebärande besparingar med 2 %. Generaltullstyrelsen redovisade i enlighet härmed i sin anslagsframställning konsekvenserna av en sådan besparing. För kustbevakningen skulle det innebära en minskning motsvarande elva tjänster. En sådan minskning borde enligt generaltullstyrelsen ske genom indragning av kustposteringar.

Ett annat men enligt styrelsens bedömning sämre alternativ vore att dra in besättningar på större och dyrare bevakningsfartyg med dubbel beman- ning.

Eftersom regeringen knappast kunde undanta tullverket från kraven på besparingar, torde det bli nödvändigt att genomföra de av tullstyrelsen föreslagna indragningarna av kustposteringarna i Piteå, Arkösund och Marstrand.

I anslutning till tullverkets petita har fyra motioner väckts – herr Wörnberg redogjorde nyss för dessa. I alla fyra motionerna begär man att de tre kustposteringsstationerna bebehålls, i vart fall till dess att vissa pågående utredningar slutförts.

Skatteutskottet har så till vida gått motionärerna till mötes att utskottet rekommenderar tullstyrelsen att inte fatta något definitivt beslut förrän vid kommande årsskifte. Därmed finns det möjlighet att pröva en avveckling efter yttrande från resp. länsstyrelser och andra berörda organ, vilket rekommenderas av utredningen om tillsyn av kusterna, den s. k. TAK- utredningen.

Det kan tilläggas att en nedläggning av de tre kustposteringarna ändå knappast kan ske redan den 1 juli, när det nya budgetåret börjar, och att de ökade kostnader som kan uppkomma genom ett uppskov med beslutet torde vara begränsade.

De socialdemokratiska utskottsledamöterna har som bekant inte velat godkänna detta förfarande utan har i sin reservation krävt att frågan om nedläggning får avgöras först efter förnyad prövning.

Enligt min uppfattning är utskottsmajoritetens ställningstagande väl avvägt med tanke på kravet på besparingar och också med tanke på att en omsorgsfull utredning skall föregå ett beslut om indragning. En annan grund för utskottets ställningstagande är att tullstyrelsen har meddelat att om ökade medel ställs till verkets förfogande, dessa medel skulle användas för andra ändamål än för bibehållandet av kustposteringar.

Med det uppskov som föreslås har generaltullstyrelsen möjlighet att bedöma de synpunkter som har framkommit i TAK-utredningen och sedan ta förnyad ställning till hur en indragning bör ske. Det är mot bakgrund härav utskottet ansett det befogat med ett uppskov till kommande årsskifte med ett definitivt ställningstagande från tullverkets sida.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28.

ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Fru talman! Jag förstår fortfarande inte riktigt vad det är som utskotts- majoriteten vill. Föreslår man att tullstyrelsen skall få fullmakt att fatta beslut om nedläggning den 1 januari eller inte? Jag fattar det så att man vill ge den fullmakten. Det betyder i så fall att utskottsmajoriteten för att kanske kunna spara något hundratusental kronor – det är inte fråga om mera – vägrar att låta riksdagen ånyo ta ställning till denna fråga efter det att remissyttran- dena över utredningen har inlämnats. Remissinstanserna skall ju nu ta

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

ställning till hur den framtida kustbevakningen skall organiseras och vem som skall ha ansvaret för den.

Utskottsmajoriteten vill inte avvakta detta. Man vill inte lägga ner de här kustposteringarna omedelbart, utan man vill göra något slags underlig kompromiss och säger att vi inte skall fatta något beslut förrän efter nyåret, men då går det bra. Det här är en mycket konstig historia. Vad vill man egentligen från utskottsmajoritetens sida?

Knut Wachtmeister säger att man begär besparingar med 2 %, och de besparingarna måste göras någonstans. Tullverket säger att en indragning av kustposteringarna är bästa sättet för verket att göra besparingen, och slipper verket spara de två procenten så kommer det ändå att lägga ner posteringarna. Vi hävdar att tullverket har missbedömt situationen när det gäller kustposteringarna. Vi tror att ortsbefolkningen, de som arbetar vid posteringarna och de som har ansvaret i de olika länsstyrelserna, har minst lika klart för sig vilken nytta posteringarna gör. Vi anser att det är oförsvarligt att centralisera för att spara några kronor, som andra får betala i stället. Det är egentligen ingen besparing, utan det är att ta ur den ena fickan och lägga i den andra, och det anser vi vara meningslöst.

Fru talman! Jag yrkar således fortfarande bifall till reservationen.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag vill först redovisa en mera principiell ståndpunkt. Alla här i kammarcn är säkerligen överens om att det måste sparas, men som så många gånger förr anförs det: Jag vill gärna spara, men inte på det område som jag själv är intresserad av.

Så några synpunkter i sakfrågan. Antalet anställda för bevakning av kusterna har under 1970-talet ökat med ca 100 personer och uppgår nu till ca 470 personer, vilket har betytt att de nya bevakningsuppgifter som tullen fått under denna tid har kunnat skötas. Vi har i dag 49 kustposteringar, varav 2 är flygkustposteringar. En indragning av 3 posteringar innebär därför en mycket begränsad åtgärd, även om det medför – det är också jag medveten om – lokala nackdelar.

Men när herr Wårnberg underkänner tullverkets kompetens och säger att verket har missbedömt situationen tror jag att det är fel. Jag tror att tullverket därvidlag har betydligt större kompetens än vi.

Slutligen är det ju så att tullen har rätt att dra in posteringar utan att höra riksdagen. Tullen har att inom ramen för sina anslag själv bestämma hur dessa skall användas. Anledningen till att vi har tagit upp frågan är självfallet den att det finns fyra motioner som måste behandlas i vanlig ordning.

ERIK WÅRNBERG (s) replik:

Fru talman! Elva personer skall friställas, men det skall ske i glesbygdsområden. Skall man göra sådana besparingar tycker jag att det bör ske någon annanstans än just i skårgården och glesbygden där vi försöker att med anslag på hundratusentals kronor skapa nya arbetstillfällen och någon form av meningsfull sysselsättning.

Här har nu elva personer en mycket meningsfull sysselsättning. Jag kan tala om Östergötland och Arkösund som jag bäst känner till. Jag vet att fyra personer gör ett mycket meningsfullt arbete. Deras uppgifter måste vid en nedläggning övertas av några andra någon annanstans där arbetstillfällena inte betyder så mycket som i Arkösund. Här vill man föra en omvänd lokaliseringpolitik för att teoretiskt spara de 2 % som det här är fråga om.

Tullverket har kanske, som herr Wachtmeister sade, rätt att göra dessa indragningar. Men man har ändå frågat riksdagen, och då tycker jag att riksdagen skall svara som reservanterna föreslår, nämligen att vi får ta ställning till detta och ge ett slutgiltigt svar den dag vi har remissinstansernas yttrande över TAK-utredningen.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag delar Erik Wärnbergs uppfattning att det här är ytterst beklagligt. Det är naturligtvis synd om dem som det drabbar. Man kan emellertid inte begära att tullen skall bedriva lokaliserings- och sysselsättningspolitik, utan andra organ i staten får göra detta.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Fru talman! Vi har i dag att ta ställning till om kustbevakningen i Piteå, Marstrand och Arkösund i Norrköping skall dras in.

Av utskottsbetänkandet framgår att man kan ändra verksamheten i Marstrand och skjuta upp indragningen i Piteå. Arkösund nämns inte, vilket måste tolkas så, att utskottets borgerliga majoritet anser att kustbevakningen i Arkösund kan dras in.

Från östgötahåll har det lämnats in motioner av Anna Wohlin-Andersson, centern, Per-Olof Strindberg, moderaterna, och av länets samtliga socialdemokratiska riksdagsmän. Alla motionerna har samma syfte, nämligen att hindra indragningen av kustbevakningen i Arkösund.

Det område som bevakningen i Arkösund har att arbeta i är bl. a. i den fysiska riksplaneringen klassat som primärt rekreationsområde. Följaktligen är båttrafiken särskilt sommartid mycket omfattande. Dessutom är kustområdet i Östergötland i förhållande till många andra kustavsnitt ett tätbefolkat område. Kustområdet har en mycket omfattande skärgård, och det är ovärderligt att kustbevakningen har en mycket god lokalkännedom, om den skall kunna klara bl. a. sina brand- och sjöräddningsutryckningar samt sjuktransporter.

Men det viktigaste är tryggheten och servicen för Östergötlands skärgårdsbefolkning. Vi socialdemokrater kommer inte att svika den.

Eftersom utredningen Om tillsyn av kusterna ännu inte har remissbehandlats, anser jag att något riksdagsbeslut om de tre kustposteringarna inte bör fattas nu.

Jag yrkar därför bifall till reservationen beträffande punkten G 1 i skatteutskottets betänkande nr 28.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse Maj-Lis Landbergs uttalande om att socialdemokraterna inte avser att svika skärgårdsbefolkningen. Det är verkligen en befolkning som är värd allt det stöd som vi från politiskt håll kan ge den. Jag vill understryka vad som står i den av Erik Wärnberg tidigare nämnda TAK-utredningen, där man starkt betonar att det hittillsvarande systemet inte är tillfredsställande. Utredningen anför:

”Det hittillsvarande systemet för handläggning av bemanningsfrågor, som innebär att personalbehovet bedöms isolerat av varje sektorsmyndighet för sig, kan således leda till otillfredsställande resultat sett i ett samhällsekonomiskt perspektiv.”

Jag delar den uppfattning som utredningen framför, nämligen att vi behöver ha en samhällelig total kalkyl när vi vidtar olika åtgärder av det här slaget.

Jag hade faktiskt inte tänkt ta till orda, därför att det förefaller mig – efter att ha läst utskottets betänkande – som om ärendet är föga kontroversiellt. Det finns ju en ganska samstämmig uppfattning hos utskottsmajoriteten och reservanterna om vikten av att man handlägger de här frågorna med stor försiktighet.

När jag läser utredningens betänkande konstaterar jag att den föreslår två olika alternativ för framtida handläggning av dessa frågor. Jag har en känsla av att vad vi nu närmast kommer att diskutera är handläggningsfrågor, inte målsättning. Utredningen talar till att börja med om en regional handläggning, där länsstyrelsen skall ta kontakt med berörda myndigheter och ta initiativ till överläggningar med kommuner, landsting och fackliga organisationer. Det andra alternativet avser en mer central handläggning, som skall ske på regeringsplanet.

Erik Wärnberg och jag är bägge ledamöter av länsstyrelsen i Östergötland och har alltså utomordentliga möjligheter, med den personkännedom som vi besitter, att där vara med om en handläggning där vi verkar för att kustposteringen i Arkösund kan bevaras. Detsamma gäller länsstyrelserna i Norrbotten och i Göteborgs och Bohus län.

Mitt motionsyrkande framställdes innan utredningförslaget förelåg, och jag är förvånad över att man nu instämt i mitt ursprungliga motionsyrkande, eftersom det innebär att man slår in öppna dörrar. Med all respekt som jag har för den strävan man har från socialdemokratiskt håll finner jag skäl i att i det här läget stödja utskottsskrivningen.

MAJ-LIS LANDBERG (s) replik:

Fru talman! Nu har vi hört herr Strindbergs röstförklaring. Jag är säker på att skärgårdsbefolkningen i Östergötland inte blir så särskilt glad över den. Vad är det nämligen man gör? Jo, man frånsäger sig möjligheten att i riksdagen fatta beslut. Man överlåter det till andra, och man har inte klart för sig vem som kommer att betala. Vi i Norrköping är litet oroliga för att man även i den här frågan skall övervältra kostnaden på kommunen.

Sedan, herr Strindberg, har vi en demokratisk ordning som jag tycker är

väldigt viktigt att följa i alla sammanhang, nämligen att man avvaktar vad remissinstanserna säger innan man fattar beslut.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposteringar*

PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Fru talman! Jag har sedan 1952, under i stort sett ett kvarts sekel, bl. a. varit partiombudsman, och jag har varit mycket engagerad i skärgårdsfrågor i Östergötland. Jag är inte ett ögonblick rädd för den reaktion som kommer att uppstå i skärgården. Jag är helt övertygad om att skärgårdsborna vet att de kan påräkna mitt stöd i arbetet att slå vakt om kustbevakningen i Arkösund.

MAJ-LIS LANDBERG (s) replik:

Fru talman! I så fall skulle herr Strindberg rösta med reservationen i dag.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Vi har stora problem i Bohusläns skärgård och kustområde, problem med sysselsättning, boende och service. Vi har stora svårigheter att bevara en levande skärgård. Men det är ändå det som är målet för oss i Bohuslän – en levande skärgård.

Landstinget och kommunerna försöker göra insatser. Bohusläns skärgårdsråd, som är en övergripande organisation för alla intresseföreningar på kusten, arbetar intensivt och gör det med starkt stöd av alla i Bohuslän. Länsstyrelsens skärgårdsutredning, som arbetar sedan ett par år, har som uppgift bl. a. att formulera ett handlingsprogram för sysselsättning och service i den bohuslänska skärgården.

Jag skulle också kunna gå in på det skärgårdsstöd som vi beslutade om här i riksdagen och som visade regeringens och riksdagens intresse för att stödja verksamheter i skärgården. Men Erik Wärnberg har gjort det så bra att jag avstår.

Vi alla i Bohuslän ser det som rätt allvarligt när regeringen gör en attack mot kustposteringen i Marstrand, trots alla de synpunkter som regeringen har fått från oss i Bohuslän.

Landstingets näringsnämnd har i ett yttrande till regeringen – till budgetdepartementet och handelsdepartementet – anfört bl. a. ungefär följande:

En rad verksamheter ingår i samhällstjänsten i skärgården. De är ofta beroende av varandra och har stor betydelse för sysselsättningen och för att hålla uppe underlaget för service i kustbandet. När man gör organisationsförändringar bör dessa därför bedömas från ett vidare perspektiv än den enskilda sektorns. En nedskärning eller en indragning inom en sektor kan få förödande konsekvenser för en annan sektor. Man bör, framhåller näringsnämnden vidare, klarlägga i vilken mån olika sektorer med verksamhet i skärgården kan samverka för att skapa underlag för t. ex. fortsatt bemanning. Detta är ett starkt intresse inte minst från havsövervakningssynpunkt.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposte-
ringar*

Vi har ju problem bl. a. med oljan i Bohuslän liksom utmed kusterna i övrigt.

Det är angeläget, fortsätter näringsnämnden, att väga in regionalpolitiska krav i olika sektorsverksamheters planering för skärgården och att hitta former för hur man skall kunna genomföra åtgärder som inte är motiverade från en enskild sektors synpunkt men som är angelägna från ett övergripande perspektiv.

När det gäller de regionalpolitiska aspekterna har TAK-utredningen, som åberopats flera gånger i debatten, i en bilaga under rubriken "Regionalpolitiska aspekter" tagit med hela kuststräckan. Utredningen säger dessutom:

"Av särskilt intresse är Måseskärs fyrplats, Nordkosters lotsplats och kustposteringen i Marstrand."

Fru talman! Utskottets majoritet accepterar en indragning av kustposteringen i Marstrand, även om man segar litet på det – jag kan inte läsa utskottets skrivning på annat sätt. Reservationen förordar en omprövning av indragningen med hänvisning bl. a. till utredningen om tillsyn av kust och skärgård.

När det gäller utskottsmajoritetens skrivning är det nästan skrattretande att läsa alla dessa krystade invändningar. På s. 3 i betänkandet har man på ett litet avsnitt på tio à tolv rader lyckats pressa in "såvitt möjligt", "med hänsyn till att det f. n. inte är möjligt" och "om så blir möjligt". Hur tror Per-Olof Strindberg att man skall kunna lita på att kustposteringarna blir kvar med så luddiga skrivningar som dem utskottsmajoriteten har presterat?

Låt mig om skrivningen beträffande en sommarexpedition i Marstrand bara säga att det är ungefär så som jag föreställer mig att man skulle säga i den bohuslänska skärgården: Om oljan "går till" på Bohuskusten som den gjorde 1978, är det inte alldeles säkert att den väljer expeditionstid.

Fru talman! Reservationen ger riksdagen möjlighet att pröva den här frågan igen sedan berörda myndigheter har gjort sin prövning. Därmed tillgodoses den motion, nr 1107, som alla på Bohusbänken står bakom. Jag yrkar bifall till reservationen och hoppas att kamraterna på Bohusbänken, oavsett partifärg, stöder den.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag måste reagera när Karl-Erik Svartberg säger att regeringen gör en attack mot kustposteringen i Marstrand. Så är ju ingalunda fallet. Regeringen har insett nödvändigheten av att göra besparingar. Jag tror att vi alla här i kammaren delar uppfattningen att det är nödvändigt. Regeringen har inte gjort någon attack mot kustposteringen i Marstrand, utan det är tullstyrelsen som har prioriterat den frågan.

Jag vill också klarlägga att västkusten, som Karl-Erik Svartberg talar sig varm för, ingalunda är lottlös när det gäller kustposteringar, även om kustposteringen i Marstrand till äventyrs skulle dras in. Där finns nämligen posteringar också i Strömstad, Grebbestad, Kungshamn, Lysekil, Stenungsund, Skärhamn och på Öckerö samt i Göteborg, på Gottskär och i

Falkenberg. Jag vill alltså försöka återföra debatten till realiteterna, så att den får rimliga proportioner.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Jag vill bara säga till Karl-Erik Svartberg att jag är övertygad om att länsstyrelserna i berörda län utomordentligt noga följer frågan. F. n. pågår där arbetet med länsplanceringen. De flesta länsstyrelser sänder i dagarna till regeringen in Länsrapport 80, vari man anger de långsiktiga regionalpolitiska målen i sammanfattning. I varje fall understryker länsstyrelsen i Östergötland, liksom landstinget där, nödvändigheten av att verka för att försöka bevara kustbevakningen i Arkösund. Jag skulle tro att samma inställning finns både i Norrbottens och, som jag sade förut, i Göteborgs och Bohus län.

Jag är övertygad om att vi regionalt kommer att verka för att kunna klara det här.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Knut Wachtmeister har det visst litet besvärligt med kunskaperna i västkustens geografi, men det får väl förlåtas honom.

Jag sade att regeringen gör en attack. Jo visst – det är ju *regeringen* som framför förslaget och det är *regeringens* förslag som vi diskuterar här i riksdagen. Det är inte tullverkets eller generaltullstyrelsens förslag, utan det är alltså regeringens förslag som går till riksdagen. Generaltullstyrelsen har en uppfattning, och den samlade verksamheten på västkusten har en helt annan uppfattning än generaltullstyrelsen i den här frågan. Den sistnämnda uppfattningen har också framförts till både generaltullstyrelsen och regeringen. Men det har regeringen alltså inte tagit någon hänsyn till.

Får jag sedan till Per-Olof Strindberg säga att jag gjorde ett par citat. Men jag får väl förtydliga dem då! Hur kan man bygga upp en förtröstan på följande meningar:

”Mot denna bakgrund synes det utskottet lämpligt att frågan om posteringarnas avveckling såvitt möjligt också prövas enligt de regler som ställningstagandet till TAK-utredningen kan leda till.”

”Med hänsyn till att det f. n. inte är möjligt att avgöra om eller på vad sätt utredningsförslaget kommer att kunna förverkligas bör” osv.

”Utskottet förordar därför att tullstyrelsen dels inte fattar något slutligt beslut i frågan med verkan före årsskiftet 1980–1981, dels om så blir möjligt medverkar till att frågan prövas enligt de regler som kan komma att gälla i fråga om statlig personalindragning vid kusterna.”

Hur finns det möjlighet att bygga upp en tro på att de här kustposteringarna skall bevaras med så lösa och luddiga skrivningar?

ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag vill instämma i vad Karl-Erik Svartberg sade. Dessutom vill jag säga till Per-Olof Strindberg, att han skall nog inte ha för stor

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Indragning av
vissa kustposteringar*

förtröstan på att länsstyrelserna förmår göra någonting i det här sammanhanget. De skall göra en utredning enligt TAK-utredningens förslag, de skall ta fram de fakta som finns, och sedan är frågan bara den om generaltullstyrelsen vill anpassa sig eller inte. Gör generaltullstyrelsen inte det och kommer man inte överens om kostnaderna, är det regeringen som avgör. Det är alltså inte länsstyrelsen i Östergötlands län som avgör Arkösunds öde.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Vi kanske inte längre skall diskutera vilket inflytande länsstyrelserna har, men jag vill säga till herr Svartberg att långt innan TAK-utredningens förslag lades fram pågick det, som alltid i sådana här frågor, samråd mellan berörd länsstyrelse och myndigheterna. Detta är alltså i och för sig ingen nyhet. Vad TAK-utredningen gör är att den ytterligare understryker samrådsbehovet.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län delar den uppfattning som jag har redovisat här. Det beslutet kan vi alltså fatta med en gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 28 punkt G 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat: .

Ja - 154

Nej - 170

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av motion om slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter.

JAN-ERIC VIRGIN (m):

Fru talman! För att garantera kommunerna ett visst skatteunderlag utgår ju alltid, oberoende av fastighetens avkastning, en skatt som beräknas på det s. k. garantibeloppet. Detta uppgår till 2 % av fastighetens taxeringsvärde.

För kommunernas ekonomi är det mera angeläget att lantbrukets viktiga roll som sysselsättningskapande faktor ej i onödan belastas med i förhållande till andra näringar diskriminerande beskattning.

Jag tycker det är viktigt att man ser garantibeskattningen av jordbruksfastigheter som en *företagsbeskattning*. Det kan vara i sin ordning att ha en särskild garantibeskattning för villa- och fritidsfastigheter. Men att ha en särskild form av beskattning av viss sorts företagsamhet – jordbruk – är knappast rimligt ur företagsbeskattningssynpunkt. Det är så mycket orimligare som ju skatten blir effektiv endast när företaget går särskilt dåligt.

Garantibeloppet slår olika och tämligen godtyckligt på skilda typer av jordbruksfastigheter. Det är i och för sig riktigt att de fastigheter som visar underskott eller låg inkomst belastas med garantibeloppet. Till denna grupp hör emellertid högst varierande typer av jordbruk. Inte minst nyctablerade jordbrukare med stora skulder hör hit. Även rena skogsfastigheter ingår i denna grupp de år då ingen avverkning sker.

En av anledningarna till att den aktive kan drabbas är att gården har högt taxeringsvärde och att verksamheten inte ger tillräckligt hög avkastning för att garantibeskattningen skall kunna undvikas. Detta är tämligen vanligt för större fastigheter med taxeringsvärden på en eller annan miljon kronor.

Den statistik som skatteutskottet åberopar avspeglar inte dagens värden utan 1970 års. Eftersom avkastningen inte stigit i takt med taxeringsvärdena för de större fastigheterna ger statistiken en missvisande bild.

Vid en fördubbling av taxeringsvärdena vid 1981 års fastighetstaxering kommer helt naturligt garantibeloppet på jordbruksfastigheter att fördubblas. Detta kommer i sin tur att medföra krav på ökad inkomst för att skatten skall kunna betalas. Då någon kompensation ej ges i jordbruksförhandlingarna blir denna ökning högst markant.

Jag vill här anföra två exempel på vilka krav på inkomstökning som kommer att ställas när det gäller två olika fastigheters lönsamhet för att skatten på garantibeloppet skall kunna betalas vid en kommunalskatt på 29 kr. Beräkningen är gjord för en marginals katt på 75 %.

Den ena fastighetens taxeringsvärde är i år 513 000 kr., varvid garantibe-

Slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter

Onsdagen den
26 mars 1980

Slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter

loppet är 10 260 kr. 1982 kommer garantibeloppet att vara 20 520 kr., varvid det fordras en inkomstökning på 17 000 kr. Den andra fastighetens taxeringsvärde är i år 1,8 milj. kr., varvid garantibeloppet är 36 000 kr. 1982 kommer fastighetens garantibelopp att vara 72 000 kr., vilket gör att det fordras en inkomstökning på inte mindre än 59 657 kr.

Jag är på grund av det anförda tacksam att utskottet delar den uppfattning jag givit uttryck åt i min motion, att de väntade höjningarna av taxeringsvärdena kan komma att påkalla särskilda åtgärder.

Det svenska jordbruket befinner sig inte i kris. Men allt fler enskilda jordbrukare har på kort tid börjat hamna där. Räntehöjningar, höjda drivmedelspriser och foderkostnader samt inte minst de mycket höga handelsgodselpriserna är orsaken till jordbrukets allt större ekonomiska problem.

Det är därför min förhoppning att skatteeffekterna av taxeringsvärdenas höjning och därmed också konsekvenserna av garantiskatten på jordbruksfastigheter i möjligaste mån mildras genom åtgärder från regering och riksdag.

Fru talman! Jag har genom detta inlägg sökt utveckla en fråga som Sveriges riksdag rätt många gånger under tidigare år behandlat. Ordspråket "trägen vinner" kanske så småningom kan få gehör.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Garantibeskattningen innebär att 2 % av fastighetens taxeringsvärde skall tas upp som inkomst för ägaren. Den beskattningen får inte effekt utom när fastigheten har gått med underskott eller med ett obetydligt överskott.

Inom jordbruket är det väl så att för de flesta som driver verksamheten själva har garantibeskattningen inte någon effekt – den har inte någon betydelse för den gruppen av jordbrukare. När det däremot gäller passiva jordbrukare eller gods eller liknande som har arrendegårdar kan man hamna i situationen att garantibeskattningen ger effekt.

När det sedan gäller frågan om garantiskattens verkan är det inte så, som Jan-Eric Virgin säger, att jordbruket är speciellt utsatt. På s. 2 i betänkandet framgår att jordbruket spelar en ganska liten roll i detta sammanhang. Effektivitetsgraden är där endast 20 %, dvs. ungefär densamma som för industrifastigheter. Den höga effektivitetsgraden finns i gruppen annan fastighet.

Jag vill ha sagt detta, för det ger en bild av vad garantiskatten betyder. Jag vet inte om det är motionärens avsikt att man skall avskaffa den för jordbruket och ha den kvar för övriga. Motionären begär en utredning.

Den andra frågan som motionären tar upp är att det skall göras en översyn av garantiskatten på grund av den fastighetstaxering som kommer att ske 1981. Jag vill då erinra om att regeringen redan 1978, i särskilda tilläggsdirektiv till fastighetstaxeringskommittén betonade vikten av att man också skulle ta upp beskattningsfrågorna när det gällde villorna, en- och

tvåfamiljshus, och se till att de nya taxeringsvärdena inte fick konsekvenser som inte var önskvärda. Man fick direkt i uppdrag att se över de olika beskattningsspunkterna – skiktgränser, procentsatser – och föreslå åtgärder som skulle kunna mildra effekten av ett högre taxeringsvärde.

Nu har också kommittén som skall se över beskattningsreglerna för familjeföretag fått liknande uppgifter när det gäller jordbruket. Därmed kan man säga att kravet på utredning om garantiskattens inverkan på grund av de höjda taxeringsvärdena redan är tillgodosett.

Vi står i dag mitt uppe i fastighetstaxeringens inledande skede med provtaxeringar. Ännu är det inte klarlagt exakt var nivån kommer att ligga. Det är dock fastslaget att det blir en betydande höjning, men jag anser att man här har vidtagit åtgärder för att effekterna inte skall få de konsekvenser som motionären har farhågor för.

Utskottet har i sitt yttrande understrukit att man delar motionärens uppfattning att det här bör ses över. Det pågår f. n. ett utredningsarbete på olika områden för att tillgodose de krav som ställs för att de höjda taxeringsvärdena inte skall få icke önskvärda konsekvenser för fastighetsägare, vare sig det gäller villaägare eller andra grupper i vårt samhälle.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

JAN-ERIC VIRGIN (m):

Fru talman! De jordbrukare som driver sin rörelse med underskott och som har dålig betalningsförmåga drabbas oerhört hårt av garantiskatten – deras inkomst skall nu räcka till för den också. När det gäller jordbruksfastigheter måste man verkligen poängtera att denna garantibeskattnings utgör en företagarsbeskattnings. När det gäller villa- eller fritidsfastigheter tas garantibeskattnings inte på samma sätt ur människors utkomst. Det är därför inte jämförbart.

Jag är naturligtvis tacksam att man nu kommer att uppmärksamma det här. Framtiden får utvisa hur det kommer att fungera.

STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Som jag sade i mitt förra inlägg är garantiskatten i de flesta fall inte effektiv när det gäller företagen. Därför är det, som jag ser det, svårt att beteckna denna skatt som en företagsbeskattnings.

Vi skall emellertid inte tvista om detta. Det viktiga är att konsekvenserna av denna skatt med hänsyn till den kommande fastighetstaxeringen redan är uppmärksammade. Utredningarna kommer att framlägga förslag hur man skall mildra effekterna av de höjda värdena. På den punkten är vi överens. Det andra är väl närmast en teoretisk fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter

Onsdagen den
26 mars 1980

*Höjning av skogs-
vårdsavgiften*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:30 med anledning av motion om höjning av skogsvårdsavgiften.

I detta betänkande behandlades motion 1979/80:793 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift, innebärande att skogsvårdsavgiften, som f. n. utgjorde 3 promille av fastighetens taxerade skogsbruksvärde, skulle höjas till 8 promille fr. o. m. den 1 juli 1980.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:793.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Runc Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Bo Forslund och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:793 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift, innebärande att skogsvårdsavgiften skulle höjas till 8 promille av skogsbruksvärdet att tillämpas första gången vid 1982 års taxering.

ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Skogsvårdsavgift tas ut av ägarna till skogsfastigheter för att dessa skall betala de skogsvårdande arbeten som utförs av samhället. Trots höjningen förra året räcker knappast en avgift på 3‰ av fastighetens skogsbruksvärde till, utan fortfarande sker en viss subventionering från samhället. I princip är vi väl överens om att skogsbruket bör stå för sina egna kostnader.

I motion 1028 föreslås att en rad ytterligare åtgärder skall vidtas i skogen för att förbättra skogsbrukets ställning. Denna motion behandlas i jordbruksutskottet, och det tillkommer inte mig att diskutera åtgärdernas lämplighet, utan det får jordbruksutskottets ledamöter göra.

Då vi, dvs. skatteutskottets socialdemokrater, dock blivit övertygade om att man både nu och framdeles måste öka insatserna för skogsvården, har det tillkommit oss i skatteutskottet att föreslå finansieringssätt, om vi fortfarande vill att skogsbruket skall bära sina egna kostnader.

Utskottsmajoriteten anför att de föreslagna åtgärderna är av regionalpolitisk natur och därför inte bör finansieras med skogsvårdsavgifter. Det är möjligt att största nyttan just nu kommer att tillföras vissa utsatta regioner. Men till detta skall sägas att skogsvårdsavgiften inte är några öronmärkta pengar, varför det inte alltid är den enskilde skogsägaren som får nytta av sin avgift. Avgiften får mera ses som en avgift från hela näringen som kommer hela näringen till godo.

De farhågor som utskottsmajoriteten framför om att de höjda taxeringsvärdena kommer att göra avgiften oskäligt hög, kan man ta tämligen lugnt.

Skogsvårdsavgiften fastställs ju varje år, och visar det sig att de höjda taxeringsvärdena ger onödigt stora skogsvårdsavgifter, så är det inte svårt att justera avgiftsuttaget nedåt. Jag tror rent allmänt att många gränser utöver dessa gränser kommer att justeras efter fastighetstaxering 1981.

I motion 793 av Olof Palme m. fl. yrkas att avgiften skall höjas med 5 % från den 1 juli 1980. På grund av de besvärligheter som är förknippade med ett uttag som börjar mitt i ett beskattningsår har vi reserverat frånfallit kravet på ett ikraftträdande den 1 juli 1980 och yrkar i stället på ett ikraftträdande den 1 januari 1981. Det betyder givetvis motsvarande minskning av de intäkter som beräknades inflyta.

Vi reserverar också medvetna om att jordbruksutskottets majoritet avstyrkt förslaget om ökade åtgärder i skogsbruket, men på grund av den eftersläpning som alltid sker när det gäller dessa avgifters inleverans är det lämpligt att redan nu besluta om de avgifter som skall bekosta ökade skogsvårdsåtgärder från 1982.

Med det anförda ber jag, fru talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Riksdagen beslöt våren 1979 att höja skogsvårdsavgiften fr. o. m. 1981 års taxering från 0.9 % till 3 % av fastighetens taxerade värde. Nu föreslår, som vi nyss hört, socialdemokraterna i sin partimotion att uttaget höjs till 8 %, en avgiftshöjning som enligt motionärerna totalt kan beräknas uppgå till 100 milj. kr.

Utskottet har anförut tre skäl för att inte tillmötesgå kravet i motionen.

Det första skälet är att skogsvårdsavgiften – liksom hittills – i första hand bör användas till sådana åtgärder från samhällets sida som är till gagn för skogsbruket som sådant eller för alla skogsägare. De av motionärerna föreslagna åtgärderna är till väsentlig del av regionalpolitisk art, och kostnader av detta slag bör finansieras på annat sätt än genom höjningar av skogsvårdsavgiften. Det kan inte vara rimligt att inom skogsbruket tillämpa andra finansieringsregler för regionalpolitiska åtgärder än vad som gäller inom andra områden av vårt samhälle.

Det andra skäl som utskottet anför är att höjning av uttaget beslöts förra våren. Reglerna härom trädde inte i kraft förrän vid senaste årsskifte och tillämpas – som jag nyss sade – första gången vid 1981 års taxering.

Det tredje skälet är att det skulle vara felaktigt att – enligt den ändring som reservanterna nu vill göra – besluta om en höjning som fullt ut skall tillämpas första gången samtidigt med de nya taxeringsvärden som kommer att grunda sig på 1981 års fastighetstaxering. Det har under debatten visserligen talats om att det med hänsyn till dessa nya taxeringsvärden skall göras en justering av beskattningen, men att i dag fatta ett beslut på grundval av detta anser jag vara felaktigt.

Fru talman! Med vad jag har anförut yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i dess betänkande nr 30.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164

Nej – 159

§ 17 Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt avser utgifterna för budgetåret 1980/81 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 6 (Markförvärv för jordbrukets rationalisering)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 13 (jordbruksdepartementet) under punkt B 5 (s. 23–25) föreslagit riksdagen att

1. medge att lantbruksstyrelsen fick disponera en rörlig kredit av 25 000 000 kr. i riksgäldskontoret t. o. m. den 30 juni 1982.

2. till Markförvärv för jordbrukets rationalisering för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:220 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) anhållits att riksdagen hos regeringen hemställde att lantbruksnämnderna i de olika länen skulle ges möjlighet att, med användande av medel ur jordfonden, genom förvärv tillskapa lämpliga jordbruksföretag vilka för längre tid kunde behållas i

samhällets ägo och utarrenderas till lämpliga, kunniga och intresserade unga jordbrukare – enskilt eller i samverkansföretag.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Utskottet hemställde

1. att riksdagen medgav att lantbruksstyrelsen fick disponera en rörlig kredit av 25 000 000 kr. i riksgäldskontoret t. o. m. den 30 juni 1982,

2. att riksdagen till Markförvärv för jordbrukets rationalisering för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande användningen av jordfonden skulle avslå motion 1979/80:220 yrkande 1.

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Punkt 7 (Lån med uppskjuten ränta)

Regeringen hade under punkt B 6 (s. 25–26) föreslagit riksdagen att till Lån med uppskjuten ränta för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:220 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 6 och 7) anhållits att riksdagen hos regeringen hemställde 6. att som särskilt skäl för beviljande av lån med uppskjuten ränta till arrendator skulle räknas att denne saknade eget kapital, 7. att den övre lånegränsen på 150 000 kr. till varje enskilt företag, vid lån till jordbruksföretag med uppskjuten ränta, skulle tas bort och ersättas med en skälighetsprövning med utgångspunkt i det aktuella lånebehovet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Lån med uppskjuten ränta för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

2. beträffande villkoren för erhållande av lån med uppskjuten ränta att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:220 yrkandena 6 och 7.

Punkt 13 (Bidrag till permanent skörde-skadeskydd)

Regeringen hade under punkt C 7 (s. 47) föreslagit riksdagen att till Bidrag till permanent skörde-skadeskydd för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 30 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1758 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till permanent skörde-skadeskydd för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 30 000 000 kr. minskat anslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1758 till Bidrag till permanent skörde-skadeskydd för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 30 000 000 kr.

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Reservation hade avgivits

1. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1758 skulle avslå regeringens förslag om anslag till Bidrag till permanent skörde-skadeskydd för budgetåret 1980/81.

Punkt 17 (Bidrag till skogsvårdsstyrelserna)

Regeringen hade under punkt D 2 (s. 52–54) föreslagit riksdagen att till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 86 681 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:697 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen under bil. 13 D 2, Bidrag till skogsvårdsstyrelserna, beslutade anvisa ett med 10 000 000 kr. till 97 284 000 kr. förhöjt belopp, och

1979/80:1028 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2 a) hemställts att riksdagen beslutade att av medel som inflöt genom av motionärerna i annat sammanhang föreslagen höjning av skogsvårdsavgiften a) till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 14 800 000 kr. förhöjt förslagsanslag att användas för en ökning av antalet förrättningsdagar i förhållande till regeringens förslag med 12 000 dagar till 77 000.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:697 och motion 1979/80:1028 yrkande 2 a till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 86 681 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som – under förutsättning att riksdagen biföll reservationen till skatteutskottets betänkande 1979/80:30 – ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1979/80:697 samt med bifall till motion 1979/80:1028 yrkande 2 a till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 101 481 000 kr.

Punkt 19 (Bidrag till skogsvård m. m.)

Regeringen hade under punkt D 4 (s. 56–58) föreslagit riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1980/81 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 139 000 000 kr. till skogsvård m. m.

2. till Bidrag till skogsvård m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:1028 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2 b) hemställts att riksdagen beslutade att av medel som inflöt genom av motionärerna i annat sammanhang föreslagen höjning av skogsvårdsavgiften b) till Bidrag till skogsvård m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 77 250 000 kr. förhöjt förslagsanslag att användas med 65 000 000 kr. till särskilda skogsvårdsåtgärder inom det skogliga stödområdet, med 8 500 000 kr. till översiktliga skogsinventeringar samt med 3 750 000 kr. till statsbidrag för fastighetsvisa skogsbruksplaner.

1979/80:1372 av Sven Aspling m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att bidrag för särskilda skogsvårdsinsatser skulle kunna utgå för stödberättigad verksamhet i Värmlands län under budgetåren 1980/81–1982/83, och

1979/80:1763 av Arne Svensson (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen medgav att under budgetåret 1980/81 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 139 000 000 kr. till skogsvård m. m..

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1028 yrkande 2 b till Bidrag till skogsvård m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 120 000 000 kr..

3. att riksdagen beträffande särskilda skogsvårdsinsatser i Värmland skulle avslå motion 1979/80:1372,

4. att riksdagen beträffande bidrag till slybekämpning lämnade motion 1979/80:1763 utan vidare åtgärd.

Följande två reservationer hade avgivits av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s):

3. vari reservanterna – under förutsättning att riksdagen biföll reservationen till skatteutskottets betänkande 1979/80:30 – ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1979/80:1028 yrkande 2 b såvitt avsåg bidragsramen medgav att statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 216 250 000 kr. till bidrag till skogsvård m. m.,

2. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1028 yrkande 2 b såvitt avsåg medelsanvisningen till Bidrag till skogsvård m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 197 250 000 kr..

4. vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

med anledning av motion 1979/80:1372 anförd om särskilda skogsvårdsinsatser i Värmland.

Punkt 20 (Stöd till byggande av skogsvägar)

Regeringen hade under punkt D 5 (s. 59–60) föreslagit riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1980/81 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 35 000 000 kr. till byggande av skogsvägar,
2. medge att under budgetåret 1980/81 statlig garanti lämnades för lån till byggande av skogsvägar med sammanlagt högst 6 000 000 kr.,
3. till Stöd till byggande av skogsvägar för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1151 av Marianne Stålberg m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle anhålla att regeringen ökade anslagen till skogsbilvägar inom skogslänen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen medgav att under budgetåret 1980/81 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 35 000 000 kr. till byggande av skogsvägar,
2. att riksdagen medgav att under budgetåret 1980/81 statlig garanti lämnades för lån till byggande av skogsvägar med sammanlagt högst 6 000 000 kr.,
3. att riksdagen till Stöd till byggande av skogsvägar för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.,
4. att riksdagen beträffande medel till byggande av skogsbilvägar i skogslänen skulle avslå motion 1979/80:1151.

Reservation hade avgivits

5. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motion 1979/80:1151 anförd om medel till byggande av skogsbilvägar i skogslänen.

Punkt 31 (Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m.)

Regeringen hade under punkt F 5 (s. 82–88) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för karantänsverksamheten som i propositionen redovisats,
2. godkänna vad i propositionen förordats om statligt stöd till offentliga karantäner,
3. till Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:1374 av Erik Börjesson (fp), vari yrkats att riksdagen som sin

mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om karantänsverksamhetens finansiering, och

1979/80:1389 av Hans Pettersson i Helsingborg (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att staten skulle överta huvudmannskapet för de karantänsstationer som utredningen förordade i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1389 godkände de riktlinjer för karantänsverksamheten som redovisats i propositionen,

2. att riksdagen godkände vad i propositionen förordats om statligt stöd till offentliga karantäner,

3. att riksdagen till Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.,

4. att riksdagen beträffande finansieringen av karantänsverksamheten förklarade motion 1979/80:1374 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits

6. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet under 1, 2 och 4 bort hemställa

1. att riksdagen beträffande huvudmannskapet för djurkarantäner i Göteborg och Helsingborg med avslag på regeringens förslag i denna del och med bifall till motion 1979/80:1389 samt med anledning av motion 1979/80:1374 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

2. att riksdagen godkände de riktlinjer för karantänsverksamheten i övrigt som redovisats i propositionen.

Punkt 42 (Miljövårdsinformation)

Regeringen hade under punkt H 4 (s. 137–138) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsinformation för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 3 900 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1395 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen beslutade att anslaget i propositionen 1979/80:100 Bil. 13 H 4. Miljövårdsinformation uppräknades med 2 100 000 kr. till 6 000 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1395 yrkande 1 till Miljövårdsinformation för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 3 900 000 kr.

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Punkt 44 (Miljövårdsforskning)

Regeringen hade under punkt H 7 (s. 143–145) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsforskning för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 38 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:200 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats 1. att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa om att förslag om medel till forskning rörande miljöskydd och negativa effekter vid tillvaratagande av fasta bränslen förelades riksdagen, 2. att riksdagen uttalade att medel enligt ovan borde anvisas inom ramen för 1980/81 års statsbudget.

1979/80:1395 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2) hemställts att riksdagen beslutade att anslaget i propositionen 1979/80:100 Bil. 13 H 7. Miljövårdsforskning uppräknades med 1 100 000 kr. till 39 100 000 kr., och

1979/80:1760 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 15) hemställts att riksdagen beslutade att, mot bakgrund av vad som anförts i motionen, till Miljövårdsforskning (H 7) för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 100 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 39 100 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1395 yrkande 2 och motion 1979/80:1760 yrkande 15 till Miljövårdsforskning för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 38 000 000 kr..

2. att riksdagen beträffande forskning rörande miljöskydd vid utnyttjande av fasta bränslen skulle avslå motion 1979/80:200.

Reservation hade avgivits

7. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1979/80:1395 yrkandet 2 och motionen 1979/80:1760 yrkandet 15 till Miljövårdsforskning anvisade ett reservationsanslag av 39 100 000 kr.

Punkt 46 (Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor)

Regeringen hade under punkt H 10 (s. 147) föreslagit riksdagen att till Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 3 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:1395 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 3) hemställts att riksdagen beslutade att anslaget i proposition 1979/80:100 Bil. 13 H 10. Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor

uppräknades med 300 000 kr. till 4 000 000 kr., och

1979/80:1760 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 16) hemställt att riksdagen beslutade att till Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor (H 10) för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1395 yrkande 3 och motion 1979/80:1760 yrkande 16 till Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 3 700 000 kr.

Reservation hade avgivits

8. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt med bifall till motion 1979/80:1395 yrkande 3 och motion 1979/80:1760 yrkande 16 till Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Punkt 48 (Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.)

Regeringen hade under punkt H 13 (s. 150–151) föreslagit riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1980/81 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med sammanlagt högst 70 000 000 kr.,

2. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion

1979/80:1760 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 17) hemställt att riksdagen beslutade att till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 30 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 110 000 000 kr. samt att för budgetåret 1980/81 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med ett i förhållande till regeringens förslag med 30 000 000 kr. förhöjt belopp av högst 100 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1760 yrkande 17 såvitt avsåg bidragsramen medgav att för budgetåret 1980/81 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med sammanlagt högst 70 000 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1760 yrkande 17 såvitt avsåg medelsanvisning till Bidrag till

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 80 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

9. av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1760 yrkande 17 såvitt avsåg bidragsramen medgav att för budgetåret 1980/81 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med sammanlagt högst 100 000 000 kr.,

2. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1760 yrkande 17 såvitt avsåg medelsanvisning till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 110 000 000 kr.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater är naturligtvis medvetna om att det bekymmersamma budgetläge som de borgerliga regeringarna försatt oss i tvingar till återhållsamhet med statsutgifterna. I ett sådant läge blir självfallet prioriteringarna inom budgetens ram av särskilt intresse, inte minst därför att de kanske i ännu högre grad än när det gäller en budget, som kan tillåtas växa i låt mig kalla det normal omfattning, avslöjar regeringens politiska ambitioner. Utfästelser i program och valtal får med andra ord sina riktiga proportioner när de konfronteras med den verklighet som en budgetbehandling under knapphetens kalla stjärna tvingar till.

För någon tid sedan gick jordbruksminister Anders Dahlgren ut i pressen och kungjorde att det bekymmersamma ekonomiska läge som vårt land befinner sig i kan tvinga oss att skjuta angelägna miljöförbättringar på framtiden. Det här uttalandet var intressant inte minst därför att det slog fast sambandet mellan å ena sidan ekonomisk utveckling och å andra sidan våra möjligheter till att bedriva en aktiv miljöpolitik.

I debatten framförs ju annars från vissa håll uppfattningen att ekonomisk tillväxt närmast skulle vara ett hot mot vår omsorg om miljön och ett hinder för möjligheterna att förbättra vår livskvalitet.

Självfallet är ekonomisk tillväxt i sig ingen garanti för en högre standard i dessa avseenden. Det är tillväxtens innehåll och inriktning som avgör vad vi uppnår. Att en gynnsam ekonomisk utveckling och tillgång till ekonomiska resurser är en av förutsättningarna för våra möjligheter att driva en aktiv miljöpolitik borde vi kunna vara ense om. Inte minst den hantering som miljövärden har fått i årets budgetförslag från jordbruksdepartementet bär vittnesbörd om detta. Jordbruksministern borde mot den här bakgrunden ha varit särskilt angelägen om att klargöra vilka risker en ytterligare belastning av vår ekonomi med den kapitalförstörelse som han var med om att förordna inför folkomröstningen skulle komma att medföra för våra möjligheter att satsa på viktiga miljöförbättringar.

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Äskandena på miljövårdens område har utsatts för betydande prutningar i budgetförslaget. De avvägningar som jordbruksministern gjort inom ramen för sitt budgetutrymme vittnar icke om någon speciell ambition att prioritera miljövården. Vi socialdemokrater har genom våra reservationer inom ett snålt tilltaget budgetutrymme försökt att rätta till några av de mest iögonfallande bristerna i detta avseende. Andra talesmän för våra reservationer kommer att närmare beröra våra förslag när det gäller miljövårdsforskningen och produktkontrollen av hälso- och miljöfarliga varor.

För egen del vill jag bara uppehålla mig vid en anslagspost, och den gäller bidragen till de kommunala avloppsreningsverken. Statsbidragen till kommunerna för byggande av avloppsreningsverk har stor betydelse från vattenvårdssynpunkt. F. n. är väntetiden för bidrag över fyra år. Det finns en betydande risk för att denna viktiga insats för miljövården kommer att allvarligt försvåras, om man inte kan öka insatserna från statens sida. Naturvårdsverket har föreslagit att bidragsramen skall höjas till 180 milj. kr. och att 150 milj. kr. skall anvisas för utbetalning under kommande år. Regeringen föreslår att bidragsramen för budgetåret 1980/81 skall minskas med 20 miljoner till 70 milj. kr. och att utbetalningssumman också skall minskas med 20 miljoner till 80 milj. kr. Vi socialdemokrater kan inte acceptera att regeringen genom att så kraftigt minska detta anslag motverkar vattenvården. Vi föreslår därför att för budgetåret 1980/81 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk skall få beviljas med sammanlagt högst 100 milj. kr., dvs. 30 milj. kr. mer än regeringen föreslagit, samt att för budgetåret 1980/81 till bidrag för kommunala avloppsreningsverk m. m. skall anvisas ett förslagsanslag av 110 milj. kr., dvs. även där 30 milj. kr. mer än vad regeringen föreslagit.

Vi finner det märkligt att jordbruksministern förordar att man i nuvarande ansträngda budgetläge skall öka anslagen till skördeskadefonden med 30 milj. kr., trots att behållningen i fonden f. n. uppgår till ca 300 milj. kr., samtidigt som anslaget till byggandet av avloppsreningsverk beskärs så kraftigt, trots de långa väntetiderna när det gäller kommunernas möjligheter att få ut sina bidrag. Här vill vi reserverna företa den, som vi tycker, naturliga och angelägna omprioriteringen att flytta över de 30 miljoner som regeringen vill ge till skördeskadeskyddet till vattenvården. Skördeskadeskyddet kommer icke att bli sämre av den åtgärden, men skyddet för vår miljö kommer att bli bättre.

En av de viktiga förutsättningarna för att vi skall kunna få till stånd en bättre ekonomisk utveckling är att vi tillvaratar våra möjligheter inom skogsnäringen. Vi har från socialdemokratiskt håll i flera år krävt ett handlingsprogram för utvecklingen inom skogsnäringen därför att vi vet hur betydelsefull den är för vår samhällsekonomi. Vi har ännu icke fått ett sådant handlingsprogram redovisat för oss från regeringens sida. Vi upplever hur förhållandena inom skogsnäringen lett till stora samhällsekonomiska avbräck och minskar våra möjligheter att få en positiv ekonomisk utveckling till stånd.

Det är därför vi från socialdemokratiskt håll i annat sammanhang har

Onsdagen den
26 mars 1980

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

motionerat om en rad åtgärder till förmån för utvecklingen av skogsbruk och skogsindustri. Det är därför vi försöker stärka förutsättningarna för en aktiv skogsvård och ett produktivt skogsbruk genom en rad yrkanden under jordbruksdepartementets verksamhetsområde i anslutning till budgeten. Vi finner det anmärkningsvärt att jordbruksministern fortsätter att hålla anslagen till de skogliga myndigheterna på sparlåga i en situation där de står med händerna fulla med angelägna arbetsuppgifter. Om inte regeringen orkar servera oss ett handlingsprogram för skogsnäringen, borde man ändå ge skogsstyrelse och skogsvårdsstyrelse en rejäl chans att göra de insatser för ett effektivare skogsbruk som den nya skogsvårdslag vi beslöt om förra året ålägger dem. Andra företrädare för oss reserverar sig kommer att gå närmare in på dessa frågor.

Låt mig till sist, fru talman, säga ett par ord om en fråga, där jag också har svårt att begripa jordbruksministerns ställningstagande. Jag syftar på den inställning till karantänsutredningens förslag som jordbruksministern redovisar. Alla torde vara överens om att det är av utomordentlig betydelse att vi kan vidmakthålla ett effektivt skydd mot att smittsamma husdjursjukdomar kommer in i landet. Jag kan inte för mitt liv begripa hur jordbruksministern kan anse att det bör vara en kommunal uppgift att svara för huvudmannaskapet för karantänsverksamheten. Utredningen har slagit fast att ett statligt huvudmannaskap måste vara det naturliga. Det kan rimligen inte vara en uppgift för Göteborgs och Helsingborgs kommuner att svara för hur det här landet skall skyddas mot risken för spridning av smittsamma husdjursjukdomar genom djur som kommer in från andra länder. Det borde vara en självklarhet att staten i enlighet med utredningens förslag övertar detta huvudmannaskap. Hur den nuvarande situationen upplevs i de berörda kommunerna kommer att omvittnas av andra talare.

Med det jag nu har sagt, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 6 och 9, som är fogade vid jordbruksutskottets betänkande med anledning av budgetpropositionen.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 18 Anmäldes och bordlades

Proposition

1979/80:146 med förslag till skatteregisterlag

§ 19 Anmäldes och bordlades

Motionerna

1979/80:1935 av *Bonnie Bernström* och *Hans Petersson* i Röstånga

1979/80:1936 av *Gunnel Jonäng*

1979/80:1937 av *Anna-Greta Leijon m. fl.*

1979/80:1938 av *Gunnel Liljegren*

1979/80:1939 av *Gunnel Liljegren* och *Gullan Lindblad*

1979/80:1940 av *Inger Lindquist*

1979/80:1941 av *Olle Wästberg* i Stockholm

med anledning av proposition 1979/80:96 med förslag till ny utlänningslag.
m. m.

1979/80:1942 av *Allan Ekström* och *Jan Prytz* med anledning av proposition
1979/80:105 om ny instansordning i kommunalbesvärsmål

1979/80:1943 av *Torsten Gustafsson* och *Per-Axel Nilsson*

1979/80:1944 av *Sven Henricsson m. fl.*

1979/80:1945 av *Iris Mårtensson m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:109 om stöd till glesbygden för vissa
energikostnader

1979/80:1946 av *Marianne Stålberg m. fl.* med anledning av proposition
1979/80:110 om en träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå

1979/80:1947 av *Kerstin Ekman m. fl.*

1979/80:1948 av *Hans Pettersson* i Helsingborg *m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:114 om verksamheten vid allmänna
reklamationsnämnden

1979/80:1949 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1979/80:1950 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:115 om lån till Saab-Scania AB och
Volvo Flygmotor AB, m. m.

1979/80:1951 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:1952 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:117 om vissa anslagsfrågor m. m.
rörande försvaret

1979/80:1953 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson m. fl.* med
anledning av proposition 1979/80:155 om lag om förbud under viss tid mot
spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

§ 20 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1979/80:32 med anledning av motioner om familjebeskattning m. m.

1979/80:33 med anledning av motion om beskattningsreglerna för svenska
medborgare som bosatt sig utomlands

1979/80:34 med anledning av motioner om beskattningen av extrainkomster
o. d.

1979/80:36 med anledning av propositionen 1979/80:65 om dubbelbeskatt-
ningsavtal mellan Sverige och Tjeckoslovakien

1979/80:37 med anledning av propositionen 1979/80:67 om ändring i

*Meddelande om
frågor*

§ 21 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 mars

1979/80:399 av *Siri Häggmark* (m) till kommunikationsministern om ersättning till företag för ökade transportkostnader med anledning av Almöbrokatastrofen:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga i syfte att hjälpa den företagsamhet som nu drabbas av extraordinära transportkostnader som en följd av brokatastrofen vid Almöbron?

1979/80:400 av *Bo Lundgren* (m) till budgetministern om värderingen av åkermark vid 1981 års fastighetstaxering:

Förberedelsearbetet för 1981 års allmänna fastighetstaxering pågår f. n. Enligt uppgifter baserade på provtaxeringar kommer riktvärdena för åkermark i vissa områden att överstiga vederbörande lantbruksnämnds accepterade maximala saluvärde, reducerat med 32,5 %.

Detta innebär att fastigheter kan komma att åsättas taxeringsvärden, som utgår från en sådan marknadsvärdesnivå att den överstiger den nivå vid vilken förvärv godkännes. Taxeringsvärdet borde ju i dessa fall utgå från att marknadsvärdet aldrig kan vara högre än den maximala köpeskilling lantbruksnämnden godkänner.

Jag vill därför fråga budgetministern om han är beredd att vidta åtgärder så att inte taxeringsvärden som överstiger marknadsvärdet åsätts vissa fastigheter vid fastighetstaxeringen 1981.

1979/80:401 av *Ove Karlsson* (s) till utbildningsministern om likriktade prov vid folkhögskolorna:

Folkhögskolan har alltid inriktat sin undervisning på allmän medborgerlig bildning och personlighetsutveckling. Verksamheten vid de olika skolorna har präglats mycket starkt av den folkrörelseanknytning som många folkhögskolor har. Riksdagen har beslutat att studieomdomen skall kunna utdelas. Eleverna protesterar nu kraftigt mot de försök med likriktade prov som man vill genomföra vid folkhögskolorna.

Jag vill med anledning av detta fråga utbildningsministern:

Vad kommer regeringen att vidta för åtgärder för att tillmötesgå den stora opinion som nu finns mot de likriktade proven?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 109

Onsdagen den
26 mars 1980
